

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

37

„A face din tineret forța care
să asigure viitorul poporului”

(Paginile 12-13)

PARTICIPARE

IN centrul atenției întregii opinii publice se află proiectul de Program al Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Din toate sectoarele de activitate, în presa scrisă, la radio, la televiziune, tot mai mulți cetățeni își exprimă nu numai profunda lor adeziune la acest suprem îndreptar în făurirea viitorului patriei și al poporului nostru, trasat până în anul 2000, dar se poate afirma că asemenea manifestări se transformă tot mai mult într-o complexă dezbateră, la scara națională. Este — acesta — semnul cel mai pregnant al însuși gradului de înaintare a societății noastre pe drumul democrației, — o democrație de tip nou, de responsabilitate individuală și colectivă, totodată, prin participarea fiecărui cetățean la rosturile obștești, prin libertatea și — prin urmare — datoria de conștiință în a-și spune cuvântul.

Căci — așa cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu la plenara din iulie, cind Comitetul Central a hotărât să supună celei mai largi dezbateri acest document, — „Programul dă o orientare generală științifică, marxist-leninistă, pentru întreaga activitate pe plan național și internațional a partidului și poporului nostru. El stabilește linia generală de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare pe calea comunismului în România, de participare activă a țării noastre la viața internațională, la lupta pentru transformarea pe baze noi a omenirii, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, a unei lumi a păcii și colaborării între toate popoarele”.

Așadar, proiectul de Program al Partidului Comunist Român reflectă cea mai înaltă responsabilitate față de desăvârșirea operei începute, practic, acum trei decenii, prin însăși eliberarea țării de sub dictatura fascistă. Etapele străbătute de procesul revoluționar au dus la radicale transformări de structură, — acelea pe care Congreșele IX și X, ale Partidului, apoi Conferința națională, le-au definit. Ele au înscris, pe spirala dialecticii propășirii noastre, o fază, determinantă, de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate, fază de valabilitate nu numai națională, ci și de largă semnificație internațională.

De pe această treaptă, și cu această semnificație, proiectul de Program a fost întocmit de către cel mai înalt for de concepție și de decizie care e conducerea Partidului, în frunte cu secretarul său general, ale cărui rapoarte, cuvintări și articole constituie un veritabil corpus de doctrină contemporană a traducerii în viață a marxism-leninismului creator. De unde și explicația faptului că din opera tovarășului Ceaușescu au apărut și continuă să apară compendii în atâtea și atâtea țări.

Programul astfel elaborat și aflat acum în dezbateră publică constituie prin el însuși un important factor de polarizare a conștiințelor: pe de o parte prin sinteza, de riguroasă cercetare științifică, asupra trecutului nostru bimilenar, până la epoca modernă și cea contemporană, epoci în care se pune în valoare — în lumina materialismului dialectic și istoric — afirmarea, cu o pondere tot mai decisivă, a intrării și angajării pe scena istoriei naționale a clasei muncitoare, călăuzită de partidul ei de avangardă; pe de alta, trasarea, de pe platforma înfăptuirilor de până acum, a perspectivelor desăvârșirii revoluției noastre până în pragul acestui stadiu de perfecționare social-umană care înseamnă comunismul.

Adică, până la aceste trepte ale desăvârșirii umane cind poporul nostru, România, își vor face auzit încă mai plener glasul legității progresului istoricește consemnat. Liniile de perspectivă ale Programului — ca niște linii de înaltă tensiune ale devenirii umane — ne străbat cugetul și simțirea în întimpinarea evenimentului care va fi Congresul al XI-lea al Partidului.

R.I.

În aceste zile are loc vizita oficială de prietenie în țara noastră a președintelui Republicii Liberia, dr. William Tolbert jr., ca răspuns la invitația președintelui Nicolae Ceaușescu.

ȘCOALA

SCRIIND despre școală, scrii despre o ființă trimisă a-nume să-ți spună ceva, un fel de pasăre purtătoare de mesaje, singura care-ți trezește marea și tulburătoarea neliniște de-a ști și care-ți va aminti că pe lume nu se poate trăi decit știind, școala fiind, de la început, amicul comun al tuturor oamenilor. Scriind despre școală scrii despre lume și carte, despre șirul lung al generațiilor de dascăli și ucenici, despre visul care aparține atât copilului cit și omului matur, despre misterele ce se nasc în clipele copilăriei și care sînt, pentru mai tirziu, realitățile pe care tinzi să le descifrezi. Pentru că încercînd un acord cu lumea — și asta e școala — încerci să te descoperi pe tine și lucrurile inconjurătoare. Și astfel casa în care te-ai născut devine tot mai neîncăpătoare, casa cuprinde în odăile ei strada sau șoseaua, șoseaua aduce în ea satul și orașul, orașul cuprinde cîmpurile și munții, iar munții aerul și cerul, și toate acestea devin ale tale și n-ai să-ți cruți puterile pentru a le stăpîni. Și se naște și gîndul de prietenie și de voință neclintită de a-ți face patria cît mai frumoasă, de a urca-o cu umerii tăi pe culmile înalte ale civilizației.

Școala îți dă astfel sentimentul atotputerniciei: ea te face egal cu natura și mai presus decit ea, fiindcă, în cele din urmă, ea, școala, îți dă, din marea ei legătură de chel, una cu care poți s-o supui. Și astfel te poți numi constructor. Și astfel te poți numi creator. Pentru că oamenii recunosc drept creație numai ceea ce ei însiși adaugă naturii. Și au dreptate, fiindcă oricît de frumos ar cînta apele și oricît de impresionant s-ar ridica în văzduh muntii, simfonia apelor și a muntilor nu s-ar putea naște dacă

n-ar trece pe acolo și compozitorul. O hidrocentrală uriașă cum e aceea pe care am văzut-o cu cîteva zile mai înainte, în munții Lotrului, de exemplu, nu poate fi decit rodul muncii oamenilor, și, implicit, rodul școlii. Se construiește învățînd, tot așa precum înveți cu scopul de a construi.

Acesta e rolul pe care-l dă Partidul întregului sistem de învățămînt din țara noastră, rol definit într-un mod magistral în Directivele Congresului al XI-lea și în proiectul de Program al Partidului, documente istorice care condiționează întreaga operă de construcție din patria noastră de necesitatea unei ample dezvoltări a învățămîntului, a științei și culturii, a educației în general. Nu ne sfîim să repetăm, deci, că e acum verificat acel adevăr de mult spus că o societate luminoasă nu poate fi decit opera unor oameni luminați. Explicația e la îndemîna oricui, avîndu-se în vedere că această societate, care e societatea socialistă, nu se naște de la sine, ci e construită. Or, ca să construiești, trebuie să știi.

Aceasta e înalta chemare a școlii, ea fiind institutia legată cu toate fibrele de oameni și de țară, de trecut, de prezentul și de viitorul întregului popor. Se cuvine, deci, ca acum cînd, în prag de 15 septembrie, imaginea acelei porți uriașe și a acelei cărți cu file de aur se apropie tulburător de frunțile noastre, să intrăm și noi pe poartă și să rostim și noi, laolaltă cu copiii și profesorii lor, tradiționala urare: „Bine ați venit!”

Vasile Băran

România literară

COLEGIUL :
Zaharia Stancu, preşedinte al Uniunii Scriitorilor, Ana Blandiana, Şerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Daria Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivaşcu, Redactor şef
adjunct : G. Dimislanu, Secretar general de redacţie : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Vizita preşedintelui Republicii

Liberia

IN DESFĂŞURAREA continuă a politicii sale internaţionale de dezvoltare a relaţiilor de prietenie şi de colaborare cu ţările lumii, România socialistă are cinstea şi bucuria de a primi, în aceste zile, vizita oficială de prietenie a preşedintelui Republicii Liberia, dr. William R. Tolbert jr., care răspunde la invitaţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu. Se reia, astfel, de data aceasta în România, dialogul la nivel înalt româno-liberian, început în martie 1974, cu ocazia vizitei preşedintelui Nicolae Ceauşescu şi a tovarăşei Elena Ceauşescu la Monrovia, capitala Republicii Liberia. Avem, deci, o nouă şi pregnantă mărturie a cordialelor noastre relaţii bilaterale, a căror firească tendinţă este de a adânci şi diversifica raporturile de prietenie şi de colaborare în cit mai diverse sectoare de activitate, de a se extinde conlucrarea pe plan internaţional, cu scopul înfăptuirii şi întăririi principiilor de egalitate, dreptate şi echitate în relaţiile dintre state, pentru promovarea cauzei păcii şi progresului în lumea întreagă.

Colaborarea româno-liberiană

ATMOSFERA de prietenie călduroasă şi de sărbătoare, creată, spontan, încă de la sosirea preşedintelui dr. William Tolbert jr. în capitala ţării noastre, a fost confirmată şi amplificată de toată desfăşurarea ulterioară a acestui eveniment. În toastul rostit la dîncul de luni seara, oferit în cinstea înaltului oaspe, preşedintele Nicolae Ceauşescu a spus : „Vizita ce o faceţi în România, ca şi vizita pe care am făcut-o în primăvara acestui an în Liberia, constituie o expresie a dorinţei ţărilor şi popoarelor noastre de a promova relaţii tot mai bune între ele, de a se cunoaşte mai bine şi de a colabora rodnic, în interesul propăşirii lor economico-sociale independente, al cauzei păcii şi înţelegerii internaţionale. Sint incredinţat că această nouă întâlnire a noastră, convorbirile pe care le vom purta şi înţelegerile la care vom ajunge vor da noi impulsuri raporturilor prieteneşti dintre ţările şi popoarele noastre, vor crea condiţii şi mai bune pentru înfăptuirea colaborării multilaterale româno-liberiane”.

În răspunsul său, preşedintele William Tolbert jr. a spus : „Cu 191 de zile în urmă excelenţa sa, preşedintele Nicolae Ceauşescu, a pus piatra de hotar în relaţiile româno-liberiane atunci cînd domnia sa şi prima doamnă a naţiunii române, doamna Elena Ceauşescu, au făcut o vizită oficială în Liberia. Vizita oficială în Liberia şi în alte ţări africane făcută de şeful statului român a fost un factor stimulator, cu o largă semnificaţie în contextul relaţiilor internaţionale dintre state, indiferent de distanţele geografice ce le separă, de statutul lor economic sau de orînduirea lor socială sau politică”.

Începute sub aceste excelente auspicii, convorbirile oficiale româno-liberiane au continuat activ şi se desfăşoară cu spor, la orele cînd revista noastră intră în tipar.

Vizita ministrului de externe

al României în Israel

CU PRILEJUL vizitei oficiale pe care o face în Israel ministrul nostru de externe, George Macovescu, a remis preşedintelui Efraim Katzir un cordial mesaj de salut din partea preşedintelui Nicolae Ceauşescu. Preşedintele Efraim Katzir a exprimat mulţumiri călduroase pentru mesaj şi a rugat pe ministrul român de externe să transmită preşedintelui Nicolae Ceauşescu un salut cordial, multă sănătate şi fericire, iar poporului român noi succese în dezvoltarea economică şi socială a ţării, pe calea progresului şi a bunăstării. Şeful statului israelian a apreciat contribuţia pe care o aduce România, personal preşedintele Nicolae Ceauşescu, la dezvoltarea înţelegerii şi colaborării internaţionale şi pentru promovarea păcii în lume. George Macovescu a avut, de asemenea, întîlneri cu ministrul de externe al Israelului, Yigal Allon, cu ministrul industriei, comerţului şi dezvoltării, Haim Bar-Lev.

O nouă victorie

impotriva colonialismului

EVENTIMENTUL ce a avut loc marţi, 10 septembrie 1974, la Lisabona, ceremonia recunoaşterii de către Portugalia a noului Republicii Guineea-Bissau, se înscrie ca o pagină de frunte în analele istoriei contemporane, ca una dintre cele mai semnificative victorii împotriva colonialismului. Agenţiile telegrafice de presă au anunţat că preşedintele statului portughez, Antonio de Spínola, a recunoscut, în termeni solemnii, independenţa şi suveranitatea Republicii Guineea-Bissau, „primul teritoriu african eliberat după cinci secole de dominaţie colonialistă portugheză”. În acelaşi timp, agenţiile de presă au semnalat şi faptul că tentativa de lovitură de stat încercată în capitala Mozambicului, Laurenço-Marques, a eşuat, ordinea legală a fost restabilită şi procesul politic de independenţă şi decolonizare se desfăşoară fără piedici.

Cronica

Viaţa literară

Plenara jubiliară a Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.

● În zilele de 3—4 septembrie 1974, la Moscova a avut loc plenara jubiliară a Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., cu prilejul aniversării a 40 de ani de la primul congres al scriitorilor sovietici. Au participat grupuri reprezentative ale tuturor literaturilor naţionale din Uniunea Sovietică, factori de conducere a uniunilor de scriitori din unele ţări socialiste, scriitori invitaţi din unele ţări nesocialiste din Europa, America, Asia, Africa.

Lucrările Plenarei jubiliare au fost deschise de

Gheorghii Markov, prim secretar al Uniunii Scriitorilor sovietici, iar raportul asupra dezvoltării literaturii sovietice pe durata celor 40 de ani a fost susţinut de poetul Nikolai Tihonov. Numeroşii vorbitori care au urcat la tribună au pus în lumină importanţa primului congres al scriitorilor sovietici, a tezelor şi principiilor enunţate cu acest prilej de Maxim Gorki, ca determinante pentru dezvoltarea literaturii naţionale. Ei au relevat structurile unitare pe care le-au căpătat

în timp aceste literaturi, respectul faţă de limba şi specificul fiecărei literaturi de pe cuprînsul Uniunii Sovietice, marile personalităţi ale literaturii sovietice şi accesul lor la universalitate.

Plenara a fost salutăată de reprezentanţi ai unor organizaţii obşteşti sovietice şi de oaspeţi străini.

Uniunea Scriitorilor din R.S. România a fost reprezentată la această plenară de Laurenţiu Fulga, prim vicepreşedinte al Uniunii, şi de Constantin Chiriţă, secretar general al Uniunii Scriitorilor.

Seară de poezie bulgară

● Vineri 6 septembrie a.c. a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” o seară de poezie bulgară, organizată cu prilejul celei de a XXX-a aniversări a victoriei revoluţiei socialiste în Bulgaria. A luat parte o delegaţie de scriitori bulgari alcătuită din poezii Gheorghii Strumski, secretar al Uniunii Scriitorilor bulgari, şi Hristo Cerneaev, sosită în ţara

noastră în acest scop. În cadrul înţelegerii de colaborare dintre cele două uniuni.

În deschiderea serii au luat cuvîntul Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.S. România, şi Gheorghii Strumski. A urmat un program de recitări din lirica bulgară contemporană, susţinut de actorii Angela Chiuaru, Dinu Ianculescu şi Ion Niciu.

● Au plecat în Republica Populară Bulgaria scriitorii Fănuş Neagu şi Radu Selean, în cadrul schimburilor de colaborare, pentru a participa la solemnităţile prilejuite de cea de a 30-a aniversare a victoriei revoluţiei socialiste din Bulgaria, şi la o seară literară românească organizată în cinstea celei de-a 30-a aniversări a eliberării României.

● Scriitorii Ion Arieşanu şi Emil Manu au plecat la Bratislava pentru a participa la Conferinţa internaţională organizată cu prilejul aniversării insurecţiei armate din Slovacia.

● În cadrul înţelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România şi Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. au sosit în ţară scriitorii : Kaisin Kuliev, Tamara Jirmunskaia, Jurii Levitanski şi Imants Ziedonis.

Panait Istrati printre noi

● În cadrul Rotondei 13, Muzeul Literaturii Române va omagia împlinirea a 90 de ani de la naşterea celui care a făcut cunoscut întregii lumi icoana ale pămîntului românesc : Panait Istrati. Preludiul serii de amintiri îl va constitui audierea vestitei balade Kira Kiralina, într-o înregistrare autentică, puțin cunoscută. Personalitatea

marelui scriitor va fi evocată de : Şerban Cioculescu, Alexandru Philippide, Franyo Zoltan, I. Peltz, Emil Serghie, Alexandru Talex. În închere vor fi citite fragmente din profesiunile de credinţă ale scriitorului. Rotonda va avea loc vineri 13 septembrie a.c., orele 19, în strada Fundaţiei nr. 4.

Omagiu locului natal

INTR-UNA din cuvîntările făcute cu prilejul vizitei în judeţul Gorj, tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea „...avem milioane de oameni care au plecat din sate şi lucrează în fabrici şi zeci de mii în munci de conducere. Dacă s-ar duce măcar o dată pe an să stea cîteva zile în comună, în satul unde s-au născut, să-şi ajute comuna, cred că am rezolva mai rapid multe probleme...” Ca răspuns la această sugestie, Consiliul judeţean Gorj al Frontului Unităţii Socia-

listă a organizat o întîlnire la care au participat aproape trei sute de gorjeni ce lucrează în afara judeţului. După o evocare făcută de tovarăşul Gheorghii Paloş, membru al C.C. al P.C.R., primul secretar al Comitetului judeţean de partid, pe tema „Prezenţă şi perspectivă în dezvoltarea economico-socială a judeţului Gorj”, s-au întreprins vizite la expoziţia judeţeană a realizărilor economico-sociale, la obiectivele industriale din platforma Rovinari, precum şi pe Valea So-

hodolului, renumită pentru frumuseţea peisajului carstic.

În cea de a doua zi a întîlnirii s-au făcut deplasări în localităţile natale, unde au avut loc acţiuni de interes obşteşc. Între sutele de participanţi de cele mai diferite profesii şi ocupaţii au fost prezenţi şi scriitorii născuţi pe acele meleaguri : Dumitru Bălăieş, Vasile Băran, Tudor Băran, Petre Croicu, Nicolae Dragoş, Ion Lotreanu, Adrian Păunescu (invitat) şi Grigore Smeu.

Coca Farago

A PLECAT dintre noi fără vîlvă, aşa cum a trăit, scriitoarea Coca Farago. Avea 61 de ani.

S-a născut la Craiova. Foarte tinărară fiind, s-a încumetat să editeze, la Caracal, o mică revistă literară Domnul de Rouă. A urmat Conservatorul de artă dramatică şi, o vreme, a fost actriţă a Naţionalului craiovean. Volumul de nuvele Vulturul albastru (1935), romanul Sint fata lui Ioan Gheorghie Antim (1936), piesa Intimplarea (1941), jucată la Cluj, recomandată fiind directorului Victor Papilian de Lucian Blaga, sint printre scrierile citabile ale autoarei.

A fost, timp de mai mulţi ani, redactor la Editura Fundaţiilor. În ultimele două decenii, deşi foarte suferindă, a lucrat la realizarea unor traduceri şi a dus o muncă devotată de îndrumare a tinerelor talente în ceneclurile din Capitală.

Calendar

● 3 septembrie — a murit (1883) L. S. Turgheniev (n. 1818).	● 8 septembrie — se împlinesc 170 de ani de la naşterea (1804) lui Eduard Mörke (m. 1875).
● 4 septembrie — s-a născut (1768) Chateaubriand (m. 1848).	● 8 septembrie — a murit (1926) Vasile Bogrea (n. 1881).
● 4/7 septembrie — s-a născut (1881) George Bacovia (Gh. Vasiliu, m. 1957).	● 8 septembrie — a fost asasinat (1943) Julius Fucik (n. 1903).
● 4 septembrie — a murit (1941) Sergiu Ludescu (n. 1911).	● 9 septembrie — s-a născut (1828) Lev Tolstoi (m. 1910).
● 5 septembrie — a murit (1857) A. Comte (n. 1798).	● 9 septembrie — a murit (1893) Mallarmé (n. 1842).
● 5 septembrie — s-a născut (1858) Al. Vlaşuţă (m. 1919).	● 10 septembrie — se împlinesc 275 de ani de la tipărirea (1699) la Alba Iulia a primei cărţi didactice în limba română — Buceavna (de către tipograful Mihail Stefanovici, trimis de Constantin Brâncoveanu).
● 5 septembrie — s-a născut (1895) Victor Chereşteşiu (m. 1971).	● 10 septembrie — s-a născut (1890) Franz Werfel (m. 1945).
● 6 septembrie — s-a născut (1817) Mihail Kogălniceanu (m. 1891).	● 10 septembrie — s-a născut (1845) Alex. Lambrior (m. 1883).
● 6 septembrie — se împlinesc 155 de ani de la naşterea (1819) lui Nicolae Filimon (m. 1865).	● 11 septembrie — se împlinesc 170 de ani de la naşterea (1804) poetului rus Al. I. Potejiev (m. 1838).
● 6 septembrie — s-a născut (1910) Dumitru Corbea.	● 11 septembrie — se împlinesc 110 ani de la naşterea (1864) poetului ucrainean Pavel A. Grabovski (m. 1902).
● 7 septembrie — s-a născut (1902) Şerban Cioculescu.	● 11 septembrie — a murit (1973) Corneliu Belciugăţeanu (n. 1922).
● 7 septembrie — împlinesc 80 de ani (n. 1894) Alexandru Rally.	● 11 septembrie — s-a născut (1858) Nicolae D. Xenopol (m. 1917).
● 7 septembrie — împlinesc 50 de ani (n. 1924) Ştefan Luca.	● 12 septembrie — se împlinesc 105 ani de la moartea (1869) lui Costachi Stamati (n. 1786).
● 7 septembrie — s-a născut (1831) Victorien Sardou (m. 1908).	
● 8 septembrie — se împlinesc 350 de ani de la moartea (1624) scriitorului iugoslav Marko Antonijević de Dominis.	
● 8 septembrie — s-a născut (1866) George Coşbuc (m. 1918).	

Şantier

Anghel Dumbrăveanu

lucrează la un volum de publicistică literară Spiritul verii. Traduce, împreună cu Horst Fassel, o carte de schiţe şi povestiri satirice ale prozatorului vest-german Kurt Kusenbergh, iar, împreună cu Adam Puslovic, un volum de poeme din Stevan Raicovic. Definitivează, totodată, cartea de poezii Intrarea în cetate.

Viniciu Gafiţa

lucrează, pentru Editura Albatros, la un volum de schiţe şi nuvele intitulat Noi, cei cu ochi albaştri şi la continuarea cărţii Munţi necunoscuţi (apărută în Editura pentru turism). Pregăteşte o piesă pentru teatrul de păpuşi din Iaşi.

Adrian Beldeanu

lucrează, pentru Editura Albatros, la un roman din viaţa constructorilor combinatului siderurgic din Galaţi, intitulat Hotarul. A terminat, pentru Editura Cartea Românească, romanul istoric Ştefan, a predat Editurii Junimea volumul de poeme Autoportret. Definitivează, pentru Editura Scrisul Românesc, volumul de eseuri Grădina cu statui.

Lazăr Iliescu

a încredinţat Editurii Albatros tălmăcirea romanului Piraşii de pe Mississippi de Friderich Gerstaecker şi o ediţie selectivă de versuri de Erich Weintert. A definitivat o ediţie completă din Florile răului de Baudelaire. Lucrează, pentru Editura Univers, la o nouă ediţie a versurilor lui Lenau.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

PROIECTUL DE PROGRAM
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Rodul de aur al revoluției

AM citit de la un capăt la altul, cu un viu interes, proiectul de Program al Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, publicat de ziarul „Scinteia” și supus unei dezbateri publice în agora cetății. El urmează a fi sancționat apoi de Congresul al XI-lea al Partidului, devenind documentul care normează drumul dezvoltării economice și sociale a României pe plan național și internațional pe parcursul următoarelor decenii.

Documentul expune succint, într-o ordine programatică, istoricul luptelor pe care forțele progresiste și revoluționare ale poporului nostru, clasa muncitoare condusă de Partidul Comunist, le-au purtat pentru a dobândi libertatea socială și națională, împotriva fascismului și războiului, pentru înfăptuirea insurecției armate din August 1944. Apoi etapa următoare, a instaurării puterii revoluționar-democratice, a răsturnării claselor exploatoare, care a triumfat prin înfăptuirea revoluției socialiste și trecerea la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Ne sînt înfățișate aici direcțiile în care va acționa partidul, politica lui Industrială și agrară, obiectivele propuse în domeniul investițiilor și al construcțiilor, al ridicării nivelului de trai al întregului popor, al dezvoltării științei etc. Sînt trasate de asemeni sarcinile care privesc rolul conducător al partidului și al statului, în cadrul noii etape, dezvoltarea democrației socialiste, politica în problema națională, activitatea ideologică și munca politică educativă a partidului cu referire specială la rolul literaturii și artei în promovarea umanismului socialist. Cu o mare claritate de expresie — care caracterizează întreaga expunere — ne sînt puse în lumină principiile fundamentale ale trecerii în viitor spre societatea comunistă, relațiile economice internaționale și cooperarea în producție cu alte state, perspectivele dezvoltării vieții internaționale cu schimbările petrecute în raportul de forțe care se află în lume, apoi politica externă a țării noastre și solidaritatea afirmată de Partidul Comunist Român cu partidele frățești. În încheiere documentul arată că Programul partidului este călăuză întregului popor în munca și lupta lui pentru făurirea noii societăți, pentru edificarea comunismului în România.

Am pomenit, în trecere, multiplele domenii la care se aplică statuările Programului, coordonate însă spre o unică direcție, spre aceeași finalitate. Principiile cuprinse în acest document se întemeiază pe analiza materialist dialectică a dezvoltării istorice contemporane, pe observația atentă, științifică, a procesului social din țara noastră în perioada ultimilor treizeci de ani și pe confruntarea lor cu realitățile și tendințele politice și sociale din lumea de azi.

În vasta, generoasă și armonica arborescență de idei ce constituie osatura proiectului de Program sînt exprimate marile adevăruri de care omul zilelor noastre nu poate face abstracție. Așa, de pildă, acolo unde se vorbește de rolul literaturii și artei, documentul spune: „Arta se dezvoltă în strînsă legătură cu evoluția socială și națională a societății, corespunzător condițiilor specifice ale fiecărei epoci și națiuni. Purtătorii celor mai înaintate aspirații de progres ale umanității, adevărații făuritori ai civilizației materiale și spirituale a lumii au fost întotdeauna masele populare. Literatura și arta nu sînt creația unor aleși aflați deasupra vieții, trăind și gîndind în afara relațiilor sociale; ele exprimă transformările care au loc neîncetat în societate, cuceririle forțelor revoluționare, progresiste, gîndirea înaintată a fiecărei epoci. Literatura și arta sînt rolul forței creatoare a societății, expresie a geniului și a sensibilității poporului însuși — pe care adevăratele talente le intruchipează în lucrările lor”.

Documentul de acum ne apare drept corolar al mărețelor înfăptuirii înscrise de poporul nostru pe durata ultimelor trei decenii și ca o punte de lumină legînd realitățile de azi de proiecția ideală a viitorului. Tezele și principiile lui, fundamentate științific, pe concepția materialismului dialectic și istoric, anulează ideea de fatalitate oarbă a istoriei. Evoluția societății umane, transformarea ei revoluționară devine rezultatul dezvoltării istorice, iar motorul acestui proces de uriașă anvergură este forța creatoare a omului.

Tezele și principiile cuprinse în luminoasele și densele pagini de strălucită analiză și sinteză ale proiectului de Program, care ne îmbogățesc și ne înarmează cu o învățătură superioară, sînt rodul de aur al revoluției.

Vlaicu Bârna

„Ar trebui un cîntec...”

JOCURILE memoriei au legi nedesluite, lăsînd mereu în urmă un nesfîrșit, teritoriul de existență și suferință este de a nu fi păstrat sunetul întreg al fiecărei clipe. Dar sînt momente în care regăsim firul pierdut, se naște atunci starea de incandescență, scinteia care străbate nebuloasa trecutului și luminează un destin.

Citind proiectul de Program al Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, m-am simțit lunecînd într-un timp care începe să fie îndepărtat. Semnalul revoluției ne adunase sub cupola aceleiași vis, adolescenți, tineri și mai vîrstnici, toți cu frunțile înfierbîntate, toți purtînd mari poveri de întrebări: ce va fi, cum va fi, care va fi locul meu în zilele și nopțile următoare, unde se poate afla repede un răspuns și o cale? Timpul nu mai era răbdător și aripa lui nu ne ocrotea, pășeam pe un pămînt ars de război, umblam printre ruine cu cîteva grame de mîlai în buzunar, dar știam că acesta era prețul începutului de lume, vama cerută de visul nostru. Ce a urmat este mai puțin povestea unor vieți și mai mult renașterea unui popor care avea dreptul la un loc mai bun sub soare.

Și iată acum textul Programului, de o limpezime clasică, țesut parcă din materia unui timp consolidat, supus, lucrat îndelung și pregătît să primească sămința celei mai înalte orînduirii umane. Condeii mei nu se încumetă să-l comenteze în adîncimea lui filosofică, în rigoarea științifică, în realism sublimat asemeni stratificărilor nobile. Dar întrucît sînt păstrătorul unui timp dramatic și nu totdeauna previzibil, îmi îngădui să observ că programul propus nu oglindește o lume liniștită, împăcată cu propria ei devenire sau supusă unei fatalități fericite. Dincolo de idei să căutăm clocotul energiilor umane, neliniștea conștiințelor, sfînta nemulțumire în fața inerției și a căderilor de

tot felul. Opera de desăvîrșire ni se pare încă mai grea, pentru că cere unelte de mare finețe și rafinament. Despovărate de întrebări dramatice și spaime de existență, generațiile trebuie și pot da acum întreaga măsură a geniului lor creator, pot căuta, pot îndrăzni, pot visa fără teama eșecului distrugător, încît judecata timpului poate fi chiar mai severă. În desfășurarea unei mari simfonii, mișcarea greșită a unui singur instrument compromite armonia și rotunjimea capodoperei. Mă refer la muzică pentru că legile ei sînt neiertătoare, iar dintre arte ea deține cea mai mare forță de cuprindere și sugestie. Într-o seară, în Oltenia, privind flăcările tinere jucînd sub cerul Țiclenilor, am auzit frînturi din Patetica lui Ceaikovski, iar la Săvinești, urmărind miinile albe și subțiri ale fetelor trecînd ușor printre fibrele sintetice, am simțit strecurîndu-se prin lumina fluorescentă muzica subtilă și delicată a lui Debussy.

Asocierile acestea sînt desigur intime, deci subiective, dar nu-mi pot închipui un om care nu palpîte în fața așezărilor contemporane cum s-ar înfiora ascultînd un mare cîntec.

Și sîntem cu toții interpreții unei tulburătoare partituri ce se cuvine studiată și deslucită cu mîgală, în ceasuri multe de sute, de mii de condeie, de peneluri, de arcușuri și claviaturi. Tot ce am trăit și am ridicat pînă acum se poate asemui cu partea de început a unei simfonii, cînd auditorul cunoaște motivele dominante ale unei vaste desfășurări de sentimente. Înfrigurat, așteaptă dezvoltarea amplă a acestor motive. Ea a și început. Memoria, nespusă în jocul ei, mă poartă spre două din cele mai frumoase versuri ce s-au legat în poezia românească:

„Ar trebui un cîntec încăpător, precum

Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare...”

Nicolae Jianu

Tînără cooperatistă

(bronz) portret de Vasile Năstăsescu

(Lucrare din Expoziția omagială de artă plastică — A XXX-a aniversare, deschisă în sala Teatrului Național din București)

Cu munții în față

Cu munții în față, numai cu ei,
cu Oltul la poale, numai cu Oltul
să fie munții de jertfe alor mei
și riul, din jertfe să curgă, prin codru ?

Poate de vină e înserarea,
oameni, idei, arbori transfigurînd
cînd totul își schimbă ori își uită culoarea
întunecîndu-se blind.

Oră cînd tinerețea recheamă departe
spre risipite trăiri, —
cît roua-n fruntea brazilor subșiri
adăugirea mea de nemoarte.

Umil mă adaug anonimului tei
și riului, trecătorul cel veșnic și lotru
cu munții în față, numai cu ei,
cu Oltul la poale, numai cu Oltul.

Tiberiu Utan

Condiții istorice

PROIECTUL Programului Partidului, aflat în dezbatere publică, în conformitate cu hotărârea ultimei plenary a Comitetului Central, nu poate primi un omagiu mai mare decât discutarea lui serioasă, liberă și responsabilă. Conform tezei din programul însuși, prin care „libertatea este înțelegerea necesității participării la acțiunea comună în vederea construirii conștiinței de către masele populare a propriei lor istorii, a propriului lor viitor” (teză asupra căreia vom reveni într-un articol viitor), discutarea programului, iluminarea sa prin experiența fiecăruia dintre noi, transformarea sa dintr-un document într-un act viu de cunoaștere și participare este în același timp un drept și o datorie. Un document de asemenea importanță, care, pornind de la o analiză a întregului nostru trecut, planifică existența națiunii până în 1990 și după aceea, adică pe întregul cuprins a vieții noastre active, nu poate suscita doar declarații, și stilul său științific are dreptul la o analiză atentă și la efort de gândire. Numai astfel vom putea participa la realizarea sa, care are nevoie, tocmai prin marile sale ambiții, de toate energiile și de toate mințile națiunii noastre. Pentru a crea o nouă civilizație și a ajunge din urmă țări care au atins un înalt nivel într-o dezvoltare istorică îndelungată, numai în câteva decenii, nu e nevoie doar de un mare efort material (și investirea a 33 la sută din venitul național este un asemenea efort considerabil), dar și de o mare capacitate creatoare, de mare spirit de invenție și de puțină de a găsi necontenit, în toate domeniile de activitate, noi forme și noi căi de creștere a eficienței sociale și a descoperirii noului în general. Acest lucru este valabil, evident, și pentru literatură. Analiza textului privitor la artă și literatură — deși profesia noastră — nu este singurul obiect de meditație pentru noi. Scriitorii, ocupându-se de literatură, implicit se preocupă de întreaga activitate socială.

Programul Partidului se fundamentează pe ideea că, respectând valabilitatea tezelor generale ale marxismului, fiecare națiune se dezvoltă și în funcție de condițiile sale istorice concrete (de altfel, tot o teză a marxismului care nu este și n-a fost niciodată o colecție de legi generale, ci de analize economice, sociale și istorice aplicate și concrete) din care și-a tras și învățăturile sale generale.

În partea sa istorică, astfel, proiectul decelează o particularitate a feudalismului românesc, și anume marele rol al țărănimii libere, al răzeșilor, moșnenilor, sau, cum se numeau în Transilvania — al grănicerilor și micilor nobili „de șapte pruni”. Este adevărat că și la noi, în feudalism, clasele fundamentale au fost boierii și iobagii, însă prezența unei foarte numeroase, la început, pături de țărani liberi, pe care s-au sprijinit de cele mai multe ori domnitorii de mare răsunet în istoria noastră, mai ales în timpul luptelor pentru păstrarea independenței, a dat un anumit caracter statelor noastre feudale, care n-au fost întotdeauna doar instrumente de oprirea de clasă. S-au păstrat, am putea spune, pe o bună parte

din istoria noastră națională, elemente de democrație militară, după cum democrațiile erau și formele de organizare a obștilor răzeșesti, care-și alegeau conducătorii și decideau cu toții în privința folosirii patrimoniului lor comun.

ACEST fapt, istoric incontestabil, a avut mari consecințe nu numai pentru determinarea unor evenimente, dar și asupra formării unei mentalități a etosului nostru, a unor structuri mentale care au dăinuit chiar și după ce, în parte, mai ales în secolele XVIII și XIX, ponderea răzeșimii a mai scăzut. Înainte de toate, bazată pe hrisoave date de domnitori, obținute prin sacrificii de sine, țărănimea noastră, masele populare, au avut o înaltă noțiune despre drept. Relațiile sociale erau nu numai de asuprire, dar și de drept, privilegiile obținute fiind păstrate adeseori prin lupte și juridic, în procese care durau uneori secole, de-a lungul mai multor generații. Din noțiunea de drept a rezultat o înaltă concepție asupra demnității și libertății — răzeșii dispunând de ei înșiși — opusă din principiu abuzului și arbitrarului. Domnitorii care au intrat în legenda populară — și un exemplu strălucit ni-l oferă Ștefan cel Mare —, au fost recunoscuți nu numai pentru războaiele lor de independență și pentru monumentele ridicare, dar și pentru spiritul lor de dreptate — în sensul cel mai strict juridic — pentru faptul că s-au sprijinit pe țărănimea liberă pe care au sporit-o numeric, au apărat-o de abuzuri și i-au recunoscut privilegiile. Este demonstrativ pentru persistența acestei mentalități și faptul că în secolul al XIX-lea lupta pentru pământ din programele revoluționarilor democrați se fundamentează pe *recuștigarea unui drept pierdut în mod abuziv*. Era un proces făcut „mîncătorilor de răzeși”, și chiar oameni luminați din marea boierime, de exemplu Radu Rosetti-Răducanu, au vorbit despre abuzurile care au născut unele latifundii.

De aceea nimic nu repugnă mai mult poporului nostru decât arbitrarul, abuzul, necotirea ordinii de drept. Libertatea la noi n-a degenerat niciodată în dorințe anarhice. Ea a fost legată întotdeauna de statuarea unor drepturi inalienabile. Aceasta este o bază străveche și sănătoasă, de ordin psihologic, a necesității respectării cu strictețe a legalității, despre care se vorbește insistent în proiectul de Program. Unele greșeli, amintite acum, privind politica față de unele pături ale țărănimii, au rezultat, credem noi, din neglijarea acestor aspecte. Pentru că istoria nu este un simplu depozitar de fapte, ci tradiție vie, pe care și din care se naște noul, chiar în turnantele revoluționare. Istoria unei națiuni oricum este o linie continuă, chiar dacă are forme de ridicare și prăbușire bruscă și ritmuri mai lente sau mai rapide.

Se poate vorbi mult despre consecințele, până astăzi, ale acelor realități încă viii și cred că s-ar putea scrie numeroase studii de psihologie socială, sau de mecanisme de mobilitate socială (păturile și chiar clasele la noi nefiind niciodată entități închise, Dimitrie Cantemir fiind fiu de domn, dar nepot de răzeș). Ne mărginim aici doar să scoatem în evidență, din spiritul programului, temeinicia noțiunii de drept și libertate în structura noastră națională.

Alexandru Ivasiuc

Ion Musculeanu: Lectură

Un imn către anul 2000

DECI acea chemare înflăcărată din *Manifestul Comunist* al lui Marx și Engels — „Proletari din toate țările, uniți-vă!” — s-a revărsat ca un torent inimitabil, cel mai fierbinte, și a cuprins milioane și milioane de inimi, anunțând dimensiunile fericirii planetei. Prin bătălii istorice, surprind zidurile mucedde ale ignoranței, zidurile mucedde ale schingiurilor sufletului omnesc, planeta noastră, învățând din durerile ei, din Lenin și din Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a început să se scuture, rînd pe rînd, de fel de fel de juguri, înfiorindu-se mereu de acele raze de aur ale Libertății. România — acest binecuvîntat colț de lume — prin jertfe incomensurabile a dat la iveală acel nemaipomenit act istoric, 23 August 1944. După El, în marile dimensiuni ale Libertății, a urmat creșterea țării, — într-o zi cît într-un veac.

Dar, iată-ne într-o duminică, și anume în prima din septembrie, 1974. În ziarul „Știința” a apărut proiectul *Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*. Un program — mai la urma urmei — este un program care poate vesti un lucru nou sau altul. Dar „Programul nostru” este atât de vast, încît eu presupun că i s-ar potrivi nu cîteva rînduri, ci tomuri întregi de poezie, proză, dramaturgie, critică, istorie, literatură ș.a.m.d. Pe mine însă mă fascinează în primul rînd marile trimiteri către Anul 2000, această sublimă slăbiciune a mea pentru marile drumuri fiind o chestiune emanamente personală. Deci ce este, ce poate fi acest Program, apropo de Anul 2000? Mi se pare că Acesta este un joc magnific și fascinant de vis și de frumusețe, de certitudine și de speranță, deci într-adevăr un Program de viitor. Acest proiect de Program înseamnă pentru mine, și, bineînțeles, pentru toți prietenii mei din Cetate

— mult, foarte mult, înseamnă totul. De pildă, ce vād eu în El, cum îl vād eu suind cäre fascinantul An 2000. Vād „Griul”, — iertare, de se poate, dar n-am ce face, sînt țărăni și de aceea încep cu această plantă, — vād deci griul, acel griu de o mie de ori mai tare în tulpină decît în trecut și cu un bob, nu precum toate celelalte boabe, ci ca acela pe care îl prezisese chiar Domnul Alecsandri, și anume — cît vrabia! Și o mai vād în acest proiect de Program pe frumoasa frumoaselor, „Floarea-soarelui”, această splendidă și vastă floare, suindu-și neștiute povești de dragoste în pälärile acelea imense, tivite cu suflet și cu aur, desfășurîndu-și discret și permanent iubirea infinită dăruiată în veci de veci astrului ei iubit, Soarele.

Și mai vād apele mai de argint ca oricînd ieșind din Bistrița, din Argeș, din Dunăre, din Motru ș.a.m.d., venind în perimetrul meu de vis, într-o lumină nouă, o lumină mai albă decît albele margarete, luminînd paginile pe care le citește fratele meu țărăni de dinspre Miază-zi.

Și — da! — mai vād oțelul, da, oțelul cel mai tare, oțelul fără de care trupul nostru nu poate fi atît de puternic precum îl cere Revoluția. Vād oțelul epocii mele socialiste, comuniste, de vis, suind în mine mai fierbinte ca oricînd, dînd cîmpului meu mașini, dînd drumurilor mele aripi, dînd răgazurilor mele certitudini.

Și mai vād firul de argint al artei care vine tocmai din secolul de aur al lui Pericle și mai de departe, încercînd prin fluidul vibrant, incalculabil al artistului să dea sufletului nostru, sufletului românesc, o dimensiune a umanității despre care nu s-a pomenit nici măcar în legende.

Un Partid. Un Program. Un Vis. O Certitudine. Și eu, un Om. Un om care crede mereu în ceea ce a crezut, în ceea ce este, în ceea ce va fi. Atît.

Ion Bănuță

Drumurile țării

Drumurile țării mele, toate,
Mi le-am depărtat în pași ades
Și din ghemul hărții dezlegate
Le-am privit mirajul cum și-l țes.

Drumurile munților cotite
Cum e fumul tors și dus de vînt,
Săgetări de visuri infrunzite,
Scări între țarie și pămînt;

Drumurile dealurilor line
Ca un gînd de dragoste-n amurg,
Curcubeu cioplit în ramuri pline,
Vițe-n care razele se scurg;

Drumurile cîmpului cît zarea,
Infinituri cu smarald tivit
Ce mimează-n lanuri dese marea
Strălucind cu soarele-n zenit;

Drumurile apei legănate
Despletite-n milul roditor,
Hoțe de imagini răsturnate,
Largi fișii de cer unduitor;

Drumurile țării mele, toate,
Punți ale istoriei în mers,
Visuri defilînd încolonate
Cu solemne cadențări de vers.

Ion Petrache

Puls

Din fiecare crin și aripă zburînd
Prin universul măreției tale, Țară
Ca o planetă-n frumusețea-i rară
Arde-n lumină rodnică întregul tău pămînt!

Aici, din patru piepturi cardinale
Răsare trupul tău în libertate sfîntă
Iar piinea lingă trandafir cuvîntă,
Cum imnuri sînt izvoarele și drumurile tale.

Un tărîm al soarelui și-al demnității ești
Cu fiecare inimă de om bătînd curat
Incînt cerescul arc de glorie, Carpat
Pulsează singele mindriei românești.

Ion Crînguleanu

CITESC proiectul de Program al Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare a României spre comunism, și-mi citesc, și-mi recitesc propria viață, așa cum va arăta ea în viitor. Îmi citesc fabricile noi și uzinele, îmi citesc, revărsate sub aurul soarelui, cîmpurile cu holdele și cu vitele, pădurile și riurile, îmi citesc drumurile altădată pustii; îmi citesc masa și casa, și prietenii, cu bucuriile lor, cu visurile și împlinirile lor, cu copiii, cu părinții, cu frații și surorile, prinși cu toții într-un efort fără de seamă de frumos, dar nu și fără de seamă de ușor, efortul de a zidi viața mai bună, mai dreaptă, mai generoasă, mai înțelegătoare și mai darnică, și mai demnă cu omul decît a fost ea pînă acum. Știu cum îmi va arăta satul peste un an, peste doi, peste cinci, știu cum va fi strada pe care locuiesc, încerc să aud, și aud, gurutul porumbelului sălbatic în arborii parcului ce se vor planta în pragul de țărîna fragedă al primăverilor viitoare.

Știu totul, aud totul, văd totul și mă bucur imens pentru minutul acela din anul 1980, care, datorită producției industriale a întregii țări, va căpăta o valoare concretă de 6 milioane de lei! Un riu de nobilă sudoare va traversa fosforescent frunțile noastre pentru a realiza tot ceea ce ne-am propus. Pentru a zidi tot ceea ce am visat. Un riu de sudoare și gînd aburit va urca prin inimile noastre, întărindu-ne voința, aprinzindu-ne imaginația, risipindu-ne oboseala, ajutîndu-ne să fim în fiecare clipă biruitori.

Citesc și recitesc această înaltă Cartă a visurilor cuceritoare, și citesc și recitesc cărțile noastre viitoare cu dragostea lor, cu singele lor, cu puterea lor neasemuită de a îmbogăți viața, gîndurile și simțămintele oamenilor.

A fi scriitor într-o astfel de vreme istorică înseamnă a primi un dar inestimabil din partea poporului tău, făuritor

de istorie. A primi un astfel de dar înseamnă a primi înaltă, grava și fără de sfîrșit răspundere, de a transforma gîndurile tale și ale semenilor tăi, prin sudoarea frunții și a peniței tale, în boabe de aur curat, spre sporirea valorii și strălucirii aceluia minut de victorie a voinței noastre unanime, asupra timpului, asupra propriului nostru destin.

Este, în fond, răspunderea mare și grea de a fi om. De a rămîne om. De a deveni om, în cel mai înalt și mai deplin înțeles al cuvîntului. Un om care nu mai este obiectul acțiunii orbe a legităților sociale obiective, ci care este „chemat să folosească în mod conștient aceste legi, să acționeze în concordanță cu ele, să le dirijeze în scopul dezvoltării societății omenești, corespunzător concepției noi, materialist-dialectice, despre lume și viață“.

Sînt stratificate într-o astfel de structură umană adevărurile nobile ale celor mai frumoase și mai culezătoare generații ce au viețuit pe aceste meleaguri. Se află, implicat într-o asemenea atitudine, visul prometeic al omnirii de a-și stăpîni propriul destin, de a-și depăși propria condiție.

Un astfel de om știe să viseze și să-și transforme visurile în realități, din care alte visuri, mai puternice, mai frumoase, să răsără după chipul și asemănarea sa, după noile sale dimensiuni spirituale. Un astfel de om știe să accepte înfringerea, cînd ea reprezintă renunțarea la ceea ce este vechi, perimat, și nu pregetă să se investească total în cea mai grea bătălie pentru ceea ce este nou și, uneori, doar în germen. Un astfel de om știe să-și asume cu gravitate răspunderea, riscul; știe să se bucure pentru bucuriile altora și-l doare nu numai durerea lui.

Un astfel de om există. Un astfel de om trebuie să existe și mai mult, ne spune proiectul de Program al Partidului. Mai mult în viață și tot atît de mult în operele noastre literare.

Petre Ghelmez

CU treizeci de ani în urmă citisem o carte intitulată **Lumea de mîine**, în care mai mulți cînturari de seamă încercau să scruteze viitorul țării noastre. Acea operă vrednică de luare aminte înfățișa un splendid tablou sentimental, urmînd evoluția societății românești pe baza intuițiilor și comparațiilor. Fiecare urmărea să fixeze o imagine care semăna cu imaginea altor țări mai dezvoltate. În același timp, întemeindu-se pe date ale științelor economice și politice, pe dialectica istoriei, Partidul Comunist elabora un document de anticipație, schițînd, în primul rînd, etapele edificării energice.

Ce modeste ni se par proiectele imaginare atunci!

Cu trei decenii în urmă, era greu de prevăzut că munții Carpați vor deveni sedii marine și că întregul spațiu al țării va fi plantat cu stîlpi de înaltă tensiune. Scepticii nu-și îngăduiau să creadă că forțele noastre vor spori în așa măsură, încît să poată da naștere unei industrii moderne. Era greu de prevăzut atunci faptul că orașul Galați va deveni osia siderurgiei, că vechea cetate a Tîrgoviștei va fabrica oțeluri aliate, că la Pitești se va deplasa centrul petrolier, că Suceava va da o treime din producția de celuloză, că orașul Craiova va fi investit cu funcția de mecanic al locomotivelor moderne. Și totuși, aceste lucruri s-au întîmplat, după ce întregul nostru popor a trecut examene succesive în toate domeniile de creație.

Proiectul de directive cu privire la următorul plan cincinal și liniile direcționale ale dezvoltării economico-sociale a României pînă în pragul încheierii secolului XX a chemat la masa rotundă a dezbaterilor întregul popor. Cu un sentiment de certitudine, am simțit atunci că putem pași din imperiul ima-

ginației în cel al realităților palpabile. Din date și cifre am înțeles cu ce fel de vehicule vom călători, cum vor crește pădurile, cite milioane de tone de cereale vor rodi pămînturile, cum vor spori cirezile de vite și turmele de oi, cite județe vor depăși zece miliarde de lei la producția industrială, care vor fi noile cursuri ale apelor și funcțiunile ce le revin în domeniul electrificării. În următorul cincinal, visteriile țării vor fi capabile să realizeze un volum de investiții făcute în cei unsprezece ani anteriori. Rod al acestor investiții, pe teritoriul țării vor răsări alte două mii patru sute de uzine, fabrici, unități agricole și zootehnice, institute de învățămînt și lăcașuri de cultură.

ACUM, proiectul de Program al Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare a României spre comunism, ne înfățișează imaginea omului, gama trebuințelor sale în domeniile materiale și spirituale, formele lui de dezvoltare, aspectul dorințelor și aspirațiilor, fructele pe care le imaginează și pe care se pregătește să le culeagă în viitor. Căci viitorul este o imagine a prezentului pus sub lupă și mărit de citeva ori, nuanțat și cizelat, organizat pe temeiul legilor sociale și economice tot mai bine cunoscute și folosite de societatea noastră. Realismul și precizia științifică înlătură de la început aproximațiile, viziunile hiperbolice, extazul și incantația, pentru că totul a fost conceput pe măsura omului și a societății și fără intervenția hazardului.

Acest document în premieră vede istoria României în conexiunile ei de bază și o cercetează ca pe un fenomen al civilizației europene. Cursul istoriei nu este oprit la clipa prezentă, ci înaintează în planul ficțiunii științifice, trecînd de pe ecranul calculatoarelor electronice și din spațiul de laborator în domeniul realului, la scara mărită a dimensiunilor socialiste, nu fără a beneficia de culorile legendei. Prospectivitatea post-teritoriului se înscrie în cadrul activităților controlate, iar cucerirea viitorului nu mai presupune salturi în beznă și haos. Așa cum cunoaștem uneltele cu care vom lucra în următoarele decenii, așa cunoaștem și ideile fundamentale care vor vehicula conștiințele. Iar sub acest raport, proiectul de Program al Partidului, supus discuției și aprobării întregului popor, are caracterul unei călăuze îndrăznețe, pe care nu o covîrșesc nici gloria trecutului, nici dificultățile și răspunderile viitorului.

Urmărind fastuosul itinerar al țării în următorul sfert de secol, încercăm senzația unui adevărat asalt al lumii de mîine. Deoarece viitorul nu se dăruiește impasibil, ci se cere cucerit prin eforturi inteligente și prin bătălii succesive.

Traian Filip

Insurecția armată de Ileana Balotă (Goblen expus la E.R.E.N.-'74, pavilionul culturii)

Cîntec

La capătul cîmpiei mă așez
Și-aud galop din marginile zării
Și-mi spun în strigături ca la o nuntă
Că țara mea în cuget poartă lumea
Cum glia poartă bunele semințe,
Cum bunele semințe poartă piinea,
Și simt cum urcă lucrurile-n cîntec,
Cum fiecare stea sau bob de rouă
Au coborît din datinele țării
Să-și capete în brazde noi destinul.

Gheorghe Lupașcu

Între Țara Oașului și Maramureș

Între Țara Oașului și Maramureș
Soarele e-un fel de codru aprins.
Pe acolo căprioare s-au luminat de astre,
Pe-acolo cu lumina țării a nins.

Pe acolo Pintea a fost voievod și zeu,
Haiducii s-au născut din stîncile cu zale,
Mai vin și azi străbunii, cu-al luptelor ecou,
O, patrie, prin seva înfloririi tale!

Sub murmur de izvoare strămoșii se opresc,
Veghează-n tărie, dincolo de moarte
Aceste izbinzi de suis românesc,
Și-n zorii albaștri ei merg mai departe.

Dar pînă să plece, se face un semn
De ardere a nopții, și-n vechea mîncare

Intorc o cîmpie cu linguri de lemn
Scăldînd mari luceferi în vinul cel tare.

Pun scaune-n jurul mesei rotunde
Și alături se apleacă baltagul străbun,
Opincile aproape și clopotul pe munte
Iar caii, sub flinte, nechează-n cătun.

Miresme de cedri, de munte și cer
Și focul e-un zbor spre zeul de piatră
Și așa cel mai aprig ospăț reincepe
Sub paltinii nopții deodată.

Frumoși ne-nălțăm, și tropotul crește
În lung și în lat prin străbuni
Și iar ne adunăm în cîmpiile noastre
Și creștem în muntele acestui vin bun.

Ion Ghiur

VICTOR FELEA

Viața

Soarele coboară către apus
 Și vintul vine pînă la mine
 Prin fereastra deschisă
 Și-mi spune mesajul său nedefinit
 Și zăresc priveliștea familiară
 Și parcă văd dintr-odată Lumea
 Pămîntul întins și felurit
 Pe care stăruie oamenii
 Pe care stărui și eu
 Cu nevăzuta mea aventură
 Gîndind — așadar aceasta e viața
 Sentimentul nelămurit și ciudat
 De a fi aici și acum
 De a fi un morman de impresii
 O formă finită nesigură
 Asupra căreia timpul se îndirjește
 Cu termitelile lui incredibile
 Așadar aceasta e viața
 Plăcerea luminii
 Care face sufletul suavă nesfirșire
 Și conferă oricărei speranțe
 O insignă albastră
 Și persistența amintirilor
 Despre locurile obîrșiei și-ale copilăriei
 Unde țărina puternică și inmiresmată
 Își dăruie nemuritoarea înțelepciune
 Așadar aceasta e viața
 Și toate celelalte cite vin clipă de clipă
 Cu oamenii
 Cu geografia dezlănțuită
 Cu marele front al istoriei

Călătorind

Călătorind
 M-am întors către suflet spunîndu-i
 Privește cîmpurile inviorate de ploaie
 Privește iarba miraculoasă și copacii
 Ca niște strigăte de bucurie ale pămîntului
 Și dealurile frumos desenate
 Ia aminte la casele aceste..
 Ce se înlanțuie de-a lungul șoselei
 Într-un dans liniștit
 Ia aminte la toate i-am spus
 Dar mai ales la drumul care te duce
 Supus și cuminte
 Așa cum și pînă astăzi te-a dus

Peisaj de vară

Pictorului Vasile Gheorghidă

Răcoroasă și umedă e corola florilor
 În dimineața limpede
 Și vocea ta de argint
 Anunță marele vis al zilei de vară
 Și vine blindețea cailor singuratici
 Care abia mai rezistă
 La presiunile nedrepte ale soartei
 Și imaginea lor despovărată
 Ne va urmări ca o amară muștrare
 Pînă cînd vom uita în sfîrșit
 Frontierele inocenței
 Lame strălucitoare se ascut
 Pe netezimea calmă a pietrelor
 Și ne cheamă riul
 Cu fermecătorul său neastîmpăr
 Și văzduhul plin de sărbătorile tandreței
 Și plînsul mut al sălciilor aplecate
 Acolo în valea unde se dezleagă
 Toate luminile dulci și fără prihană
 Ale trupurilor noastre misterioase

Întoarcere

Mă întorc pe drumul subțire de munte
 Merg alături de riul cu apele reci
 O fragedă tăcere mă pătrunde
 Văd case răzlețite dulci poteci
 Aici e locul obîrșiei mele
 Mă-ntind în iarba caldă și adînc privesc
 Și las întregul cer să curgă — sufletul să-mi spele
 Puteri îmi dă pămîntul românesc
 Pămîntul care freamătă sub mine
 Ca o pădure veșnică de brazi
 Tărîna blîndă nostalgii miresme
 O, tinăr univers, în trupul meu te scalzi

MARIUS ROBESCU

Dimineți

Sînt dimineți cînd superb tuiul meu flutură
 printre garoafe
 din vechime val proaspăt se-ntoarce ca apa
 din munte
 mormintul izvorul voind să și-l afle
 lăcrimează văzduhul pe orișice frunte
 nemaivestite cuvinte vinovat în auz mi se
 clatină
 pe fiecare îl deschide pasărea albă cu ciocul
 miezul lor mă hrănește coaja lor după datină
 la poala destinului acoperă locul
 sufletul schimbați-mi cu pruncul din leagăn
 aș spune
 chipului vostru cînd aplecat spre mine
 suride
 o clipă măcar nu mă tem de veștile bune
 curenții iubirii îmi bat din plin în vecele
 ude...

Două aripi

Două aripi de poartă cîndva s-au deschis
 eram tinăr pe-atunci ne-ncercat și prea crud
 totuși nu m-am întors ci lăsînd
 să mă-ntimpine vestea am zis
 și-am crezut : o mină înaltă fără alegere
 plantează făclii printre suflete
 în același cerc tremurător de lumină
 incinși vom sta de acum înainte
 supuse pedepsei toate cuvintele
 vor fi văzute pe buzele noastre arzînd...

Cel mai mult pe lume

Cel mai mult pe lume mi-am dorit ca și tu
 să vezi
 fragila pasăre o dată măcar o singură dată
 cu capul pe spate te-am rugat te-am rugat
 în genunchi
 ți-am arătat-o cu degetul vezi-o privește-o
 să zbori sub ochiul bulbucată al eternității
 e ca și cum ai zbura într-un bloc cu gheață
 curenți de oțel te strîng te cuprind
 un culoar cit o răsufare abia ți se taie
 în această pură imensă transparență albastră
 dacă greșești aripa din umăr se rupe
 dacă greșești îți frîngi gîtul dacă greșești
 fărîme cazii la pămînt ca o ploaie
 cel mai mult pe lume mi-am dorit ca și tu să
 vezi
 fragila pasăre o dată măcar o singură dată
 cu capul pe spate te-am rugat te-am rugat
 în genunchi
 ți-am arătat-o cu degetul vai nu s-a putut...

Inițiere

Să adormi cu un fir de iarbă în gură
 lăsînd să lunece afară din tine
 luna și soarele
 să adormi cu un fir de iarbă în gură
 deasupra ta crengi arcuite
 să lepede rouă
 să adormi cu un fir de iarbă în gură
 învelind oasele străbunilor
 cu supusa ta carne
 să adormi cu un fir de iarbă în gură
 copii cu tălpile roz
 să te calce-n picioare...

Martie

Cerul se-nalță focuri de martie
 se-aprind în virfuri de ramuri subțiri
 scăpat de sub neguroase consemne
 pomul vieții deschide ochi mari
 din degete rășină roșie picură
 soarele păcătuiește tinăr cu lumea
 își apropie gura de pielea cuminte a apei
 cu pletele-i lungi acoperă fapta
 nu e prigoană cad lucrurile blind
 în lacul umbrei lor în lațul vremii
 un fulg pe răsufare cîntărește
 cit clopotul din tihna unui turn
 fără mirare în uitare de sine
 lacrima iese pretutindeni din ou
 în paradisi numai eu țip și alerg
 ea un copil urmărit de o viespe...

O antologie lirică a mamei

EDITURA didactică și pedagogică a publicat recent, într-un tiraj de mase, *Mamei...*, antologie de poezie, cu un *Cuvînt înainte* de Lucia Demetrius. Intr-adevăr, cum spune D-sa:

«Poezia românească, începînd cu vechile balade populare, abundă de asemenea evocări pe o întreagă gamă de tonalități: patetice, lucide, lirice, emoționante, de o sfințitoare sinceritate. Începînd cu „Măicuța bătrîna / cu brîul de lînă / Din ochi lăcrîmînd / Pe cîmpii alergînd“ din *Miorița*, pînă la cei mai tineri poeți de azi, versul românesc cîntă, alături de cele mai esențiale trăiri ale omului, dragostea pentru mamă, amintirea mamei, chipul mamei, dorul aprig, scormonitor, nestîns, de mamă.»

Legătura biologică dintre copil și mamă e universal cunoscută. Copilul rostește întîiul cuvînt: „mamă“, iar adultul își dă duhul suspînînd aceeași vocabulă primordială. Cu toate acestea, e tot atît de bine știut că legea vieții este emanciparea și că în relațiile dintre mamă și copil, la toate vîrstele, cel din urmă rămîne toată viața un debitor adeseori neachitat, iar ea, impenitentă creditoare de afecțiune și devotament, ambele nelimitate. De aceea nu ne vom mira că dragostea de mamă e la mulți poeți tematica zilei femeii, pe cînd maternitatea e un act de „trăire“, pe care poetele nu se sfiesc să-l exalte.

Eminescu s-a „achitat“ de dragostea pentru nefericita Raluca într-o singură strofă, care a dat și titlul poeziei: *O, mamă...*, după cuvintele inițiale, celelalte două strofe fiind dedicate iubitei, desigur Veronicăi. O singură strofă, dar cu cită încercătură emoțională! Generația mea o știe pe de rost și nu m-aș teme s-o transcriu fără greș din memorie. Marii poeți sînt mandatarii sentimentelor noastre, ale tuturor, și cînd le rostим versurile în ceas de taină, cu ochii închiși, ne spunem, la drept vorbind, fiecare, focul inimii noastre. Așa și cu această unică, în ambele sensuri ale cuvîntului, strofă: singura din cite a migălit marele magician al versului, în amintirea defunctei sale mame, și cea mai frumoasă din tot scrisul românesc, închinată făturii care dăruiește viața, înfrun-tînd suprema primejdie și supunîndu-se unui alt șir, nesfîrșit, de suferințe.

Emulul lui Eminescu și detractorul său, Alexandru Macedonski, e reprezentat în antologie cu un *Apolog* de natură politică, prin care vrea să spună că simpla expresie a patriotismului, cînd spunem țării „mamă“, ar avea ca efect mîntuirea ei:

„Astfel și-o țară în pietre
Mormînt și lanțuri le sfărîmă
Călcînd pe-a soartei îndîrjire
Pe loc ce-i strigă fiii: „Mamă-“

Rețeta ni se pare îndoielnică, iar „doctorul“ era, se vede, foarte tînăr cînd a oferit-o contemporanilor săi ce se băteau pe piept, fățarnic, făcînd profesiune de patriotism și îmbogățîndu-se de pe urma politicilor. Preferăm acestui didactic *Apolog*, celălalt, din *Eccelsior*, cu același titlu, închinat semănătorului, care se încheie cu distihul:

— A semăna e datorie“.

Autorul *Rondelurilor* nu s-a gîndit să închine unul și buneii sale mame, care a împărțit cu fiul ei sărăcia fără să murmure, ani și ani, de-a rîndul.

Să ne oprim însă asupra sintagmei macedonskiene:

„a soartei îndîrjire.“

Macedonski personifica soarta într-o femeie dîrză, care nu-și lasă din mîini, cu una cu două, prada.

Mulți poeți români din trecut împărțeau această, să-i zicem, superstiție. Plîngîndu-se mamei lui, Ștefan cel Mare, marele căpitan, în regia lui D. Bolintineanu, atribuia sorții înfrîngerea de la Războieni:

„Soarta noastră fuse crudă astădată:
Mica mea oștire fuse sfărîmată“
(Și aceste versuri, generația mea le știa pe dinafară!)

Glosînd asupra dragostei de mamă,

În poemul *Mamei*, Vlahuța o vedea vechind asupra patului său:

„În mine-ți stă viața... întreaga ta ur-sită“.

Cu alte cuvinte, maternitatea e însăși condiția femeii pe acest pămînt, a femeii, se-nțelege, înainte de contestafia anticonceptuală, care bîntuie astăzi o parte a lumii noastre „civilizate“.

În *Moartea lui Fulger*, mama se bocește astfel, pe buza mormintului feciorului ei:

„[...M]i-a fost și mie scris
Să mă deștept plîngînd din vis,
Din lumea mea.“

Visul era unul de fericire, al unei mame de viteaz, deprinsă să înfrunte cu succes moartea.

În alt memorabil poem al lui Coșbuc, *Mama*, ea își așteaptă, îmbătrînită, fiul, care nu mai vine, și atribuie destinului această uitare:

„Așa mi-e datul sorții,
Să n-am eu pe băiatul meu
La cap, în ceasul morții“.

„Așa-i pe astă lume datul“, spune

Adrian Maniu în remarcabilul său poem *Tîrziu de tot*, în care o Marie modernă își caută zadarnic băiatul, căzut în luptă. Soarta își găsește o varianță inedită:

„Sortita lui e la fel cu-a
vrăjmașului,
Cum orice lacrimă se-aseamănd
oricărui bob de rouă“.

Ion Popovici-Bănăneanu, în *Mamei*, enunțase aceeași filosofie a resemnării:

„Și durerea cu viața deodată-i
plămădită,
Pînă la mormînt cu truda și cu doru-i
înfrățită —

Asta-i scrisă pentru noi...“

Și el personifica soarta:
„Și împins de mîna sorții pe a vieții
neagră cale,
Cine știe de-oi ajunge să mă-nchin
țărîinii tale

Și mormîntul să-și sărut!“

Un curios poem, parcă rostit de o roabă, e *Cîntec de leagăn* de George Lesnea. Mama își leagănă copilul, învîșîndu-l să sufere, să rabde și să se lipsească de toate:

„Stînjenei, și crîni, și nuferi
Nu ți-i dat prin ani să stringi“

Și mai departe, soarta își afirmă prezența printr-o serie de interdicții:

„Tineretea ta-i sortită
Să se stingă în neștiere.“

Mama se întrebă, în final, totuși, după un întreg tablou cu fundalul negru:

„Nani-nani... șir cu șir
Soarta, cum să ți-o înșir?“

Generațiile noi, din fericire, nu mai sînt apăsate de conceptul tradițional al sorții. Nicolae Labiș a fost un optimist. El își proclama în *Biografie* leit-motivul:

„Știu eu, mama și-a zis că mă nasc
într-o zodie bună“.

Prevăzîndu-și sfîrșitul prematur, Magda Isanos a lăsat copilei sale cele mai mișcătoare mesaje, culese în această antologie: *Mama*, *Interior*, *Testament pentru fata mea* și mai ales *Copilul meu, să nu mă cauți*.

La Ana Blandiana surprind un caz de falsă memorie. D-sa scrie:

„Mamă, întîiul meu mormînt“

(Mama)

după Blaga:
„Mamă, tu ai fost odat' mormîntul
meu“.

(Din adînc)

Timpul gestației este acela al vieții vegetative, pe care poetul îl vedea cu „spaima de moarte“.

Volumul se încheie cu o impresionantă *Pietă* de aceeași Ana Blandiana, în care crucificatul își șoptește îndelung bucuria de a fi, iarăși, deși trei zile numai, la sinul maicii sale (într-o copilărie nouă).

Știu, criteriul emotivității nu mai are curs, în axiologia liricii noastre moderne. Eu unul am rămas însă la ideea că, măcar în lirica sentimentului filial și al celui matern, versurile ar cam trebui să meargă puțin și la inimă. Citiți antologia și căutați emoția (cea afectivă și totodată estetică!). O veți găsi (nu pretutindeni).

Șerban Cioculescu

O POEZIE a vechimii întemeiată pe cultul strămoșilor, a unor apariții din mitologia autohtonă și pe expunerea citorva ritualuri de semnificație mai curînd obscură, cu vagi ecouri din Lucian Blaga, face, în cele trei volume ale sale (*Măștile somnului*, E.T., „Luceafărul“, 1968, *Poeme*, Eminescu, 1971 și *Pseudopatriarhalia*, C.R., 1974), Gheorghe Istrate (n. în Limpeziș — Buzău la 11 mai 1940), considerat de critică întîi o surpriză, apoi o dezamăgire.

La început poetul încerca o comunicare indirectă a lirismului său prin adoptarea unor măști (masca descîntecului, mască de joc, mască de îndrăgostit, mască de tînăr, mască de urît, mască de jale, mască de ciine, mască de împrumut, mască de dublu, mască de aminare) insuficient potrivite pe chip, de unde un aer de falsitate și inconsistență. Un singur exemplu convingător e în piesa *Măștile somnului*, exprimarea neliniștii morții: „Cine mi te-a pus pe chip / Tipar de moarte și nisip / Tu, ultimă încremenire / Între amurg și devenire? / Prin orbul tău, la jumătate, / E-un drum cu urmele uscate / Pe care le-a lăsat trecînd / Un zeu desculț, furat de gînd. / În somn prin spartul de călcîi / Vedem hotarele dîntii / Și asurzim spre mîntii goi / De-atîta moarte strînsă-n noi. / O, masca ultimă — Cea-fără-trup — / În ea mă-ntorc, mă neg, mă rup...“ Gheorghe Istrate își atribuie ca Ioan Alexandru o vină de a exista, își asumă suferința ca pe o voluptate și se identifică asemenea cinicilor, fără umbră de cinism, cu sufletul celui mai oropsit animal, ciinele.

Cîteva strofe valabile se află într-o descriere a Bărăganului, văzut ca o Sahară cu iarbă: „Pămînt cu lespezi linse de șopîrle, / Amiază fiartă nădușînd a ploaie, / Vîntul în galben se azvirle, / Cerul acrește în noroaie. / Trece un tren scrișîndu-și zgura / Deșerturi de căldură lepădînd / Și după el se-nvolbură de-a dura / Popoare de ciulină, migrînd“. Remarcabilă de asemenea e notarea fenomenului de miraj, fata morgana sau apa morților: „Cu trupul înfășurat pe-o scînteie / E numai jumătate femeie / Smulă din ea, din pămînt și din soare, / Fără matcă și fără izvoare...“ Considerîndu-se teatral un mire etern al morții, Gheorghe Istrate imaginează în cel de-al doilea volum un tărîm sumbru, terifiant, plutonic, străjuit la suprafață de un zvircolac (sic), altfel numit și Sfinx de cimpie, zgripțor (dar acesta e grifonul!), spăimos (sic) și pătimos (sic).

Această sumbră viziune (ca și altele) ar face din Gheorghe Istrate un pesimist și un resemnat incurabil, de n-ar fi vorba decît de o mască în așa-zisa *Baladă de renunțare*. Din nefericire unele imagini sînt repulsive: „Un întuneric ne vomită slut. / Ca pe-un borhot icnindu-ne din pîntec / Și fiecare cade-ntr-un urît / Murînd în el, nenconjurat de Cîntec“. Douăsprezece compuneri poartă în *Pseudopatriarhalia* titlul *Ritual*, preluat pare-se de la Ileana Mălăncioiu, după cum unele simboluri aduc aminte din loc în loc de poezia lui George Alboiu. Mai mult decît un ritual, o piesă nu-i decît o confesiune afirmînd sentimentul de continuitate cu înaintașii: „Eu sînt o apă roasă de vechime / prin care trece grav și dureros / pluta de carne-a neamului ce duce / capul părintelui dîntii, bărbos“.

Pe tema solidarității cu strămoșii din poezia tradiționalistă Gheorghe Istrate aduce la una din poemele sale de exemplară execuție, după atîtea dibuii (*Nu mai există*): „Nu mai există loterii / din care să extragi cuvînte, / nici întîmplări să nu le știi / cînd timpu-i carnea ta fierbinte. / Eu dacă pleoapa o deschid / mi-asum vîzduhul de afară / și steaua plescînd în vid / și inocența arsă-n fiară. / Pe umerii atei mai tîn / înmiresmate catedrale / în care toți strămoșii vin / vislînd cu bărbile-n pocale. / Am fost copilul unui sat, / acuma satul mi-e copil / mereu la subțiori îmi bat / trei clopote cu glas umil. / Cenușa timpului știut / mi-mbracă oasele, mă-ngheață / și-ncet se-ngoapă-n mine-un mut / cu buzele de fum și ceață“. Se poate spune că Gheorghe Istrate a parcurs etapa sa necesară de limpezire.

Al. Piru

Primenirea vocabularului

Am văzut zilele trecute două filme, unul despre Chagall, celălalt despre Bernard Buffet. Filme scurte, colorate, dacă pot să spun așa, făcute cu o rară știință a amănuntului, pentru bibliotecă și muzee. Dar ar trebui văzute de toată lumea. Mă întreb în trecăt de ce nu se fac și la noi asemenea filme. (Altădată am văzut, din aceeași serie, o peliculă despre cum se pregătește un vernisaj. Nu e deloc ce vă închipuiți. Erau acolo secvențe care păreau scoase din Antonioni sau Fellini. Dar nu despre asta este vorba aici).

Buffet picta cu disperare și dispreț. Furia lui era rece, îndeminarea nemai-pomenită. Mina sigură a unui chirurg. În Colombo s-au mai văzut niște oameni subțiri care își pun mânușile și omoară un prieten tot așa cum un computer scoate o fișă. Ei, da, mina acestui Buffet avea o detașare fascinantă. Fuma și atunci fața lui osoasă era suptă în adine, revenea apoi, te puteai gândi la o lumină care se aprinde și se stinge în întineric. Totul era voință și acțiune. El a început prin a reproduce exact ceea ce se afla pe colțul mesei din dreapta (un cap jupuit de vișel, cuțitul înfipit în creștet, o sticlă și un pahar pe jumătate pline cu vin roșu, totul așezat pe o pinză albă, în falduri). Treptat, cu o repeziune calculată, fără nici o mișcare de prisos, realitatea era pulverizată. O lume fără suflet se năștea sub ochii mei. Un mineral lăptos, vinețiu, poate adus de pe altă planetă, tiparul unor forme cîndva vii. Terminând, pictorul s-a semnat, de data asta liniștit, nu epuizat, la fel de rece în liniște, ca și în furie. Litere mici, distincte, o caligrafie naivă. Își sprijinea incheietura pe coada unei pensule, cum fac cei care scriu firme. Ce se întâmpla? Nu cumva domnul Buffet își cam bătea joc de mine?

DAR a venit Chagall. El vorbea. Stătea într-un scaun. Un bătrîn foarte viu și destul de înțelept ca să pară șiret și familiar. Dar nu asta era important. Din gesturile și vorbele lui firești puterea vieții țîșnea cu o biruință fără echivoc. Era ca și cînd aș fi trăit în preajma lui de cînd lumea, un vecin, un unchi. Nu ascundea nimic, era bucuria pură, mult deasupra răului cotidian, a plictiselii mărunte. Invidia, neputința, lăcomia nu pieriseră, firește, din lume, dar ce caraghioase și neînsemnate mi se păreau acum, dominate, strivite de puterea vieții. Era un triumf. Înțelegeam: nu numai că semăna cu arta lui, dar era chiar sufletul și spiritul ei. Mirii plînd nu în eter, ci în aerul obișnuit de deasupra noastră, lăutarul bărbos, măgarii bestiali și tandri, casele mirifice, lumina zilei și a nopții, tot ce reușisem să văd pînă atunci din Chagall era cuprins în fața mobilă și expresivă a bătrînului de pe ecran. O față cu trăsăturile adine pronunțate, aproape o mască de carnavalesc. Am văzut altădată la o expoziție paleta lui. Era ca o sămîntă din care izbucnise totul. Iată cum se leagă lucrurile. A început să picteze. Era cum știusem că o să fie. El însușea golul înspăimîntător. Să nu-ți fie frică. Iată un mesaj al artei, și nu ultimul.

Sigur, după asta am ieșit în oraș. Soare și nori de ploaie. Vară cam

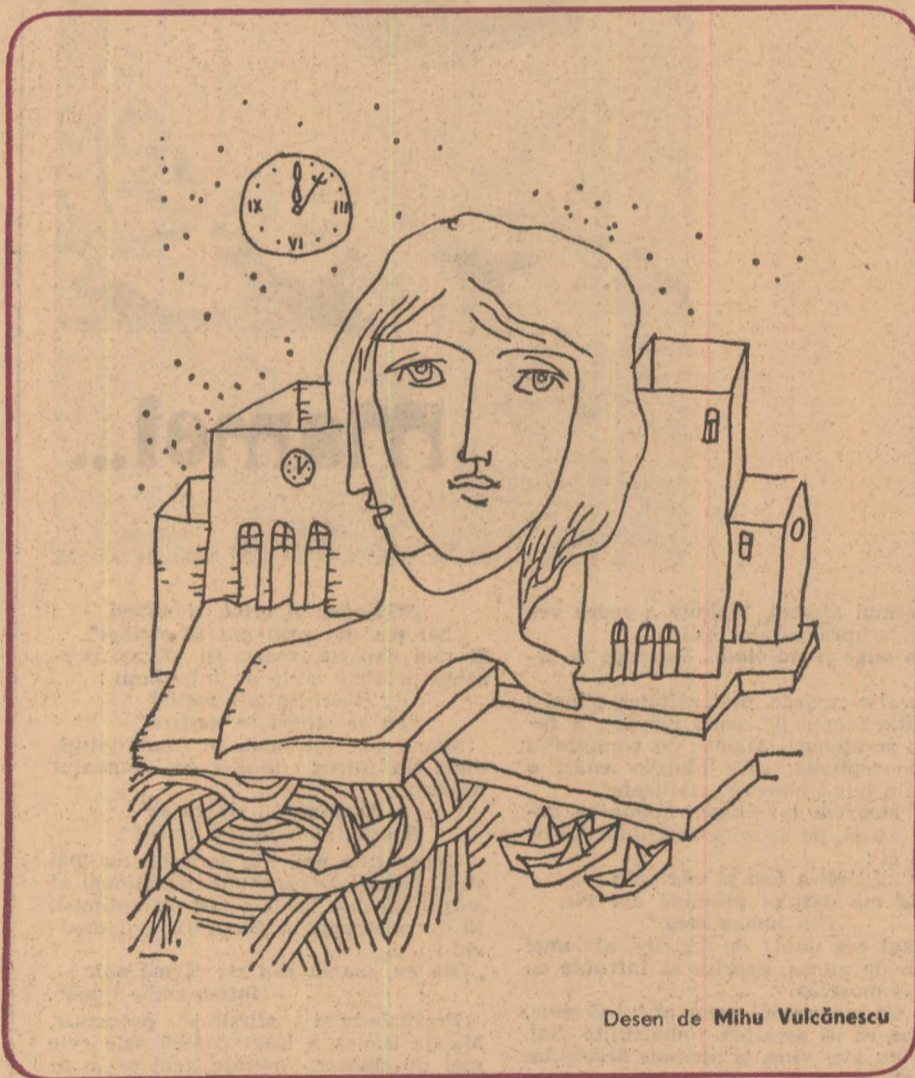
schimbătoare, dar recolta, aud, este bună. Așadar, unul scoate cu o știință care îmi rămînea străină sufletul lumii lui, crea goluri în care capul meu plutea la întimplare. Celălalt dădea viață și îmi amintea că sînt viu și am atîtea de făcut. Cum scrii? m-am întregat pe neașteptate. Ferește-te de vorbe mari, spune lucrurilor pe nume. În calm și armonie gîndește o lume în care viața este eternă și moartea doar o întimplare a ei, așa cum și crezi că este. Nu mai glumi. Pe stradă vedeam lumea. Pe cît puteam eu să bag de seamă era și bună și rea, lumea în care trăim și pe care trebuie s-o răsfrîngem. Cred cu tărie că avem astăzi o literatură în care viața în schimbare se poate desluși. Dar mai cred că ea trebuie gîndită în finalitatea ei armonioasă. Oare cum făcea Chagall? Lumea lui fantastică este la fel de obișnuită pe cît de fantastice sînt lucrurile de toată ziua. Se poate scrie așa? Este asta o cale de cuprindere totală a realității? Unde e cartea asta? Cine știe, poate chiar acum o citește vreun editor!

NCERCAM să gîndesc ca unul care citește, nu ca unul care scrie: da, să nu lipsească din carte nici una din grijile zilnice ale omului, dar să nu lipsească încrederea

și să fie vie speranța lui. Să nu uităm că lumea la care ne gîndim este cea mai dreaptă. Sincer vorbind, nu cred în șansa unui text care pornește la drum crispat, furios, în silă. În fond nu te apuci să scrii o carte numai fiindcă te-ai certat cu vînzătorul de fructe. Se poate scrie, la urma urmei, totul trebuie scris. Se poate și tipări și chiar citi. Dar nu are nici o șansă. Ca să folosesc termenii în care deseori se expediază chestiunea, o carte neagră este la fel de falsă ca și una roză. O carte în care naratorul, să zicem, ar fi singurul inocent, iar toți ceilalți, personaje, mă rog, niște lichele etc., este mai greu de crezut. O lume în care doar unul singur are dreptate (autorul!) nu există! Sau ar fi păcat să existe.

Dar ce spun! Reflecțiile astea au un caracter sentimental și nu unul critic. Le desprind de fapt dintr-o fișă scrisă după ce am văzut cele două filme: unul despre un artist mic, celălalt despre un mare artist. Și nu despre dreptul lor la existență și artă am vrut să spun ceva, ci despre puterea lor de influențare.

George Bălăiță

Primum:

Mult stimatelor tovarășe director,

Barbarele atentate neofasciste din Italia, și mai ales acest din urmă act teroristic care s-a soldat cu 12 morți și 48 răniți, nevinovații călători în trenul expres „Italicus”, au adus în actualitate o problemă de limbă italiană, pe care îmi permit să v-o semnalez. O revistă literară și de opinie culturală cum este „România literară” trebuie să ia act și să intervină în problemele limbii culturii noastre contemporane.

Este vorba de traducerea în limba română a denumirii grupului terorist neofascist care și-a asumat „răspunderca” a-

tentatului de pe „Italicus”. Organizația se intitulează, în italiană, *Ordine nero*. În presa românească, în traducere, numele a fost redat, greșit, prin *Ordinul negru*.

Iată în ce constă această eroare de traducere: substantivul *ordine*, în italiană, este de genul masculin și are sensul, ca în limba latină, deopotrivă de „ordin” și „ordine” („orînduire socială”). Ignorînd această dublă semnificație a it. *ordine*, necunoscînd — ce bine! — nici faimoasa *Neue Ordnung* germană, de tristă amintire, traducătorii telegramelor de presă au atribuit cuvîntului italian sensul rom. *ordin* („grup,

conjurație”). Nimic mai greșit! Grupul teroristic neofascist, „una dintre cele mai periculoase dintre organizațiile fasciste”, cum îl considera „L'Unità” din 6 august 1974, declară, cu cinism, că are drept scop reinstaurarea fascismului în Italia, adică reintroducerea unei „orînduiri negre” (se știe că fascismul avea drept culoare simbolică negrul, de altfel, culoarea considerată simbol al forțelor politice reacționare).

Așadar, *Ordine nero* trebuie tradus în limba română, prin *Ordinea neagră*, cu o explicație adiacentă privind sensul „orînduire socială” fascistă pe care, în realitate, construcția it. *Ordine nero* îl are. Trebuie spus, de altfel, că *Ordine nero* are, printre grupurile neofasciste teroriste

din Italia, și alte denumiri similare: *Ordine nuovo* (germ. *Neue Ordnung*!) este una dintre ele. Statul italian le-a pus sub urmărire judiciară penală și politică. Chiar dacă atît de tirziu, măsurile dovedesc îngrijorarea opiniei publice față de aceste acte de teroare care provoacă panică și haos în Italia.

V-aș fi recunoscător dacă ați publica aceste rînduri care nu au alt scop decît să îndrepte o evidentă eroare de traducere, făcută, de bună seamă, în graba relatării faptului cotidian în presă.

Cu profund respect,
Alexandru NICULESCU

*) Cu o singură excepție: articolul corespunzător din „Lumea” — în care s-a înțeles exact sensul it. *ordine*.

● ACUM vreo 40 de ani am asistat la o ședință a unei așa-numite „gărzi pentru apărarea limbii”. Între alții, a luat parte poetul I. U. Soricu, care, ca și ceilalți membri ai gărzii, tuna și fulgera contra cuvintelor noi. Ne-a povestit că a cerut elevilor săi de la Școala Normală din București ca, la întoarcerea din vacanță, să-l aducă producții populare din satele lor, iar unul i-a adus o poezie în care figurau versurile: „Oprește, Ghiță, mașina, / Că s-a isprăvit benzina”.

Asistența a fost indignată la culme de faptul că s-au putut introduce în texte populare cuvinte „străine” ca *mașina* și *benzina*. Se propuneau cele mai drastice măsuri pentru a se interzice pe viitor asemenea sacrilegii. Bineînțeles, nu s-a putut lua nici o măsură, și e bine că nu s-a luat, pentru că ar fi fost dăunătoare limbii și, implicit, societății.

Limba nu stă pe loc, nu poate sta și n-ar fi deloc bine să stea. Odată cu împrejurările noi, care survin neîncetat, trebuie aduse modificări limbii, în primul rînd vocabularului, ca să poată fi de folos în activitatea de comunicare a gîndurilor. Dacă la începutul secolului nostru principalul mijloc de circulație mai era căruța cu cai, este evident că astăzi nu mai e așa. A fost și o vreme cînd calul de tracțiune constituia o inovație senzațională și, dacă pe atunci existau puriști, nu mă îndoiesc că au protestat contra introducerii cuvintelor de felul lui *căruță* sau *ham*, pentru că erau neologisme. Limba și-a văzut însă de drumul ei și a acceptat termenii care îi erau necesari, așa cum face și astăzi.

Mi se pare totuși interesant să vedem ce s-a întimplat în ultimele decenii cu textele populare. Am luat în mînă o carte apărută nu demult în Editura Academiei: Aurelian I. Popescu, *Cîntece bătrînești din Oltenia*, vol. II (Craiova, 1970). Subliniez că e vorba de cîntece bătrînești, prin urmare cei care le-au creat și cei care le debitează nu pot fi socotiți în mod special inovatori. La p. 409 și urm., de exemplu, găsim cîntecul *Oroveanu*, comunicat de Marin Prodeleanu, om de 68 de ani, din comuna Panaghia-Dolj. Nu numai că cuprinde cuvintele *mașină* și *benzină*, atît de uimitoare acum 40 de ani, dar prezintă expresii de felul următor: *telegamă că-mi primea; e pericol de moarte; mașina alimentă*, apoi cuvinte ca *șofer, barieră, viteză, canton, cantonier* și altele multe asemănătoare, de altfel toate întrebunțate corect. Aceasta arată cît de puțin succes a avut campania furioasă împotriva neologismelor.

Trebuie să mai adaug un amănunt care mi se pare că nu e lipsit de semnificație. Cuvintele din trecut sînt adesea diferite de la o regiune la alta, chiar dacă obiectul denumit e același, cu atît mai mult atunci cînd prezintă mici diferențe locale: *car, căruță, ghioci, telegă, haraba, șarabană, cocle*, și așa mai departe. Afară de aceasta, chiar la același cuvînt, pronunțarea diferă de multe ori de la o regiune la alta. Termenii noi sînt însă aceiași în toată țara: *automobil, limuzină, turism, autobuz, autocar, camion* etc. Mai mult decît atît: sub forme aproximativ identice aceleași cuvinte apar în cele mai multe limbi europene și chiar în unele din alte continente. Evident, o limbă e cu atît mai valoroasă cu cît raza ei de acțiune este mai întinsă. Prin urmare trebuie să vedem un semn de progres în faptul că populația de la țară a adoptat aceiași termeni ca specialiștii din orașe.

Al. Graur

Cronica literară

Două romane

NOUUL roman al lui Corneliu Ștefanache (*Speranța care ne rămâne*) este povestea tristă a unei femei care-și pierde, în războaie, bărbatul și cei doi fii și care-și consacră ultimii ani ai vieții (dar sintem abia la sfârșitul primului volum) nepotului ei, într-un efort neînduplecat de a asigura continuitatea biologică a familiei. Doamna Teodora e o femeie energetică, hotărâtă, din speța Marei și a Vitoriei Lipan, chiar dacă lipsită de măreția acelor care există aspră și fără bucurii n-a încovoiat-o. Stringe, de pe îndepărtate cimpuri de luptă, oasele celor trei și le îngroapă, ca într-un ritual sumbru al reunirii familiei și după moarte. Nimic n-o poate opri de la împlinirea ciudatei ei datorii: nici timpul, nici oamenii. Avind în centru pe Teodora (personajul cel mai interesant din roman), *Speranța care ne rămâne* este totodată și o cronică socială, zugrăvind ultimele luni de război și primele de după într-un oraș moldovenesc. Cronică obiectivă și onestă, scutită în cea mai mare parte de clișeele genului, fără destul relief totuși. Originală și ca structură. Corneliu Ștefanache are o vocație de povestitor, reprimată în cărțile lui de la început, care s-a pus în valoare abia mai târziu. *Speranța care ne rămâne* e construit din mai multe perspective epice: și din mai multe povestiri. Din convergența lor rezultă densitatea celor mai bune pagini ale romanului, atmosfera de nesigurantă, tensiune și confuzie. Perspectivele sufletesti și povestirile sint con-

tradictorii. Nu știm ce s-a petrecut „în realitate“, fiindcă singurul izvor asupra realității sint versiunile oferite de personaje. Trăiesc sau povestesc oameni foarte deosebiți, de la lucidul Luca la nebunul Ioachim (a pune un nebun să observe și a-i consemna relatarea e, desigur, ca întreaga manieră de a alterna martorii, o reminiscență din Faulkner). Firul epic se rupe și se reînnoadă. Variantele povestitorilor nu se suprapun niciodată peste realitatea care păstrează mereu o marje, e mai bogată, mai complexă decât fiecare povestire în parte. Până la un punct, romanul ilustrează modul în care se nasc, se impun și circulați murile colective. Mi se pare că meritul principal al *Speranței* e în încercarea de a privi dinăuntru atmosfera istorică, totdeauna din unghiul concret al unui individ: istoria există prin personaje.

Se poate reproșa cărții, în general, faptul de a nu stărui îndeajuns tocmai asupra personajelor care suferă, psihologic, de modicitate; și sint și prea multe, mereu altele. În loc să se restrângă, să analizeze, romancierul lărgeste inexplicabil cimpul de acțiune; în loc să desfășoare psihologii, înmulțește evenimentele. Majoritatea eroilor fiind doar schițați, turnura romanului e mai degrabă anecdotică, cu scene totuși puternice. Spre final, mai ales, autorul se grăbește și cartea începe să semene cu o eboșă pentru un posibil roman, inconsistentă analitic și epic, rezumativă, sumară. Desigur, pentru a ne putea pronunța definitiv, trebuie să așteptăm și celălalt volum.

MIRCEA Micu ne face surpriza, în *Umbra*, de a continua printr-un al doilea volum romanul *Patima*; spun surpriza pentru că romanul era bine și frumos încheiat, dovadă că autorul însuși nu-i prevedea, când l-a publicat, o urmare.

Corneliu Ștefanache, *Speranța care ne rămâne*, volumul întâi. Ed. Eminescu; Mircea Micu, *Semnul șarpelui* (Partea întâi: *Patima*, Partea a doua: *Umbra*), Ed. Cartea Românească — 1974.

George Virgil Stoenescu

Chip similar

Editura Cartea Românească, 1974

G. V. STOENESCU se reafirmă ca poet pelerin prin spațiile culturii antice și clasice. Livrescul și cerebralitatea sa se traduc printr-un post-simbolism diafan, ușor, neagresiv. Poetul preferă a se gondola prin canalele vetuste ale poeziei cu formă fixă. Pe această linie, autorul se integrează tendinței mai noi de re-facere, resurrecție a poeziei de tinul sonetelor, rondelurilor, gazelelor etc. De aici și impresia primă de ingenuitate elegant elaborată, accentul livresc al poeziilor sale fiind rezultatul nu doar al motivelor poetice, al genezei lor, ci al prozodiei voit rigide, claustrate în forme fixe. Impresia secundă, la lectură, este aceea de ceremonial rafinat, de festin poetic regizat anume, nu atât pentru a epata, ci, mai curînd, sore a recomunica deziluzii, și amintiri, și speranțe, și amori, toate obținute printr-o alchimie forțată proprie a vocabulelor. În ultimă instanță, pedant și senorial, poetul își regizează singurătatea, preschimbind-o în monedele cuvintelor particular canonizate, deci reinvestite cu sens, ori degajate din contexturi prăfuite. Și asta — paradoxal! — cu toate că poetul și-ar fi dorit, foarte probabil, cuvîntul „sublim... deschis ca o cimpie“, cum se exprimă undeva. Deschiderea aceasta — oricit cre-

dit acordăm polisemiilor în sfera poeziei — este implacabil deturnată de plasarea gândirii sale poetice într-un ținut închis, arbitrar, numit de poet **YS** și populat de menhiri, cavaleri, umbre heraldice.

Este, totuși, nelămuritor gestul de a căuta într-o legendă bretonă sursa unei transfigurări care putea foarte bine fi găsită în cultura română. fie și numai amintindu-ne de leitmotivul „tinerețe fără bătrînețe“... Căci, e cazul să o spunem, acest **YS** occidental, cit și *Lydia*, abstractizează un discurs poetic și așa predispus spre paradox ori spre ceea ce logicienii numesc „clasă vidă“: „pierdut ca apa ce se pierde-n apă / Am fost ceva ce nu putea să fie“ sau „Vicleană înțelegere-n Socrate / Îmi arăta într-una să-mi arate“. Lăsînd la o parte piramidele, șerpii, labirintul, lăsînd de-o parte chiar ușorul suprarrealism al unor alinate („Mă plouă sfinții peste brațul drept“ sau „Posibil sentiment într-o vergea / Pe care oameni ordonați o răstigniră“), considerăm că reușitele poetului pot fi repetate în acele oaze cînd și unde, discret dar clar, susură metaforele autenticelor trăiri poetice.

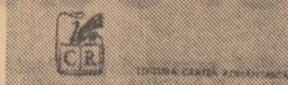
Mircea Constantinescu

corneliu
ștefanache

speranța
care ne rămâne

mircea micu
semnul
șarpelui

Ce se întîmplă, totuși, în *Umbra*? Cum majoritatea protagoniștilor muriseră încă în volumul precedent (Bătrîna Doamnă Handrabur, Broscoiul), autorul trebuia să găsească alții capabili a susține mai departe ostilitățile. Inventează un frate al Broscoiului, pe nume Binu Moșoarcă, și care, moștenind averea celuilalt, îi preia și rolul în viața satului (ceea ce e o grațioasă facilitate de roman foileton). El va voi, nu-i așa, să-și răzbune fratele ucis probabil de Alimandru la instigația Doamnei Handrabur. Dar cum Bătrîna a murit, iar Alimandru e la închisoare, ura lui se îndreaptă spre Băscu, zis Americanul, personaj șters în primul volum, al cărui amestec în împușcarea Broscoiului nu a fost niciodată prea clar. Firește că înfruntarea e pe măsura noilor protagoniști: nu din cale afară de captivantă. Se schițează și un conflict social. Ne aflăm în primii ani de după război și Binu pune la cale un fel de rezistență contra noilor autorități, dar nu prea convinsă, după cum nici Flender, primarul, sau Mohu, un moț improspăt și așezat în sat, nu par convinși de menirea lor. Autorul aduce întăriri de la județ, într-o scenă mai degrabă extravagantă, pe gustul lui D. R. Popescu, cum ar fi aceea a rechiziționării ciinilor. Intriga socială a romanului e, deci, la fel de nesoasă ca și cealaltă. Mircea Micu umple restul paginilor cu aventurile cam fără sare ale Americanului (care, înșurat cu o țigancă frumoasă ce invocă periodic șarpele casel, de unde titlul, petrece la crîșmă cu Drîngler, păzește caii comunei sau face curte fanatei doamne Oлару), ale nepotului lui (care, în vacanțe, vine în sat și are prilejul să-și arate bărbăția înjurînd de la fereastră o haită de lupi) și ale

lui Alimandru însuși (decăzut la rolul de a procura unui alt pușcăriaș ață colorată), toate, fără mare legătură cu intriga propriu-zisă, sau cu pasaje erotice și descriptive, în stilul lui Fănuș Neagu, în fine, cu amintiri despre Bătrîna Doamnă... Atît că umbra ei nu are destulă forță să împingă acțiunea înainte. Romanului îi lipsește, evident, motivația epică și psihologică.

În final, Mohu, care se întoarce de prin locurile sale natale, întîlnește în tren un bărbat tînăr, ciudat și dezoorientat. care-l întreabă una, alta, despre sat. Nu e altul decît fiul Bătrînei Doamnei Handrabur, crezut mort, și care revine acum din prizonierat. Ce sens are toată istoria nu știu. Dar cum pe ultima pagină a cărții citim: Sfîrșitul părții a doua, e de bănuț că vor urma și o parte a treia, și, de ce nu?, o parte a patra etc., etc., care ne vor aduce lumină în această problemă. La subțirimea de imaginație din *Umbra*, o cronică a familiei Handrabur, în mai multe volume, o *Handrabur sagră*, nu poate fi decît promițătoare...

Cînd a apărut *Patima*, criticii au fost de acord să vadă în sentimentalul și deloc originalul poet Mircea Micu un bun romancier. Am recitat *Patima* și nu retrag ce-am scris atunci. E un roman de atmosferă poetică și cu un conflict puternic, cu personaje memorabile, chiar dacă, psihologic, rigide, fără evoluție, ca personajele de baladă populară. *Umbra* însă e departe de acest nivel. Supărat, nu se știe de ce, pe criticii, după *Patima*, Mircea Micu le-a reproșat într-un interviu superficialitatea cu care l-au analizat cartea. El n-a rezistat, evident, la succes. Dar la insucces?

Nicolae Manolescu

Florin Costinescu

Ramură de veșnicie

Editura Eminescu, 1974

RAMURĂ DE VEȘNICIE este, după cum o arată și titlul, expresia unui anume lirism dominat de o etică a statorniciei: „Călătorul cu drumul / noi cu statornicia“.

Mai puțin al întrebărilor și mai mult al răspunsurilor deja verificate, acest tip de lirism traversează peisaje și sentimente fără crize și meandre, bazîndu-se pe configurații ale echilibrului și pe imaginile statuare ale istoriei. Alegerea se oprește asupra elementelor stabile ale geografiei și istoriei: Carpații, Dunărea, Voronețul, Voievozii, Bălcescu, văzute ca niște punți între trecut și prezent, ca simboluri ale „veșniciei“. Descoperim această supunere față de condiția permanentei ca o alegere lucidă în finalul programatic al frumoasei poezii *Cui să mă supun*: „Citeodată vin ape involburate / Citeodată soarele o crucifică / doar pietrele își cunosc rostul / de a rămîne cîntînd / de a ține întînsă albia fluviului / ca pielea bobului de griu / sub care palpîta duhul lăptelui“.

Peisajul, sentimentele, confesiunea sint notabile prin coerența ce le integrează într-o poetică directă, necontradictorie: „Casa-i casă, cum e dorul — dor prin lume“. Aflată sub semnul datinilor („Rupem în două o piine / în soare se naște azi / Unul miine“), al duratei, al întîrării și comunicării generațiilor, poezia

lui Florin Costinescu se dorește transmîțătoarea unui mesaj al statorniciei pentru care nu sint necesare cuvinte multe, ci cuvinte așezate într-o ierarhie stabilă, în care „mai marele“ este cuvîntul țară: „Între cuvinte / mai marele / Unul, își poartă în veche altarele / cecelalte îl încoronară / Și l-au zis Țară“. Același vis, aceleași mireșme și culori dau măsura trăirii laolaltă a unui popor: „Vîsînd volvezii sintem toți, fii și părinți laolaltă“.

Florin Costinescu numește lucrurile fără a simți nevoia să invoce sensurile lor. Pentru el spațiul, anotimpurile, oamenii sint expresia aceluiași sens familiar și sigur: Casa, Patria, („Și cînd nu mai e al nostru, trupul / Se-ntoarce-n casa părintească“).

Pentru a fi autentică, o poezie a statorniciei trebuie să nu se reducă la un simplu inventar de valori și nici să-și considere valorile canoane, să nu transforme substanța lor în ornament. Permanența nu este lipsită de fior, ea poate fi declarată, dar și invocată, pentru a nu se închide în limitele vechii și deci pentru a se visa și trăi: „Tot mai sus împing spicele soarele / Viteaz este spicul aproape de vis“.

Doina Uricariu

Încrederea în cuvinte

La puțină vreme după *Poet al uriașilor*, Ioanid Romanescu prezintă un nou volum^{*)}, nu foarte deosebit de cel precedent. În bine și în rău, romanticul poet ieșean se încredește cu totul unei gesticulații spectaculoase și continuă să manifeste o mare încredere în autenticitatea primului impuls, a primei „inspirații”, același simpatic mod de a i se abandona. Tema de predilecție este și aici orgoliul de breaslă, vădită încântare de a fi poet și de a proceda în consecință: „Prea erați tinere și iubite — / vă așteptau / bărbați statornici nestatorniciei voastre / acum creșteți cu alții dragostea mea / toate ați simțit că poezia / mai mult decât voi mă iubea — / floarea amară a nopților ei / prea dulce-n gura mea vi s-a părut / acum umbra oricăreia dintre voi / când se apropie, / numai rivala voastră de-altădată / vă mai păstrează frumusețea / tinere și iubite ați fost / acum rivala voastră de-altădată / poezia / cea pe care toate ați urât-o / e singura în stare să-mi amintească / de fiecare dintre voi“ (*Tinere și iubite ați fost*). Ioanid Romanescu găsește, acum se vede, un ton al *adresării* directe, fraza amplă, firesc retorică, de care simte nevoia pentru a se desfășura și care i se potrivește fără efort: „Nouăspre-

*) Ioanid Romanescu, *Lavă*, Editura Albatros, 1974

zece octombrie nu vă spune nimic / și nici mie nu-mi spune, a fost / una din zilele pe care nu le-am trăit: / una din zilele în care / îmi lipsește voința // dacă din viața mea aș putea să scad / zilele de nouăsprezece octombrie / aș fi din nou copil // nu-mi reproșez nimic și nici nu mă laud / cu tinerețea mea, / vreau doar să vă întreb: mai am vreo șansă cu trecutul meu iluzoriu?“ (*Nouăsprezece octombrie*).

INTUIȚIA mișcării inițiale a poemului nu-i lipsește mai niciodată și lansându-se foarte decis în direcția ei, se dezinteresează de rest, socotind că acest „rest“ (care se întâmplă să fie lucrul esențial) providența singură i-l va scoate generoasă în cale; speranța se dovedește (ca în versurile citate) excesivă; poetul nu prea știe cum să dea o încheiere concludentă întreprinderii sale lirice, pornite cu mult elan; într-un cuvânt, e prea *degajat*; sigur de sine și extrem de „firesc“ în abordarea temei lirice, fluctuant în „tratarea“ ei și inconsistent la sfârșit:

„Când eram copil scriam frumos: / mult mai plăcut vederii, auzului și minții / recunoașteți că scriam frumos: / chiar fără să le citiți, / versurile mi le știați pe dinafară // cu trecerea timpului / prea vi s-a încărcat memoria / și a trebuit să scriu în așa fel / încât nimic să nu rețineți // iată, vă scutesc de efort: / nu mai scriu

frumos, versurile mele / nu mai sînt memorabile // puteți să le uitați în această clipă, / dar ele nu mai sînt candoarea: / sînt forța mea din lăuntru / și forța nu mai păstrează nimic din frumusețe“ (*Uzură*). Finalul nenorocos e aproape o regulă în poezia lui Ioanid Romanescu; și este cu atât mai crispant, cu cât se lasă rostit în tonul unei hotărâri irevocabile, al unei sentințe abuzive. În genere, poetul vorbește cu emfază despre sine, se „explică“, răspunde dezinvolt eventualelor replici și uneori dă indicații precise, ușor răstite, despre felul cum se cuvine să-l ascultăm și să-l înțelegem: „Poemul meu e un tablou electronic — / depinde pe care buton apăsa / ochiul fiecăruia // pentru cei care vin să apese / la întimplare, / se întrerupe curentul // nu mă aflu în spatele / tabloului electronic / nu execut reparații // vă avertizez, / apăsați pe butoane / în funcție de ceea ce trebuie să aflați“ (*Poemul tablou electronic*). Încrederea în cuvinte începe să ia proporții, ca și cum acestea ar genera de la sine substanță, mari înțelesuri, și poetul ajunge ușor la încredințarea că este suficient să lege cu ajutorul lor o anecdotă, o mică fabulă, o relatare de fapt divers etc. pentru ca sensurile adînci să apară instantaneu și să ne compleșească sub puterea lor. Relatarea se

încheie relativ repede și autorul, cu aerul că și-a făcut datoria și că orice precizare în plus ar fi de prisos, se retrage, lăsîndu-ne să reflectăm: „«Ce mai faceți dom' profesor?» / mă întreba madam Liuba / în timp ce era cu spatele spre mine / și freca dușumelele // «Ce mai faceți dom' profesor?» / mă întreba ea, apoi fără să ridice fruntea / — continuînd să frece dușumelele — / îmi povestea ce vis frumos avusese“ (*Liniste*).

Poetul ne avertizează că nu trebuie să-l citim „la întimplare“, amenințînd că „întrerupe curentul“ dacă totuși cineva s-ar încumeta să treacă la fapte; dar impresia noastră este mai curînd că el scrie adesea exact așa cum nu ne recomandă să-l citim, lăsînd să se destrame în gol frumoase resurse, dintr-o exagerat de respectuoasă încredere în cuvintele sale.

Lucian Raicu

Un roman ambițios

TREI sînt eroii în jurul cărora se desfășoară întreaga epică a cărții^{*)} lui Gheorghe Suci, trei destine pe care prozatorul le vrea exemplare. Personaje prin care se reconstituie o lungă perioadă din viața țărănimii ardelenne, fiecare dintre acestea depunînd mărturie pentru o anumită mentalitate — rod al unui mediu și bineînțeles al unei epoci. Personaje care își propun să vorbească — după cum ni se spune chiar din motto-ul cărții — despre destinul social al țărănilor români așa cum se prefigurează el în ultimii cincizeci de ani. Ambițioasă deci ca intenții, cartea este gîndită ca o construcție amplă — *Botează-mă cu pămînt* ar reprezenta doar primul volum dintr-un ciclu intitulat semnificativ *Adio, domnilor țărani* — un roman frescă, o oglindă a unei epoci și a unui timp istoric. Pentru o astfel de întreprindere i se cere desigur prozatorului un ochi foarte sigur de constructor, o mare rigoare compozițională (fiind vorba de un roman care e gîndit totuși „clasic“, în ciuda unor tentații faulkneriene) — capacitatea deci de a domina un material vast cu largi desfășurări în spațiu și timp. Acestea sînt desigur virtuțile pe care romanul la care ne referim în mod virtual ar fi trebuit să le aibă. Dar iată că, cel puțin la acest prim volum, constructorul este încă stingaci, impresia de amplasare o bănuim mai mult în intenții și o depistăm mai pu-

țin în realizare și, ceea ce e mai grav, dincolo de aparenta stufozitate a cărții, firul epic ni se pare a fi destul de firav: senzația cu care rămînem este că în romanul acesta de peste patru sute de pagini se întîmplă totuși mult prea puține lucruri! După modelul lui Faulkner, și în cartea lui Gheorghe Suci se revine mereu la cîteva scene cheie, adăugîndu-se de fiecare dată noi amănunte, dar efectul nu este, ca la scriitorul american, de adîncire a unui moment revelator din existența eroului, ci de monotonie.

OTEMĂ centrală a cărții lui Gheorghe Suci ar fi legată de ceea ce critica a denumit de obicei „obsesia tatălui“, temă de mare frecvență, de pildă, în literatura americană — de la Melville la Salinger și James Pardy — și care a permis exegeților speculații dintre cele mai subtile oscilînd adeseori între freudism și metafizică... Revenind la romanul pe care îl discutăm, o reușită a lui e în funcție de modul în care este dezbătută în carte această temă. Am putea spune că interesul pentru lectură este stîrnit din nou ori de cîte ori este adusă în prim plan tema la care ne referim. Urmărindu-se relația dintre tată și fiu, dintre bătrînul Nicolae Picu și fiul său Aron, relație nu dintre cele mai simple, descoperim de fapt întregul eșafodaj psihologic al cărții. Foarte diferiți ca structură, cei doi, tatăl și fiul, nutresc unul pentru celălalt sentimente dintre cele mai amestecate: Bătrînul Picu simte față de fiul

său Aron un fel de „dragoste rea“ uneori, de cele mai multe ori însă sentimentele sale sînt de indiferență sau de dispreț superior. În dosul acestora se ascunde însă incapacitatea bătrînului de a înțelege firea mult mai complicată, mai complexă a lui Aron (care, în ciuda aparențelor, e într-un fel superior bătrînului), precum și o anumită obtuzitate în fața frămîntărilor, a oscilațiilor și indolelilor acestuia. Bătrînul ar aduce de fapt cu un fel de stăpin feudal, orgolios și aspru, a cărui favoare fiul zadarnic o imploră. O iubire mai directă, mai puțin ocolită pentru bătrîn, va nutri în schimb nepotul acestuia, Nicky. Abia prin el, la rîndul său, bătrînul realizează cu adevărat dragostea paternă, dăruindu-i acestuia iubirea pe care i-a refuzat-o lui Aron. Iubirea tată-fiu cunoaște abia acum împlinirea scontată... Probabil că tema la care ne referim ar fi primit o și mai mare amploare și împlinire dacă personajele care o susțin — ne referim bineînțeles la Nicolae Picu, la Aron și Nicky — ar fi fost mai pregnante, cu un mai bogat subtext psihologic decît a reușit să le dăruiască autorul. Mai ales convenționalitatea și inconsistența ultimului dintre ei, Nicky, este supărătoare.

O discuție pe „fragmente“ a cărții ne-ar ajuta să remarcăm cîteva scene admirabile. Amintim, astfel, întîlnirea dintre Aron și fostul său tovarăș de arme, țaran „descurcăreț“ care o duce „bine“ la București, precum și furia lui Aron la sfîrșitul discuției (în clipa în care află că acesta își hrănește

porcii cu piine), scenă care ar onora fresca pe care a vrut să ne-o dea prozatorul, alît prin implicațiile ei sociale cît și prin intuirea exactă a psihologiei personajului. De asemenea, impresionantă, scena în care se naște fiul lui Aron, naștere la care doar bătrînul Nicolae Picu asistă, neclintit și încrîncenat în așteptarea feciorului ce-i va duce seminția mai departe. Frumoasă scena în care Nicky îi explică profesorului la facultate „cum se încarcă un car“, cu sugestiva obsesie a detaliilor, scenă pe care o citim cu regretul că această obsesie nu este prezentă tot timpul în carte.

După lectura cărții lui Gheorghe Suci rămînem totuși cu impresia că o mai lungă perioadă de gestație a materialului din care e alcătuită cartea ar fi fost necesară. S-ar fi ajuns în acest fel la „clarificările“ pe care orice roman, „clasic“ sau „modern“, le cere în mod indiscutabil.

Sorin Titel

*) Gheorghe Suci: *Botează-mă cu pămînt*, Editura Cartea Românească, 1974.

Caragialiana

SERBAN CIOCULESCU

CARAGIALIANA

EDITURA EMINESCU

PINA să fi avut în față acest volum*) nu realizasem cit e de întinsă contribuția lui Șerban Cioculescu privitoare la Caragiale. Observ acum că împreună cu *Viața...*, lucrare de prim ordin a istoriografiei noastre literare, sînt aproape opt sute de pagini de exegeză, un depozit într-adevăr impunător, chiar și numai prin cantitate.

Cu toate acestea criticul nu socotește închise posibilitățile de explorare, pentru sine și, bineînțeles, pentru alții ce vor veni, mereu activați de ademenitorul, oricînd incitantul subiect: „Caragiale este unul dintre acei scriitori menși să stîrnească neistovite comentarii, după unghiurile neașteptate de perspectivă, pe care și le vor însuși generațiile succesive [...] Posteritatea, față de asemenea scriitori, e o continuă replică, cu jocul de oglinzi întors însă asupra-i, ca un omagiu de reciprocitate.“

Desigur în ceea ce privește straturile de semnificații ale opereii caragialeene, „mesajul“, viziunea, tipologia, simbolurile ș.a.m.d., s-au produs și se vor produce interpretări felurite, un proces deschis, grăitor pentru vitalitatea unei creații care-și găsește resurse de improspătare în chiar contactul cu seriile, mereu altele, ce o frecventează.

E vorba prin urmare de variabilitatea perspectivei, un element ce poate să asigure neobosit primenirea receptivității critice.

Puține lucruri s-ar mai putea însă re-leva, peste ce a scos la lumină Șerban Cioculescu, în legătură cu factorii obiectivi ce au privegheat configurarea creației lui I.L. Caragiale. Evenimentele biografice, cadrul istoric, mediul intelectual formativ, raporturile umane, apoi

ideologia artistică și convingerile sociale, diagrama atitudinii politice, receptarea opereii în contemporaneitate și, mai târziu, toate acestea și încă multe altele formează spații de acțiune critică unde domnia sa a procedat prin despiuere totală, nemilosă aș spune. Sînt teritorii peste care împărățește în chip absolut, la capătul unor strădării de investigare desfășurate de-a lungul deceniilor.

Să nu se înțeleagă totuși că valoarea precumpănitoare a demersului de care vorbim stă doar în faptul transmiterii de informații istorico-literare, fie ele și exhaustive. Modestia afixată de autor în nota asupra ediției e desigur convențională („Autorul își rețipărește cu oarecare sfială vechi studii și articole, care în momentul apariției lor aveau meară meritul de a prezenta publicului contemporan texte din Caragiale...“), contribuția sa importantă trebuind căutată dincolo de operația acumulării factologice. Materialul stivuit, imens, e supus interpretării, convertit să elibereze un sens, adus la o expresie semnificativă prin valorificare critică.

UN studiu fundamental este *Destructorii lui Caragiale*, revelator pentru modul criticului de a constrînge datele istoriei literare la susținerea unei teze de valabilitate principială. Istoricul contestărilor marelui scriitor satiric e făcut spre a dovedi nefondarea acuzației de inaderență la specific ce s-a adus, la un moment dat, lui Caragiale (N. Davidescu), spulberată prin dezvăluirea substratului politic (naționalist). Apărarea lui Caragiale de acuzația înstrăinării recurge firesc la argumentele istoriei culturii în dezvoltări critice irizate de un tremur patetic: „Secolul luminilor și veacul următor al libertății individuale mișună de figuri excepționale ca aceea a lui Caragiale, care nu s-au sfiit să-și judece

cu asprime țara, fără ca însă de pe urma acestei licențe să se poată trage concluzia înstrăinării lor de patriile respective. Nici un francez nu se gîndește să-l excludă pe Voltaire din comunitatea franceză, după cum nici un german nu-l elimină pe Schopenhauer din societatea germană, deși acesta din urmă și-a împănă opera scrisă cu butade șfichiuitoare, plesnind peste confortabilitatea burgheză și ipocrizia națională a neamțului. Tot așa Swift nu este contestat în geniul său specific englezesc pentru că a flagelat cu cea mai mare cruzime pe toți contemporanii săi și instituțiile fundamentale ale Angliei.“ Dar mai era de înlăturat și cealaltă opinie, de aspect mai redutabil, a caducității unei creații artistice implicată prea mult, s-a spus, în concretul unor realități sociale prin natura lor perisabile, lipsite deci de atributul permanenței. Impregnată de ecourile zilei, de rumoarea actualității, populată de figuri ușor recognoscibile de contemporani prin trimiteri directe la tipologia epocii, această literatură nu urma să intre, mai devreme sau mai târziu, în desuetudine? E o întrebare ce l-a preocupat și pe E. Lovinescu, aceasta trăgînd încheierea demonetizării implacabile a lui Caragiale, o dată cu schimbarea vieții și a moravurilor. Studiul lui Șerban Cioculescu adună argumente spre a proba elementele de permanență ale literaturii lui Caragiale, dincolo de contactele acesteia, atît de bogate într-adevăr, cu momentul istoric în care s-a ivit. Mai mult, criticul argumentează că înseși simptomele sociale înfățișate de Caragiale nu au pierit odată cu epoca sa, ci s-au continuat în noul cadru. Prefacerile de după 1900, arată domnia sa, prezentau în continuare manifestări de adopțiune pripită a unei gesticulații sau a unor instituții lipsite de suport temeinic în realități, punînd mai departe „problema formei fără fond“.

„De bine, de rău, scria Ș. Cioculescu în 1935, trăim încă sub zodia caragialiană. Comediile sale își păstrează profețimea“. Spre a-și consolida apoi considerațiile, criticul transportă faptele în plan estetic: „Nu este adevărat că în teatru comedia de moravuri este sortită unei durate mai scurte decît comedia de caracter. Aceste ierarhizări țin de spiritul clasicist, slăruitor în școala franceză de la sfîrșitul veacului trecut. Comedia, fie de moravuri, fie de caracter, trăiește și este viabilă, în măsura în care corespunde condițiilor interne ale teatrului“.

Articolele despre tipologia lui Caragiale, întinsul studiu dedicat corespondenței, textele despre ironie și sugestie etc. etc. întregesc o imagine a marelui scriitor plină de relief și extrem de vie. E cazul să relevăm savoarea acestei critici de reconstituire, capacitatea, aș spune epică, de a ne face martorii unor desfășurări pline de culoare și animație. Nu e anecdoticism, ci vervă și vocație a plasticizării, aspect poate nescontat de la un critic căruia i s-au reproșat, uneori, uscăciunea și pedantis-mul (prezente totuși citeodată). Cartea procură, în cele mai multe pagini, o lectură captivantă, seducătoare.

G. Dimisianu

*) Șerban Cioculescu: *Caragialiana*, Editura Eminescu, 1974.

La mijloc de bun și rău

MULTE lucruri bune și multe rezerve se pot exprima în legătură cu poezia lui Marius Stănilă (*Peste nisipuri rizind*, Ed. Albatros). Nu e vorba de un volum inegal orînduit, cu poeme frumoase alături de altele neizbutite sau cu zone de adîncime a intuiției lirice lingă altele de lirism superficial. Din contra, cartea noului poet este în toate privințele unitară, o unitate a celor trei cicluri ce o compun luate separat și o unitate a tuturor împreună ca expresie a aceluiași timbru poetic. Binele și răul, în ordinea judecății critice, nu se despart în cazul său: cutare poem e bun, altul e rău, ci apar întotdeauna împreună, crescînd cum siamezii dintr-un trunchi comun care aici e reprezentat de materia lirică primară a poemelor. Poetul e personal în atitudine — scrie aproape fără excepție sub stare de transă lirică, extatic — și orgolios în imaginație — abundența imagistică evocă îndrăzneala avangardistă. Tonalitatea și modul de percepție sînt însă manieriste. Fiecare poem, cel puțin din primele două cicluri, *Păduri* și *Exerciții pentru mina stîngă* (de ce acest titlu după Jacques Costin?) poate fi un exemplu de conviețuire a binelui și răului poetic: „și dacă iarăși nu aflăm cuvintele / descîntecul pentru coborirea stelelor în palmă și dacă / sfîrșim singuri și palizi în ziua cu miros de iarbă / tristetea florilor se va oglinzi printre gratii / în pacea de somn / și niciodată nu veți uita trupul nopții / și flăcările — armele depărtate de lut / și fierul învățînd primul

strigăt / roșu de slavă și muzica / țîșnînd din piepturi ca o insingerată lumină / și peste rîni fără leac numele nopții“.

Din cauza acestui dublet contradictoriu de calități suferința generală a poemelor este diluția, pierderea în amănunte poetizante; impresie adevărată dar nedreaptă căci poetul nu scrie, totuși, în gol. O persistență aură de reflexivitate și interogație subtilă înconjoară poeziile, lăsînd să se vadă simburile de substanță, colportat mai pe urmă în versuri extatice. Temele poeziei sînt, mai cu seamă: încercarea de autodefinire, de fixare caracterologică a propriei individualități și trăirea orgolioasă a unui destin excepțional. Accasta din urmă, de sorginte romantică, domină întreg volumul și o găsim tratată liric, cînd în maniera lui Nichita Stănescu („Sînt cel care sfîrșește dincolo de numele său / cum leul încetează de a fi / dincolo de singele prăzii / tulburător curs la marginea insectată a deșertului / nimic nu este altceva decît numele său / o, cită iarbă am ucis în nopțile tinere: / dar poți tu iarbă să fii, dar vrei tu iarbă să fii / numele meu îmbrăcînd / această carne subțire ca cămașă de prînz / care-mi acoperă sufletul?“), cînd în aceea a poemelor în proză prin care se încearcă, în maniera lui Mihai Ursachi, liricizarea conceptelor sau însinuarea unei atmosfere mitice („Prin ochiul meu închis trec corăbii de fum și cine va întreba dacă ele duc griu sau duc săbii dacă încercătura lor va cădea în pămînt sau în trupuri. Glorie

ecelor care s-au întîlnit cu nisipul sub alte stele la fel de albastre. Lumina care s-a surpat în destin e aceeași. Voi învăța limba măslinei, voi învăța risul bărbăților și uitarea. Absența e locuită de orbi și nu pot învăța întunericul pentru trupul acesta inundat de lumină. Vai singelui meu risplitor de noapte, vai lacrimii care atîta lumină captează“).

MARIUS STĂNILĂ pune mult talent într-o formulă poetică puțin convingătoare. Discursivitatea extatică așa de proprie tinărului poet e înțeleasă bizar: în loc ca vorbele să comunice tăcerea profundă și plină de semnificații a atitudinii extatice, se întîmplă că tăcerea însăși devine un simplu pretext spre a comunica vorba. Cînd scapă de sub această întoarsă logică a poeziei, inspirația poetului dă la iveală poezii admirabile, unde, dincolo de ecourile din alții, recunoaștem glasul unui liric ce ar putea să însemne ceva în lirica românească: „Și iată e seară îți spun și iată e seară / în leagăne dulci ni se clatină viețile / din cînd în cînd lovindu-se de moarte // prea suave sînt / femeile altor vremi vindicîndu-ne rînilor și / atît de străini trandafirilor (cel mai singuri / dintre ei luminîndu-ne nopțile) apoi eu / tot mai singur o umbră / nu îndesul desprînsă de numele / pe care îl port / și iată e seară și iată / e tîrziu în ape se / dezlănțuie jocul oglinzilor iradiînd îmbliri / pline de ierbură și de aripi / și nu mai ești și nu mai ești nimic / și ai ceara cerne fluturî peste noi / și pașii mei rătăcesc prin orbitele toamnei“. Tensiunea lirică din unele poeme, suplețea imaginației, acomodarea lingvistică și puterea de a gîndi liric înăuntru unei conștiințe poetice destul de limpede afirmată sînt dovezile unui talent de zile mari. Pentru ca talentul acesta să nu sucumbie în balastul discursivității interminabile și al rostirii fără rost, Marius Stănilă are de făcut cea mai simplă — dar ce dificilă simplitate! — operație de domeniul educației poetice: să învețe rigoarea și să țină minte că atitudinea extatică nu presupune absența rigorii. Ca mod de percepere, de înțelegere și de trăire poetică a lumii, extazul liric exclude, deopotrivă, haosul și cacofonia.

Laurențiu Ulici

Semnal

EDITURA JUNIMEA

Mihai Tărcă — INTRODUCERE ÎN PROGNOZA DEMOGRAFICĂ, 272 p., lei 12.

Aurel G. Stîno — GRĂDINA LINIȘTII, ediție îngrijită de Grigore Iliesi, 184 p., lei 7,50.

Florin M. Petrescu — LA TIMPUL UNU, 100 p., lei 7,75.

Grey Owl — OAMENI ȘI ANIMALE, traducere de Victoria Vizante, 248 p., lei 7.

***FRAGMENTELE PRESOCRATICILOR, vol. 1, traducere integrală după ediția Diels-Kranz, cu introduceri și note de Simina Noica și Constantin Noica, 236 p., lei 9,75.

Ionel Teodoreanu — JUCĂRII PENTRU LILY, 200 p., lei 5,75.

Maria Platon — DACIA LITERARĂ — DESTINUL UNEI REVISTE, VIATA UNEI EPOCI LITERARE, 348 p., lei 14.

EDITURA EMINESCU

*** — MISIUNEA SCRITORULUI CONTEMPORAN, — Idei și atitudini literare, (Colecția „Permanențe, Perspective“), 328 p., lei 15.

Radu Popescu — CRONICI DRAMATICE (Colecția „Masca“), 232 p., lei 9,75.

*** — REPORTAJUL ROMÂNESC CONTEMPORAN (Seria „Panorame“), 342 p., lei 15.

Dan Alex. Bițică — PE ARGEȘ ÎN SUS, (reportaj — Premiul III, Concursul de debut al Ed. Eminescu, 1973), 128 p., lei 6

EDITURA CARTEA ROMĂNEASCĂ

Virgil Vasilescu — LIBERTATEA DE A TRAGE CU PRAȘTIA (mini-antologie de poezie românească în ediție bilingvă), 100 p., lei 8,25.

„A face din tineret forța care

Semnificația unui documentar

IN continuarea unei constante preocupări a intelectualității românești, vizând locul tineretului în viața socială și politică a țării, se înscriu și textele pe care Retrospectiva noastră le indică în chip selectiv pe dimensiunea realităților istorice din anii războiului și primele luni de pace, dimensiune istorică ce explică tonul și nuanțele multor intervenții, infățișând situația din acei ani a organizării școlii noastre (ca în textul lui Mihail Sadoveanu, ce consemnează, cu înfiorare, un peisaj urban, astăzi definitiv intrat în documentele de arhivă), dar indicând — nu o dată — perspectiva unei organizări viitoare. La aceasta se adaugă acele revelatorii Mărturii universitare din toamna lui 1944, aparținând unor cunoscuți profesori, mulți dintre ei semnatari și ai Memoriorum intelectualilor, din primăvara aceluiași an, Memoriu pledând pentru „imediată încetare a războiului”, cerință a „intereselor vitale ale statului și poporului nostru”. De asemenea, preluând tradiții progresiste ale presei și organizațiilor studențești (Frontul Studențesc Democrat înființat în 1935, activitatea unor publicații ca: Lupta universitară, Studentul revoluționar, Studentul leninist, Studentul român...), o pondere elocventă o are contribuția tineretului însuși, inițiator a numeroase acțiuni politice revoluționare precum realizarea Frontului Unic, constituit sub direcția ideologiei comuniste.

Sint toate acestea laturi componente ale unui unic deziderat formulat de tovarășul Nicolae Ceaușescu încă din septembrie 1944: „...a face din tineret forța care să asigure viitorul poporului”.

Cu atât mai actual azi cînd Proiectul Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism concretizează aceeași perspectivă: „Partidul pornește de la faptul că tineretul reprezintă o puternică forță socială, că tinăra generație este viitorul însuși al națiunii noastre socialiste”.

interese ale poporului, țara noastră trebuie în prealabil să pășească hotăr pe calea împlinirii dreptelor cerințe a marilor pături populare, trebuie să asigure acestora o existență materială demnă, un cadru de democrație progresistă. [...] Universitățile, marile instituții de cercetări, publicațiile de gândire înaltă sînt evident minunate realizări ale civilizației și culturii. Dacă ele rămîn izolate de marile masuri ale poporului, de națiunea însăși, dacă sînt suspendate în vidul indiferenței față de națiune, dacă nu sînt legate organic de viața celor mulți care privesc — atunci, în loc de a îndeplini o reală funcțiune națională, socială și umană, ele devin o falsă podoabă, escrescență parazită, ceva steril și inutil. Pentru ca să-și poată îndeplini misiunea, știința trebuie să coboare în mijlocul poporului, nu pentru a se bugateliza, ci pentru a înălța pe cei mulți și, prin aceasta, pe sine însăși. Poporul trebuie să i se dea cultura lumina la care e îndreptățit, așa cum are dreptul să se bucure de toate aspectele vieții. Dar numai acea cultură este cu adevărat vie cînd e fecundă de izvoarele adînci ale vieții poporului de sufletul cald și generos al multîm anonime. Trebuie să se arunce punte de aur între impunătoarele universități și umilele școli sătești, punte care dea posibilitatea de a se închea un tateu și substantialitatea unei culturi adevărate. (Victoria, 27 martie 1945).

Retrospectivă

ION VINEA:

DESCHIDEREA CURSURILOR UNIVERSITĂȚII

ÎN haosul marilor evenimente politice și militare ale lumii, re-deschiderea cursurilor universitare insinuează, parcă, omului sentimentul datoriei de a-și păstra cumpătul cu ochii ațintiți doar la busola conștiinței. Cultura rămîne totdeauna semnul că cel ce o stăpînește se poate ridica deasupra propriei sale existențe și, înfășurînd cu o privire sceptică faptele zgomotoase ale muritorului, se poate detașa de fugara așchie a timpului. În aceste momente, solemnitatea începerii cursurilor universitare șoptește sufletului, ce contemplează iureșul întimplărilor, că valoarea omului stă în puterea de a se privi pe sine. (Evenimentul zilei, 13 noiembrie 1942).

GEORGE IVAȘCU:

STUDENTIMEA CREATOARE

CREDEM că niciodată, în comparație cu epoca antebelică, tineretul universitar n-a citit mai mult ca acum, în plin război, fiindcă nîcînd sensul existențial al omului, perspectivele condiției umane, ca atare imperativele legate de ea, nu s-au impus mai grav și mai copleșitor, mai sesizabil ca acum. Trăim un uriaș proces de revizuire. [...] Mai multă luciditate în analizarea fenomenelor, mai multă claritate, mai mult loc rațiunii nu în paguba sentimentului, dar spre stăpînirea lui, o mai justă orientare — iată ceea ce se poate desprinde din manifestările studențimii de azi. (Vremea, 5 decembrie 1943).

MIHNEA GHEORGHIU:

SE CAUTĂ O UNIVERSITATE

ROMÂNIA liberă și democratică deschide astăzi larg porțile universității tuturor libertăților academice. Studenții și profesorii, conștienți de marele moment pe care l-a trecut universitatea și de rolul uriaș pe care-l are de jucat studențimea în reconstrucția morală, materială și intelectuală a țării, vor porni curînd la alcătuirea vieții studențești care ne-a

lipsit. Sîntem în căutarea universității, uzină de suflete, la nivelul exemplului pe care ni-l dă azi victoria dreptului și dreptății asupra forței bestiale pe pămînt, pe mări și în văzduh. (România liberă, 2 septembrie 1944).

MIHAIL SADOVEANU:

SĂ SE DESCHIDĂ UNIVERSITATEA DIN IAȘI

SILITĂ, din împrejurări istorice și geografice, să vegeteze sub raport economic, vechea capitală a Moldovei părea totuși destinată să rămînă o cetate a culturii, eliberînd neconținut valorii pentru întregul românism. [...] E cu putință, totuși, să reînfiorească acest oraș scump sufletului nostru? E vorba să se întoarcă ieșenii pribegiți la căminele lor? [...] Acum, imediat. Miine, va fi prea tîrziu; și dacă va fi prea tîrziu, nu peste mult timp se va vorbi despre o cetate scufundată. (Semnalul, 27 octombrie 1944).

GEO DUMITRESCU:

TINERETUL PROGRESIST

ASTĂZI, cînd armatele aliate zdrobesc pretutindeni domnia întunericului și a cruzimii, cînd popoarele eliberate salută iarăși lumina și inde-

pendența, tineretul României s-a adunat în prima asociație pe baze largi și democratice, de țeluri pașnice și generoase, în Mișcarea Tineretului Progresist, a cărui primă ședință a avut loc duminică trecută la Academia Comercială. Restabiliți din toate nenorocirile care au trecut peste inima țării, despărțiți de toate minciunile care i-au ingenunchiat și au voit să-i falsifice, ridicați din masele de suflete care au făcut războiul și au singerat în ororile lui, întorși din închisori și din lagăre de muncă, tinerii României și-au regăsit prospețimile interzise, și-au încordat elanurile odihnite forțat, și-au înscris din nou, în intenții și activitate, lozincile de libertate și justiție socială, de democrație și patriotism, care le-au fost uzurpate, împiedicate sau compromise prin tot felul de diversuni hulanice, fasciste. [...] Țara ia cu bucurie act de hotărîrile și intențiile tineretului ei și își îngăduie a aștepta viitorul cu mai multă liniște și mai multă siguranță. Orientarea justă și înțeleaptă a tineretului de astăzi este o cheazășie puternică pentru România împlinirii de miine, în zodia dreptății sociale și a restabilirii noțiunii de om, de libertate, de cultură. (Victoria, 13 februarie 1945).

ȘTEFAN VOITEC:

CULTURA ȘI POPORUL

ESTE un adevăr indiscutabil că pentru a avea școala care să corespundă cerințelor vremii și adevăratelor

MIHAI RALEA:

INVĂȚĂMÎNTUL DEMOCRATIC, INVĂȚĂMÎNTUL REALIST

TARA trebuie refăcută, reconstruită; pentru aceasta avem nevoie de tehnicieni. Invățămîntul științelor pozitive este cel destinat a ne da tehnicienii de care avem nevoie. Invățămîntul secundar trebuie, deci, să producă acești tehnicieni. Secția științifică a învățămîntului secundar să bucure, deci, de toată atenția și să amploare. Vechea secție literară (clasică) a liceului, printre ai cărei absolvenți mă număr și eu, n-a avut succesul scontat. Orientarea spre realitate și pozitivism, este cerută de suflet și organismul social românesc. (Semnalul, 1 iunie 1945).

AL. PHILIPPIDE:

TINERETUL ȘI PROGRESUL SPIRITUAL

TINERETUL nu poate fi, în chip firesc, decît progresist. Este firesc ca tineretea să privească spre viitor și-și îndrepte gîndurile înainte, nu îndărăt, să speră, nu să regrete, să aibă încredere și nu îndoială. Cînd se progresa, mă gîndesc mai ales la progresul spiritual. Pe acesta trebuie să realizeze omenirea de astăzi, pe care cei șase ani de război au împins-o, din punct de vedere moral, cu zeci de mii de ani în urmă, la nivelul sufletesc strămoșului din caverne. Acest progres spiritual astăzi nu poate să nu se producă decît pe terenul solidarității umane, în sensul unei înfrățiri creatoare, desființîndu-se toate judecățile morale și sociale, e nice și economice pe care miticismul fascist și nazist le-au înprăștiat peste lume cu un vînt otrăvit. [...] Tineretul are datoria să lupte pentru reabilitarea conceptului de cultură și pentru restabilirea demnității umane, a respectului față de orîndiferent de orice alte considerații decît acelea care privesc dreptatea, cinstea, bunătatea, frumosul și altele concepte spirituale fundamentale a civilizației omenești, dar pe care războiul de care o bună parte din omenie a fost cuprinsă în anii din urmă le degradat, le-a deviat și le-a murdărit. (Tineretea, 8 iulie 1945).

să asigure viitorul poporului"

Frontul Unic al tineretului"

La 2 septembrie 1944 are loc întâlnirea gaștilor Uniunii Tineretului Comunist (dusă de Nicolae Ceaușescu) și Uniunii tineretului Socialist în vederea realizării Frontului Unic al tineretului. Punind la bază acțiunilor „principiul luptei revoluționare și socialiste”, Frontul Unic își propune, printre altele, democratizarea învățământului, ridicarea nivelului economic și

cultural al tineretului, implicarea activă a acestuia în viața socială și politică a țării: „Tineretul trebuie să lupte acum pentru interesele sale. El are o misiune istorică și patriotică. Tineretul trebuie să pună toată energia sa în lupta pentru o Românie liberă, democratică și independentă. Tineretul trebuie să lupte pentru progres și cultură, pentru un viitor mai fericit”.

În „Scinteia” (an I, nr. 2 din 22 septembrie 1944) apare articolul **Frontul Unic al tineretului de NICOLAE CEAUȘESCU**, din care reproducem în continuare câteva fragmente:

«...» Răsturnarea dictaturii clictii lui Antonescu înseamnă un pas hotărât pentru câștigarea drepturilor și libertăților democratice. Dar lupta este abia la început. Tineretul trebuie să dea tot sprijinul său pentru zdrobirea definitivă a bandelor hitleriste germane. Trebuie lovit fără milă în elementele legionare și prohitleriste care din umbră se pregătesc să lovească în armata noastră și în cei mai buni luptători patrioți. Frontul Unic al tineretului muncitoresc trebuie să devină o realitate concretă, prin organizarea și conducerea luptelor tineretului. În fabrici, tineretul muncitoresc trebuie să se organizeze în sindicate și în secțiunile sindicale de tineret, unde pe baza Frontului Unic să lupte pentru izgonirea din întreprinderi a legionarilor și antoneștienilor. În căminele de ucenici trebuie create comitete de Front Unic, care să se îngrijească de nevoile ucenicilor. O atenție deosebită trebuie dată muncii de educație a tineretului muncitoresc în spiritul luptei de clasă. Dar Frontul Unic al tineretului trebuie să ducă la organizarea întregului tineret, a tineretului țăran, școlar și universitar, care să fie atras în luptă alături de tineretul muncitoresc. Pe baza Frontului Unic, tinerii comuniști și socialiști au datoria să muncească cu toată energia pentru aplicarea platformei comune de luptă. Curățirea aparatului de stat de elementele legionare și prohitleriste va face posibilă crearea unei României cu adevărat democratice. Frontul Unic trebuie să mobilizeze întreg tineretul patriotic pentru îndepărtarea din Universități, școli și toate asociațiile culturale și sportive a elementelor legionare și prohitleriste. Aceste instituții și asociații trebuie să servească educarea tineretului în spirit democratic, antifascist. Asigurarea unei învățături progresiste în școlile de meserii, în licee și universități este

o condiție esențială pentru a face din tineret forța care să asigure viitorul poporului. În vederea ducerii cu succes a luptei comune este necesar să eliminăm tot ce ne-ar putea despărți. O colaborare loială, pe baza Platformei Frontului Unic, este o sarcină primordială. Realizând unitatea tineretului muncitoresc vom ușura încheierea Frontului Unic al tineretului. Membrii Uniunii Tineretului Comunist au datoria de a păși neîntârziat la realizarea Frontului Unic al tineretului muncitoresc. Numai cind tineretul se va prezenta unit în toate manifestările sale, vom putea spune că ne-am îndeplinit sarcina. Numai astfel tineretul român va putea să participe alături de clasa muncitoare și de poporul român la clădirea unei Românie libere, democratice și independente.

La 25 septembrie 1944, reprezentanții studenților bucureșteni se întâlnesc într-o ședință comună de lucru. Ea este deschisă de identul Manca Mănescu care face istoricul muncii tineretului democrat în cadrul Universității, evocă activitatea comitetelor facultăți după 23 August 1944 pe linia rii forțelor întregului popor într-un Front Unic Național Patriotic. Din partea F.C.-ului, salutul este adresat de tovarșul Nicolae Ceaușescu care analizează, între altele, modul în care tineretul comunist a susținut și condus lupta tineretului universitar pentru cultură și progres atât în ilegalitate cât și după eliberare, indicând în același timp perspectiva viitor a acțiunilor politice studențești,ături de cele ale tineretului democrat țării. În încheierea adunării, se citește Apel-program concretizând revendicările studențești, printre care: mobilizarea tineretului universitar la lupta comună alături de tineretul muncitoresc și meșteresc, democratizarea aparatului de

stat, democratizarea învățământului, dreptul la cultură pentru toți studenții, înființarea de cămine și asociații culturale-sportive, aflate sub control studențesc, revizuirea programelor de învățământ, dotarea bibliotecilor cu volume de doctrină progresistă, participarea unor reprezentanți studențești la ședințele Consiliilor profesionale, scutirea de taxe și acordarea unui număr mai mare de burse, accentuarea laturii practice a învățământului, asistență medicală gratuită, intensificarea schimburilor culturale și științifice cu organizații studențești din alte țări.

LA chemarea Frontului Unic, la 23 octombrie 1944 se desfășoară la București o mare adunare și manifestație a tineretului din fabrici, școli și universități. Din partea C.C. al U.T.C. tovarășul Nicolae Ceaușescu face o profundă analiză a situației politice actuale, a situației tineretului chemat să lupte pentru câștigarea drepturilor sale.

TINERETUL ȘI-A SPUS CUVANTUL

Peste 10.000 de tineri au cerut erii dreptul la viață

Trăgând peșteră la peșteră de tineri, peste 10.000 de tineri au cerut erii dreptul la viață. În fața Tribunalului Militar din București, în ziua de 23 August 1944, tinerii au cerut erii dreptul la viață. În fața Tribunalului Militar din București, în ziua de 23 August 1944, tinerii au cerut erii dreptul la viață. În fața Tribunalului Militar din București, în ziua de 23 August 1944, tinerii au cerut erii dreptul la viață.

În „România liberă” din 24 octombrie 1944, relatarea adunării tineretului bucureștean desfășurată cu o zi înainte

Mărturii universitare

AL. ROSETTI :
SE FACE ZIUĂ

Ancheta ziarului „România liberă” în legătură cu „evenimentele de la 23 August și consecințele ce pot avea ele pentru viitorul poporului român”

ACTUL curajos și salvator de la 23 August este generator de consecințe nelimitate. În sectorul cercetării științifice se dă posibilitatea Universităților noastre să reintre în contact cu cercurile din străinătate și să profite de progresele realizate în anii dîn urmă, după o lungă întrerupere. [...] Activitatea schițată mai sus este strins legată de crearea a două organisme a căror necesitate a fost de mult recu-

S. STOILOV :

NORMELE
OBSCURANTISMULUI
TREBUIE ȘTERSE
DEFINITIV

AM satisfacția deosebită de a vedea azi la lumina zilei ziarul **România liberă**, care, pînă ieri încă, cu o dirzenie admirabilă și înfruntînd toate urgiile regimului de atunci, a menținut vie flacăra gândirii libere și a demnității naționale. După ani îndelungați, în timpul cărora tot felul de aberații mintale s-au putut dezvolta și au fost întreținute printr-o propagandă criminală, poporul român își regăsește azi, cu propriul său instinct de conservare, sentimentul său tradițional de demnitate și onoare. Poporul român se regăsește pe el însuși datorită viziunii clare a evenimentelor, datorită acțiunii unora dintre mințile sale luminate [...]. Nimeni nu va putea contesta măreția actului de la 23 August 1944. Pentru ca această înălțare națională să dea însă roade durabile ea va trebui neapărat să fie însoțită de o înălțare intelectuală și morală. (2 septembrie 1944).

AUREL POTOP :

SPRE O VIAȚĂ
MAI BUNĂ
ȘI MAI ONORABILĂ

REGIMUL a cărui sfărîmarea a început la 23 August era sortit să distrugă bruma de civilizație ce acoperea tendințele barbare din om. Era întoarcerea spre primitivitate. Acțiuni pline de înțelepciune și lupte aprige au deschis porțile ferecate de nazism și întreg poporul român poate pași spre lumină, spre o viață mai bună și mai onorabilă. (8 septembrie 1944).

noscută de către persoane aparținînd elitei noastre intelectuale. Institutul de Cercetări Științifice al României, cu rolul de a subvenționa cercetările științifice de orice natură, și o Bibliotecă Națională în București, prevăzută cu toate publicațiile necesare, în special cu publicațiile periodice internaționale, ținute la zi, și deschisă publicului de orice categorie, fără nici o distincție [...] Sîntem convinși că guvernantii de astăzi vor ști să realizeze aceste decizionate, precum și altele, pentru a pași la o acțiune culturală care a întîrziat prea mult. (20 septembrie 1944).

IORGU IORDAN :
REVIZUIRI NECESARE

ÎN SFÎRȘIT, să nu uităm pe studenți [...]. Să fie puși în situația de a lucra, de a se pregăti serios pentru viața de cetățeni luminați și de reprezentanți demni ai domeniilor de activitate pe care și le-au ales. Să li se creeze condiții absolute necesare pentru atingerea acestei ținte care, înainte de a fi o chestiune personală, este o necesitate națională. Pentru asta ei au nevoie și de ajutor material, acordat de Stat în proporție cu greutatea tot mai mari ale vieții, dar și, mai ales, de sfaturile, îndrumările și dragostea unor profesori la înălțimea vremurilor noi pe care am început a le trăi. Realizarea acestui ultim deziderat impune însă revizuirea serioasă, într-un spirit de dreptate și obiectivitate perfectă, a poziției tuturor membrilor învățământului superior dîn punct de vedere științific, moral și politic. (21 septembrie 1944).

Documentar de
Antoaneta Tănăsescu

FORTUL

Piesă în două părți (fragmente)

ANDREI: Te cunosc toți?
 LIVIA: Lucrez la poștă. Și nu e decât o poștă. Aici.
 ANDREI: Da. Nu e decât una singură. Și ce-i cu asta?
 LIVIA: Nu ești de-aici. Ajutor!
 Dar strigătul LIVIEI a fost sufocat. ANDREI a sărit spre LIVIA și i-a închis gura. LIVIA s-a împiedicat și a căzut. ANDREI vrea s-o ajute, dar se moaie brusc și se așează pe marginea havuzului. Brusc, totul dispare — havuzul, piața, LIVIA.

1
 Ciudat este că flacăra a apărut mai tirziu. Mai întâi s-a auzit o bubuitură teribilă, apoi zgomotul acela de dărimături. Și abia atunci a apărut flacăra. Pentru o clipă scurtă. Lăsând în urma ei o senzație de lumină. Un fel de ceață. O ceață slabă. Atît ca să vedem locul acela pustiu. Atunci s-a auzit strigătul care la început părea a fi țipăt de cucuvea. Dar era ceva răgușit în țipătul acela, un fel de horcăit. Acesta a fost momentul în care s-a auzit a doua bubuitură. Și un al doilea țipăt. Un urlat de disperare. Și atunci s-au auzit o mulțime de bubuituri și țâcănit de mitralieră și șuierat de bombe. Iar ceața se făcea tot mai densă. Și deodată s-a făcut liniște și ceața s-a risipit și în fața noastră a apărut o piață dintr-un orașel de provincie, o piață cochetă, cu havuz, aproape incredibilă după toate urletele acelea de bombardament. Atîta că era pustie. Și în pustietatea asta a năvălit ANDREI.

ANDREI s-a oprit brusc. Și a rămas nemșicat. Cum poate fi nemșicat un om care așteaptă ceva sau ascultă ceva sau se uită la ceva.
 Atunci a apărut LIVIA. În fundul scenei. Dar s-a oprit brusc. A văzut sau i s-a părut că a văzut ceva și LIVIA: Hei! E cineva aici?
 Liniște. ANDREI continuă să stea nemșicat.
 LIVIA: Hei! Tac! De ce taci?
 Liniște. ANDREI continuă să stea nemșicat.
 LIVIA: Hei! Cine ești dumneata?
 Cel doi se apropie unul de altul. Între ei n-a mai rămas decât havuzul.
 ANDREI: Ce dorești?
 LIVIA: Nimic. Nu vreau nimic. Mai întâi am crezut că sînt singură. În piața asta pustie. Pe urmă am văzut o umbră. Și mi s-a făcut frică. Era umbra dumitale.
 ANDREI: Acum te-ai lămurit. Pleacă.
 LIVIA: Unde să plec? N-am unde să mă duc. Și așa am scăpat ușor.
 ANDREI: Poffim?
 LIVIA: Am avut noroc. N-am crezut niciodată că am noroc. Dar astăzi am avut noroc. Și dumneata ai avut noroc.
 ANDREI: Ce ai spus?
 LIVIA: Mi-am zis că s-a terminat. Când am auzit șuieratul. N-ai auzit șuieratul?
 ANDREI: Ba da.
 LIVIA: Și nu ți-a fost frică? N-ai crezut că s-a terminat?
 ANDREI: Ce? Ce să se termine?
 LIVIA: Eu așa am crezut. Și mi-a părut bine că nu sînt singură. Eram singură de tot. În toată casa nu mai era nimeni. E o casă în fundul grădinii. În orașul nostru sînt o mulțime de case în fundul grădinii.
 ANDREI: Sînt. Acum nu mai are nici o importanță.
 LIVIA: Dar nu e vorba numai de casă. Mi-a părut bine că n-am pe nimeni, înțelegi? Ce-aș fi putut să fac? Dacă nu eram singură? Dar pe urmă mi s-a făcut frică. Știi, auzeam fluieratul și eram singură în toată casa. Și era întuneric. N-ai voie să aprinzi lumina. Când se bombardează. Probabil că știi.
 ANDREI: Știu.
 LIVIA ocolește havuzul și se oprește în fața lui ANDREI.
 LIVIA: Nu ești de-aici. Din oraș.
 ANDREI: Ba da. Sînt.
 LIVIA: Nu te cunosc.
 ANDREI: Nici eu nu te cunosc.
 LIVIA: Nu m-ai văzut niciodată?
 ANDREI: Nu.
 LIVIA: Ești sigur?

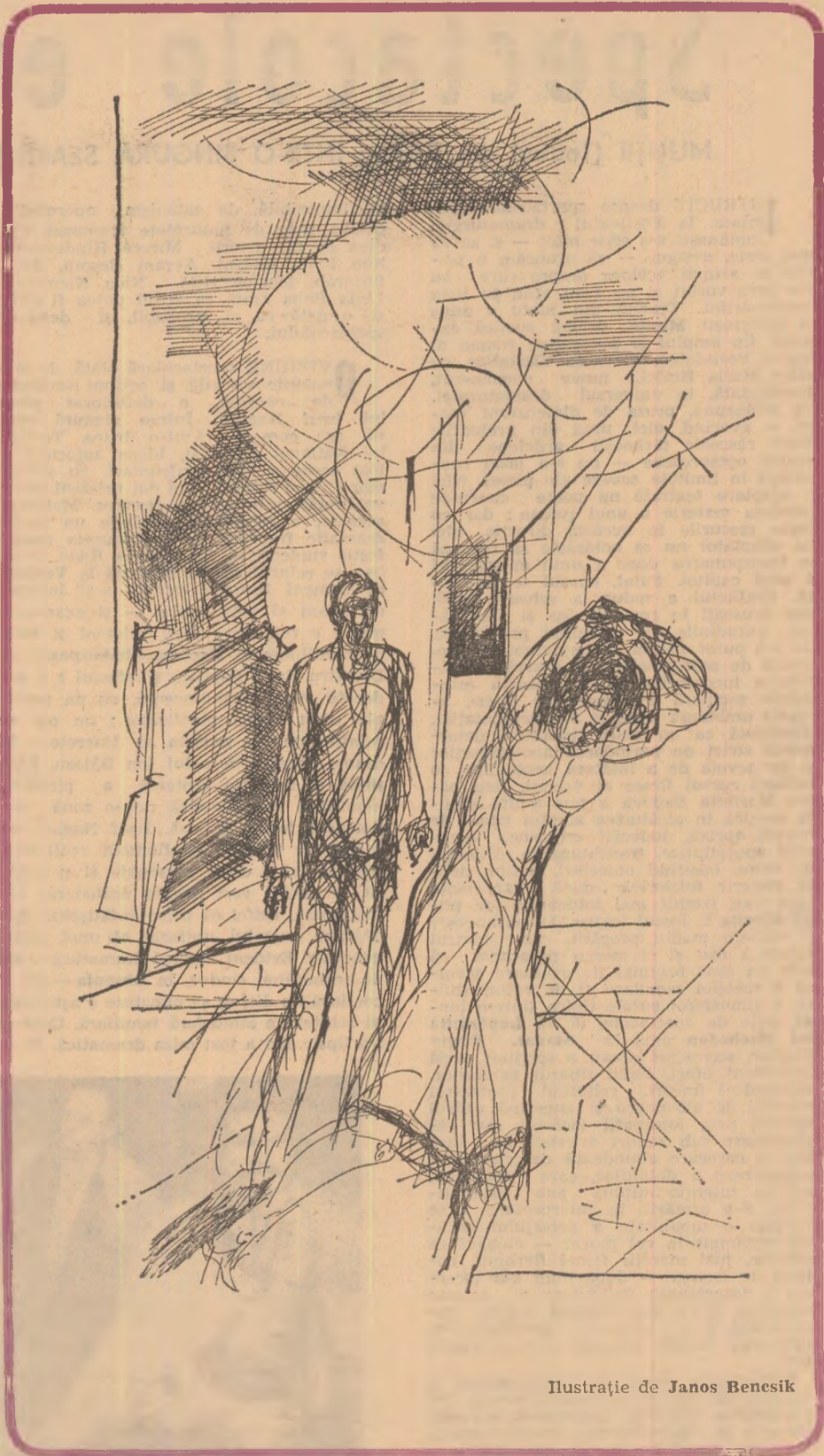
II
CELULA unei închisori. ANDREI și VALENTIN stau pe treapta unei scări. În fața lor se văd trei umbre: două de bărbat și una de femeie.
 VALENTIN: Trebuie să evadăm. Și n-avem decât trei ore.
 ANDREI: Două ore și patruzeci și cinci.
 VALENTIN: Ce te neliniștește?
 ANDREI: Nimic. Am fost în parc. Între castani. M-am gîndit că a fost o chestie grozavă. Că am făcut rost de planurile depozitelor de armament. Și că n-a mai rămas decât un lucru simplu de făcut. Să transmitem planurile. Și lucrul ăsta simplu nu s-a mai făcut. Ne-au arestat pe toți cinci. Și planurile ne așteaptă în ascunzătoarea lor. Între castani.
 VALENTIN: Blestemată închisoare. O celulă îngropată în pămînt. Un coridor plin de soldați și asta e tot.
 ANDREI: Nu prea văd cum o să evadăm.
 VALENTIN: Trebuie să fie o soluție. Totul e s-o găsim. Ei nu știu nimic de planuri. Asta e un punct cîștigat.
 ANDREI: Crezi?
 VALENTIN: Ei vor un nume. Un nume și atîta tot. Șeful organizației din oraș. Dar de planuri habar n-au. Ce-a fost înainte aici? Un fort?
 ANDREI: Da. Un fort. E foarte cunoscut în oraș. Toată lumea știe de fort. Dar nimeni nu știe că a fost transformat într-o închisoare. După ce a început războiul, s-a mărit paza. S-a crezut că e un fel de școală militară sau așa ceva. N-a știut nimeni că e-o închisoare. Pentru comuniști.
 VALENTIN: N-am fost niciodată într-un fort. N-am văzut decât de departe. Unul sau două. De aici nu se poate fugi. Sînt prea mulți paznici pe coridor. Ne curățăm în două minute. Am spus două minute? Am spus mult.
 ANDREI: Da. Nu putem nici să ne batem. Nici să săpăm vreun tunel sau așa ceva.
 VALENTIN: Nu ne rămîne decât să-i păcălim.
 ANDREI: Ușor de zis.
 VALENTIN: Tac!
 ANDREI: Ce?
 VALENTIN: Tac!
 ANDREI: Ce?
 VALENTIN: Tac! Am găsit! Vom evada! (VALENTIN se uită atent la ANDREI apoi la ceilalți trei care nu se văd). Cineva dintre noi va evada.
 Lumina unei explozii, ticăitul puternic al unui ceas, cele trei umbre încep să se agite.

O VOCE DE FEMEIE: Nu! Nu! Nu!
 Liniște. Umbrele nu se mai agită.
 VALENTIN: Nu m-ai înțeles, Ina. Îmi pare rău. Nu putem să fugim. Pe unde să fugim? Pe un coridor plin de paznici? Plin de paznici înarmați? Știi cîți sînt? Douăzeci și patru! Vrei să ne batem? Cu ce? Cu pantofii? Te rog să taci. Lasă-mă să termin. V-am spus că avem un atu. Ei vor numele șefului organizației. Atît. De asta ne-au arestat pe toți cinci. Habar n-au că sîntem un grup. Au dat de noi și ne-au arestat. Foarte bine. Le dăm numele șefului organizației. Dar nu pe cel real. Pe unul dintre noi. Și ei îl vor elibera pe trădător.
 O VOCE DE FEMEIE: Trădător! Trădător!
 VALENTIN: Prostii. Nu pricepi că nu e o trădare adevărată? Trebuie să

transmitem planurile! Trebuie!
 Trebuie! Asta e tot. Asta e prețul libertății. Uneori. Și al insurecției noastre. Mai des. Altfel la ce am mai venit în orașul ăsta? În excursie?
 ANDREI: Cred că te-am înțeles.
 VALENTIN: Spune mai departe.
 ANDREI: Și dacă maiorul nu se va ține de cuvînt? Și nu-l va elibera pe trădător? Pe cel care se va da drept trădător. (Scuzindu-se.) Trebuie să-i spun într-un fel.
 VALENTIN: Spune-i cum vrei. N-are nici o importanță.
 ANDREI: Dacă maiorul nu-l va elibera?
 VALENTIN: Nu e nimic sigur.
 ANDREI: Există riscul ăsta?
 VALENTIN: Și ce-ai vrea tu? Să nu existe nici un risc?
 ANDREI: Ba da. Vreau să existe. Atunci e o soluție adevărată.
 VALENTIN: Mai e o poveste.
 ANDREI: Cred că mai sînt o mulțime de povești. Cine o să fie șef?
 Cine o să fie denunțat drept șef?
 VALENTIN: Asta e simplu.
 ANDREI: Crezi?
 VALENTIN: Da.
 ANDREI: Cine?
 VALENTIN: Eu.
 ANDREI: Tu?
 VALENTIN: Da. Eu.
 ANDREI: Nu fi erou, Val. Te rog frumos. Nu pot să-i sufăr pe eroi.
 VALENTIN: Nu sînt erou. N-am încotro. Tu, nea Maxim și Liviu sîntei din oraș. S-ar putea să vă cunoască. Și să nu țină păcăleala. Eu sînt din afara orașului. Asta e tot. E destul de simplu, nu-i așa?
 ANDREI: Este. Și Ina e din afara orașului.
 VALENTIN: Las-o pe Ina. Asta nu e treabă de femeie.
 ANDREI: Nu e?
 VALENTIN: Nu e.
 ANDREI: Bine, Val. E-n regulă. E treaba ta, la urma urmei. Dar eu nu evadez.
 VALENTIN: Cum?
 ANDREI: Pe mine să nu contați. (Încet.) Nu pot să fiu trădător.
 VALENTIN: Îmi pare rău, Andrei. Mi s-a părut că m-ai înțeles.
 ANDREI: Te-am înțeles, Valentin. Nu m-ai înțeles tu pe mine. Știi ce-o să spună cei de-afară?
 VALENTIN (încet): Te-ai gîndit și tu la asta?
 ANDREI: M-am gîndit. Te iau ăștia. Și tu spui că Valentin e șeful organizației. Și atunci ăștia îți dau drumul. Și te duci la ai noștri. Și ai noștri te întrebă. De unde vii? Și tu — din închisoare. Și ei — dar ceilalți? Și tu — au rămas acolo. Și încep explicațiile. Un milion de explicații. Și-o să-ți ridă în nas. Și-o să-ți spună că au mai văzut escroci ca tine. Care mai întîi au trădat, și-au asigurat pielea și pe urmă le-a venit pofta să fie eroi. Și-o să-ți dea și exemple. O să-ți dea exemple cîte vrei. Evadezi. Și după asta începi să mori. Pușin cîte pușin. Și umbli pe străzi ca o stafie.
 VALENTIN: Nenorocirea e că nu putem stabili. Cine va evada.
 ANDREI: Cum?
 VALENTIN: Mai e o poveste. Din păcate. Nu putem stabili. Cine va evada. Pentru că mai există un risc.
 ANDREI: E-n regulă.
 VALENTIN: Nu cred. S-ar putea să fim împușcați. Pe rînd. Dacă nu spunem cine e șeful organizației. Înțelegeți? Noi fixăm pe cineva. Pe cel care va evada. Și poate că el va fi luat ultimul. La interogatoriu. Acolo sus. În camera aia albastră. Ceilalți n-au spus nimic. Și au fost împușcați. El spune. Dar ce spune el sună ca un banc. Ca o glumă timpită. Nu mai interesează pe nimeni. Pentru că ceilalți patru au fost împușcați.
 ANDREI: Împușcați? Da. Împușcați. Cred că nu mai e nimic de făcut.
 VALENTIN: Ba da.
 ANDREI: Ce?
 VALENTIN: Să evadeze primul. Primul care va fi luat.
 ANDREI: Primul?
 VALENTIN: Da. Primul.

Lumina unei explozii, ticăitul puternic al unui ceas, cele trei umbre încep să se agite.
 VOCEA LUI VALENTIN: Ce caraghios... N-am fost niciodată într-un fort. Cînd am fost copil, am vrut foarte mult să umblu printr-un fort. Fortul ăsta n-a avut nume?
 ANDREI: Nu știu. Poate că da. Dar acum toată lumea îi spune fort și atît. (Mai tare.) Fort și atît! (Țipînd.) Fort și atît!
 Din nou lumina unei explozii. Zgomot de pași. Zgomotul devine din ce în ce mai puternic. Cele trei umbre încremenesc. Lumina normăală. Se aude un zgomot de pași.
 VALENTIN: Vin să ne ia. Au trecut de covorul moale. Unul e încălțat cu pantofi și trei cu cizme. Maiorul cu trei paznici. Primul luat va evada! Primul luat va evada! Liniște. Nu se aud decât pașii celor patru. O bătaie scurtă și trei dintre ei s-au oprit. Al patrulea mai face un pas. Se oprește. Îl face și pe al doilea. În loc să se introducă o cheie. Ușa se deschide.
 O VOCE: Dumneata.
 Andrei tresare.
 VALENTIN: Du-te, Andrei. Du-te! (În șoaptă.) Denunță-mă! Nu fi cîrpă! Denunță-mă!
 O VOCE: Dumneata!
 VALENTIN: Nu te gîndi la ceilalți. Nu te gîndi la cei de afară. Denunță-mă! Nu fi cîrpă!
 O VOCE: Dumneata!
 ANDREI: Eu?
 VALENTIN: Nu te gîndi la nimic. Gîndește-te că mă denunți! Atît! Mă denunți și atît! Mă denunți și atît! Nu fi cîrpă! Să spună ce vor. Cei de afară.
 O VOCE: Hai.
 ANDREI: Noroc, Val. Auzi? Noroc!
 VALENTIN: Succes, bătrîne.

III
PIAȚA. HAVUZUL.
 ANDREI se apleacă și o ajută pe LIVIA să se scoale.
 ANDREI: Să nu mai urlî. Altfel îți pun un căluș. Și n-am nici un chef.
 LIVIA: Ești jefuitor?
 ANDREI: Ce jefuitor?
 LIVIA: Bandit. Asta vreau să spun. Spune sincer. Ești bandit, nu-i așa?
 ANDREI i-a închis din nou gura. Dar cu mai multă grijă de data asta.
 ANDREI: Îmi pare rău. Dar erai gata să urlî din nou. Ți-am spus să nu mai urlî.
 LIVIA: Nu mai strig. Altfel mă strîngi de gît, nu-i așa?
 ANDREI: Nu te strîng.
 LIVIA: Ai un pistol. Sînt sigură că ai un pistol.
 ANDREI: N-am. Pot să te anunț că n-am.
 LIVIA: Sau un cuțit. Dacă n-ai pistol.
 ANDREI: Ce vrei să știi?
 LIVIA: Atunci ai o altă metodă.
 ANDREI: Metodă? Ce metodă?
 LIVIA: Cum să-l omori. Pe cei care te recunosc. Cum i-ai omorît pe ăștia trei. Sînt de la poliție, nu-i așa?
 ANDREI: I-au omorît schije.
 LIVIA: Dar pe ceilalți? Care nu sînt de la poliție. Cum îi omori?
 ANDREI: De ce să-i omor?
 LIVIA: Ca să nu te vîndă. Poliției.
 ANDREI: E greu să mă vîndă. Abia am evadat.
 LIVIA: Am știut eu. S-a pus un preț. Cinci mii de jefuitor.
 ANDREI: De asta ai urlat?
 LIVIA: Nu! mi-e frică. Groaznic de frică. Întotdeauna mi-a fost frică de jefuitori. Dar n-am văzut nici unul. Pină acum.
 ANDREI: Ce jefuitori?
 LIVIA: De obicei vin din alte orașe. Cînd începe bombardamentul. Intră în casă și fură. Am auzit că unul a ajuns milionar. Și dacă dau de cineva, îl omoară. N-ai auzit de ăștia?
 ANDREI: Nu. Sau am auzit și am uitat.
 LIVIA îl privește lung și ride încet.

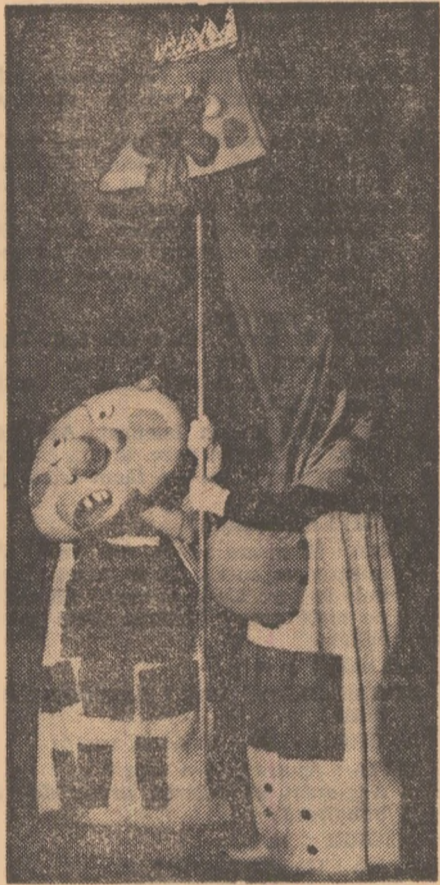
Ilustrație de Janos Benesik

LIVIA : Știi ce le fac ?
 ANDREI : Jefuitorilor ?
 LIVIA : Da. Jefuitorilor. Îi judecă scurt și-i împușcă. Știi unde e parcul ?
 ANDREI : Știu.
 LIVIA : După parc e un zid. E un fort vechi. Și unul din ziduri dă spre parc. Unul din zidurile fortului, vreau să spun. Îi pun acolo și-i împușcă. Se spune că soldații stau ascunși printre copaci.
 ANDREI : Cam tare.
 LIVIA : Gîndește-te că ești femeie și că ai copii. Și că apare un jefuitor. Ce poți să faci ? De asta mi-a părut bine că sînt singură.
 ANDREI : N-ai copii ?
 LIVIA : N-am pe nimeni.
 ANDREI : Cum te cheamă ?
 LIVIA : Livia.
 ANDREI : Livia ? E un nume frumos. Și tu ești o fată frumoasă.
 LIVIA : Mi-e frică.
 ANDREI : N-am știut nimic de jefuitorii ăștia. Ori pur și simplu nu m-am gîndit la asta. Știi cum se întîmplă. Nu te gîndești la un lucru. Pur și simplu nu te gîndești. Dar lucrul acela există. Și într-o zi vine peste tine. Sînt mulți ?
 LIVIA : Jefuitori ?
 ANDREI : Da.
 LIVIA : Nu știu. Am auzit că vin din alte orașe.
 ANDREI : Sst ! Mi s-a părut că țipă cineva.
 LIVIA : Nu prea au ce face astăzi.
 ANDREI : Au căzut totuși niște bombe. N-o să-mi spui că n-ai auzit exploziile.
 LIVIA : Le-am auzit. Dar au căzut în fort.
 ANDREI : Unde ?
 LIVIA : În fort. Nu mi-ai spus că ești din oraș ? Atunci cum de nu cunoști fortul ?
 ANDREI : Îl cunosc. Îl cunosc foarte bine. Dar cred că ești ne bună. N-a căzut nici o bombă în fort. Ești beată ? N-a căzut nici o bombă în fort. Nimic ! Pleacă !
 LIVIA : Toate ! Toate au căzut acolo ! Dar acolo nu era nimic ! Nimic ! E un mare ghinion, nu-i așa ? Pentru tine ! Să cadă bombele în fort ! Hahaha ! Un fort vechi și nenorocit. Niște pietre. O grămadă de pietre ! Și atît ! Hahaha !
 ANDREI : Taci !
 LIVIA : Ce-o să faci cu bolovanii ? Cu bolovanii ăia nenorociți ! Hahaha !
 ANDREI : Taci !
 LIVIA : Hahaha ! Ai venit degeaba ! Degeaba ! Vrei să furi fortul ? Un fort dărîmat ! Și-o să te prindă poliția ! Și te-mpușcă ! Ajută-i, Doamne ! Ajută-i pe polițiști să-l împuște ! (Livia cade în genunchi) Doamne ! Te roagă un suflet de femeie ! Un suflet îngrozit de femeie ! Ajută-i pe polițiști ! Ajută-i să-l împuște ! Ia aminte la mine, Doamne ! Și nu mă părăsi ! Să cadă păcatul morții lui asupra sufletului meu ! Asupra sufletului meu îngrozit ! Ajută-i, Doamne ! Ajută-i pe polițiști să-l împuște !
 ANDREI : Taci !
 LIVIA se scoală în picioare. Se dă puțin înapoi.
 LIVIA : Ajutor !
 ANDREI se apropie încet de LIVIA.
 ANDREI : Ți-am spus să nu mai urli ? Ți-am spus ?
 LIVIA : Nu ! Nu mă omori ! Te rog frumos. Să nu faci asta. E adevărat că sînt singură și că n-am copii și că n-o să-i pară rău nimănui după mine... Dar aș vrea să mai trăiesc. Înțelegi ? Am spus o prostie ?
 ANDREI : N-ai spus nici o prostie. Nu-ți fac nimic. Nici nu m-am gin-

dit să te omor. N-o să te omoare nimeni. Niciodată. O fată frumoasă ca tine nu poate fi omorîtă. Liniștește-te. Nu sînt bandit și n-am de gînd să jefuiesc pe nimeni.
 LIVIA : Nu ești. Sînt sigură că nu ești.
 ANDREI : Și n-am venit de nicăieri. Sînt chiar din orașul ăsta. Și e foarte curios că nu te-am văzut pînă acum. Îmi pare rău că nu te-am văzut pînă acum. Ne-am fi întîlnit altfel. Astăzi.
 LIVIA : Ești de-aici. Sînt sigură că ești de-aici. Și te-am văzut. Sînt sigură că te-am văzut. Vrei să mă jur ?
 ANDREI : Nu te mai jura. Nu ești sigură de nimic. Ți-e frică de mine. Îmi pare rău. Nu trebuie să-ți fie frică de mine. Numai să nu țipi. Te rog să nu mai țipi.
 LIVIA : Nu mai fac.
 ANDREI : E-n regulă. Dar cred că te-ai înșelat. În chestia asta cu fortul. Nu se poate. Sînt sigur că nu se poate. Să fi căzut bombele acolo.
 LIVIA : Au căzut. Îmi pare rău. Dar ce poți să faci cu niște bolovani ? Nu sînt buni la nimic. Am trecut prin parc. Cînd am fugit de acasă. Și de acolo se vede fortul. Cînd ajungi pe malul lacului.
 ANDREI : Numai dacă ești la debarcader.
 LIVIA : Am fost la debarcader.
 ANDREI : Acum ți-a venit ideea cu debarcaderul. Nici nu știi unde e debarcaderul.
 LIVIA : Știu. Am fost la debarcader.

ANDREI : Și ? Ce-ai văzut ?
 LIVIA : Nimic, N-am văzut nimic.
 ANDREI : Cum nimic ?
 LIVIA : Nimic. Nu mai există fortul. S-a dus și zidul și tot. Nu erau decît niște flăcări. Care se ridicau de undeva de jos.
 ANDREI : Atîta tot ?
 LIVIA : Atîta tot. Pe urmă a mai căzut o bombă.
 ANDREI : Tot în fort ?
 LIVIA : Tot în fort. Cred că l-au confundat. Ți-a de sus. L-au confundat cu ceva. Nu știi cum se vede de sus. Dar niște bolovani ? Ce să faci cu niște bolovani ?
 ANDREI : Și a explodat ?
 LIVIA : Bomba ?
 ANDREI : Da.
 LIVIA : De ce să nu explodeze ? Cred că n-a mai rămas o piatră întregă. Din fortul ăla. Bine că n-a căzut pe vreo casă. Cine știe cîți ar fi murit... A fost foarte puternică.
 ANDREI : Bomba ?
 LIVIA : Da. Bomba. Pe urmă am fugit. Mi-a fost frică să nu cadă în parc. Vreo bombă. Din greșeală.
 ANDREI : N-a mai rămas nimic ?
 LIVIA : Nimic.
 ANDREI se îndepărtează de LIVIA și se așează pe marginea havuzului. Își aprinde o țigară.
 ANDREI : N-am mai fumat de cîțiva ani. Trei sau patru. Dar acum o oră și ceva am intrat într-un debit. Și mi-am luat un pachet de țigări. Dumneata fumezi ?
 LIVIA : Nu.
 ANDREI : E-n regulă. Poți să pleci.
 LIVIA : N-a sunat stingerea.

ANDREI : O să sune. Nu trebuie să-ți faci prea multe griji. În privința asta.
 LIVIA : Îți pare rău de fort, nu-i așa ? Cred că te-ai jucat acolo. Cînd ai fost mic. Și ai crezut că e un castel părăsit. Și că înăuntru se află un marchiz. Sau o prințesă. Dar de fiecare dată era un soldat. La intrare. Și n-ai fost niciodată înăuntru.
 ANDREI : Am fost.
 LIVIA : Ai fost ? Eu n-am fost. Dar îmi pare și mie rău de fort.
 ANDREI : Fort și atît. Fort și atît. Fort și atît.
 LIVIA : Dar m-am bucurat. Am și dansat puțin. În parc. Și am cîntat. Dar pe urmă mi s-a făcut frică. Și am fugit.
 ANDREI : Ai cîntat ?
 LIVIA : Și m-am rugat. Am vrut să mulțumesc cuiva. Că au căzut bombele în fort. Ce-ai fi vrut ? Să cadă pe niște case ? Undeva unde sînt oameni ?
 ANDREI : Taci !
 LIVIA : Să poți fura ? Banditul ! Ajutor !
 ANDREI : Urlă ! Urlă cît vrei !
 LIVIA : Ajutor ! Ce-i asta ?
 S-a auzit un șuierat, urmat de o bubuitură.
 ANDREI : Jos !
 LIVIA : Unde ? Ajutor !
 ANDREI : Jos !
 ANDREI se aruncă asupra LIVIEI. O trîntește. O ține strîns. LIVIA nu poate să se miște.
 LIVIA : Ajutor !
 În aceeași clipă s-a auzit o nouă bubuitură, urmată de alte cîteva.
 ANDREI : Depozitele. S-au dus dracului depozitele.
 LIVIA : Banditul ! Lasă-mă !
 ANDREI : Jos ! Depozitele de armament ! Ai auzit de ele ? Le-a atins o bombă.
 S-au auzit din nou cîteva bubuituri.
 LIVIA : Depozite ? Ce depozite ? Nu sînt nici un fel de depozite.
 ANDREI : Sînt. Dar acum o să sară în aer.
 LIVIA : Minți ! Nu e nimic ! Nici un depozit ! Știu ! Nici un depozit !
 O lumină puternică a filșit în piață și a dispărut.
 ANDREI : Lipește-te ! Lipește-te de pămînt !
 LIVIA : Nu vreau !
 ANDREI : Fii cuminte. Ești o fată drăguță. Și trebuie să ai grijă de tine. Îmi plac! Pe cuvîntul meu că-mi plac. Mă mir. Că nu te-am văzut pînă acum. Nu știu cum dracu se face.
 LIVIA : Banditul !
 O lumină puternică se rostogolește din nou prin piață.
 ANDREI : Nu te speria. Cine știe... Poate scăpăm.
 O serie de bubuituri din ce în ce mai puternice.
 LIVIA : Ajutor !
 O bubuitură îngrozitoare. O lumină puternică. Din cauza luminii nu se mai vede nimic. Se aude doar strigătul LIVIEI :
 — Ajutor !
 Liniște. Lumina se micșorează. Un cerc de lumină. În mijlocul cercului e BĂRBATUL CU HAINA DE PIELE. Cîntă acompaniindu-se la ghitară.
 BĂRBATUL CU HAINA DE PIELE : În urma mea sînt umbre mișcătoare. Și-s pomi aproape înnegriți de vînt. Pe undeva sînt cinci bucăți de soare. Bătute-n cuie-n boabe de pămînt. Pe lîngă pomi alunecă zăpada. Și-un strigăt pică-ncet de prin văzduh. Și pasul meu continuă să cadă. Pe bălți, asfalturi și bucăți de duh. În urma mea sînt bălți și-asfalturi ude. Și patru străzi s-au șters treptat de fum. Deasupra mea nu-i nici o frunză crudă. În urma mea-s trei pomi uitați pe drum.
 Cercul se micșorează încet pînă dispăre.

Păpuși din Sinziana și Pepelea în viziunea Teatrului „Tândărică”

„Tândărică” în aer liber

● M-am grăbit, în acest început de stagiu, către teatrul „Tândărică” din două motive: primul a fost apariția numelui regizoarei ieșene Cătălina Buzoianu pe afișul teatrului; al doilea, spațiul de joc mai puțin obișnuit în care a avut loc premiera spectacolului Sinziana și Pepelea.

M-am dus să văd „basmul voinicesc” al Nelei Stroescu, *Cununa Soarelui*. Mă așteptam să regăsesc aici fantezia, siguranța, rafinamentul demonstrate de regizoare în alte montări. Din păcate însă, montarea a fost banală, mijloacele de expresie — paupere, păpușile inexpressive, iar vocile care le personificau — schematică. Textul însuși nu strălucește prin complexitate, demonstrând o linearitate soporifică, neimplicându-ne datorită poncifelor acțiunii și stilului. Mari și mici, inițiali sau mai puțin inițiali în teatru, am plecat de la acest spectacol dezamăgiți.

Mult mai interesant mi s-a părut însă spectacolul cu feeria lui Alecsandri, jucat — în săptămâna premierei — pe un spațiu verde din cartierul Berceni și programat apoi în alte cartiere extracentrale. Marea afuență de public din seara cînd am vizionat reprezentația (spectatori care, din cauza situației „geografice” incomode, probabil că frecventează mai rar teatrele), ca și participarea lui directă, infocată, la spectacol, mă fac să sper în continuarea acestei excelente inițiative a teatrului.

Regizoarea Margareta Niculescu ne-a oferit o ingenioasă mostră de teatru popular, în care, alături de eroii titulari (Brinđușa Zaița-Silvestru și Anda Călugăreanu — trevesti), îmbrăcați în port național, apăreau marionete uriașe stilizate (celelalte personaje existente în text), convoaie de mascați — tipice obiceiurilor noastre populare (de o mare sugestie plastică) — sau lăutari de bilci. Decorul rafinat naiv (semnat de Ella Conovici și Mioara Buescu) completa excelent ideea, oferind spectacolului un fundal adecvat, realizat prin imbinarea elementelor naturale (pomi existenți pe spațiul de joc) cu cele artificiale, tradiționale (pinză pictată). E adevărat că muzica lui Ștefan Zorzor nu se încadra în acest context datorită excesivei stilizări; după cum, iarăși, nu poate fi trecută cu vederea nereușita citorva din intențiile parodice ale montării.

Totuși, prin ideea sa originală, prin modul interesant de comunicare cu publicul, datorită funcției sale culturale pregnante, *Sinziana și Pepelea* mi se pare una dintre înfăptuirile remarcabile ale acestui an.

Bogdan Ulmu

Spectacole evazive

MUNȚII (Teatrul din Sibiu); INTR-O SINGURĂ SEARĂ (Teatrul Național din Iași)

INTRUCIT despre spectacolele premiate la Festivalul dramaturgiei românești s-a scris mult — și se va mai scrie, desigur — să aruncăm o privire și asupra aceluia despre care nu s-a prea vorbit și nu s-au aflat pe lista consacrărilor. Teatrul din Sibiu a adus la București *Munții*, dramă rustică extrasă din amplul și puternicul roman al Ioanei Postelnicu, *Plecarea Vlașinilor*, de către Maria Bratel, nume necunoscut, deocamdată, în universul dramaturgiei. Ca totdeauna, proza de dimensiuni vaste, — evocînd, aici, unul din preludiile marii răscoală țărănești ardelenă din veacul optsprezece — nu s-a lăsat constrinsă în limitele severe ale piesei. Nici o adaptare teatrală nu poate cuprinde întreaga materie a unui roman; dar cu toate eșecurile în această direcție, nici un adaptator nu se hotărăște să recurgă la transpunerea doar a unui episod, ori a unui capitol. Fatal, eposul se rarefiiază, conflictul e redus la schemă, eroii sint bruscați în reacțiile lor și simplificați, atitudinile lor devenind previzibile. Ce s-a putut păstra, a fost ambiția pietroasă de patriarhalism și răzvrătire împotriva încercărilor de a schimba orinduiala seculară a muntenilor liberi, aceeași ambiția fiind și a reprezentăției, concepută ca un ritual țărănesc, determinat strict de perindarea anotimpurilor și de nevoia de a înlătura anomaliile ce tulbură cursul firesc al vremii. Regizoarea Marieta Sadova a pus multă stilință scenică în alcătuirea acestui ritual de muncă aprigă, judecând crîncene, invocării apocaliptice, transumanțe, dislocării de vreme, inserînd obiceiuri, datini, densă materie folclorică după experiențe care i-au izbutit mai totdeauna (de pildă *Miorița* la fostul teatru „Delavrancea”) și într-un mediu pregătit, căci teatrul sibian a fost și el mereu preocupat să afle un mod original de evaluare scenică a creației populare și de reconstituire a atmosferei rurale tipice (într-o lungă serie de spectacole, de la *Impărăția lui Machedon* pînă la *Stana*). Erwin Kuttler, scenograf sibian, a sprijinit acest interesant efort, luînd tiparul așezărilor, stilizîndu-l uneori, reliefînd contrastul specific de alb-negru și sugerînd cadrul natural prin fotografiile (acestea mai sărăcicioase sub raport artistic) nu însă fără o oarecare abundență descriptivă și aglomerare a detaliilor, care îngroapă, adesea, intenția inițială sub decorativism. S-a urmărit, în interpretare, a se înfățișa o umanitate a peisajului natural prelungit în cel moral — ciobani ca stîncile, juși măreți, femei fierbinți, bătrîni de iconă — după cum s-a încercat o interesantă delimitare a acestui grandios sacrul de profanul pestriț reprezentat prin cătanele oprimatorilor, țigoveții agitați, onctuoșii clerici uneltitori.

Dificultățile grave ale reprezentației și căderea ei, uneori, în ridicol provin din puținatatea textului, impunînd tranziții abrupte și bolovănire a evenimentelor. Unii din actori au, în loc de măreție, o înțepeneală scortoasă involuntară în bombasticism, personajele malefice (locotenentul Janek — Ion Buleandă și, în parte, trădătorul Branga, jucată altminteri de un actor solid al trupei, Ovidiu Stoichită) practică o manieră interpretativă prăfui-

tă, imposibilă, de satanism operetistic. Cîteva note de naturalețe frumoasă în ceea ce fac actorii Mircea Hindoreanu, Nae Floca-Acileni, Avram Besoiu, Radu Basarab, Marius Niță, Nicu Niculescu, Livia Baba arată că stilul putea fi altul și, o dată cu el, probabil, și destinul spectacolului.

OVIZIUNE spectaculară plată, de monotonie verbală și acțiuni secătuite de energie, a deteriorat piesa lui Iosif Naghiu. Într-o singură seară, așa cum a văzut-o trupa Teatrului Național din Iași. Ideea autorului a fost aceea a unei confruntări, cu proces moral, la o reintîlnire a doi prieteni cîndva luptători în aceeași tranșee. Metafora aceasta, a reintîlnirii, include un motiv dramatic frecvent în dramaturgia nouă; foștii studenți ai lui Mircea Radu Iacoban se reintîlnesc, în *Simbătă la Veritas*, ca oameni formați, pentru a-și întocmi un bilanț al existenței — și examenul moral e relevant: foști prieteni și rude se reintîlnesc în *Pasărea Shakespeare* de Dumitru Radu Popescu și efectul e o judecată etică incandescentă, cu un puternic efect tragic purificator: un om se reintîlnește cu propria sa tinerețe, în drama parabolică a lui Ion Băieșu, *Chimăria* și tragedia grotescă a pierderii identității reverberază într-o zonă sufletească foarte întinsă. Iosif Naghiu nu a pus în termeni conflictuali reali biografice celor două personaje și n-a găsit un mobil cert pentru dezbateră intenționată, astfel că piesa înfățișează mai degrabă peisajul uniform al unei rații generale. Evident, tînărul dramaturg — atît de promițător, cîndva, în *Absența* — știe să conducă un dialog, să punteze o așteptare, să schițeze o atmosferă familiară. Ceea ce i-a lipsit aici a fost miza dramatică. Ni se

propun echivocuri neînsemnate și o enigmă mică, prelungită, diluată, evaporîndu-se apoi în neant fără să zguduie ceva din ființa noastră. Dacă ținem seama și de oscilația între abordarea realistă directă a faptelor și tentativa de transgresare în simbol (pachetul misterios aflat pe scenă, pe care nu se știe cine l-a trimis, nu-l deschide nimeni și nu aflăm nici noi, pînă la urmă, de ce a căzut atît de meteoritic în lumea piesei, — apoi clepele de întuneric etc.) înțelegem că reușita doar parțială a acestei piese pe scena ieșană provine din ambiguitatea ei prea voită.

De necunoscut, în acest spectacol, în mare parte adormitor, tînăra regizoare Cătălina Buzoianu și tînărul scenograf Mihai Mădescu. Tonul general e de un firesc aproape nefiresc, scăzut, fad. Începînd a juca surprinzător de exact în reproducerea banalității obsedante a personajului Marcu, actorul Puiu Vasiliu termină prin a fi surprinzător de searbăd, într-un mod cit se poate de ne-transpus. Începînd ca un tînăr dezinvolt și agresiv ironic, Emil Coșeriu se vădește a fi atît de antiumoristic, în tot ce face și spune, încît distribuirea sa în rol e pare ca o incontestabilă eroare. Întrînd masiv și robust în scenă, cu tot talentul său de a configura un erou frust, Teofil Vilcu își epuizează personajul numit Oniga înainte de ieșirea din scenă și-l anonimizează în rostiri prea pauzate și comportări insistente pozate. O pată de culoare — un Vecin (Florin Mircea), o lumină fugară — Fata (Constanța Lerca) sînt amintiri palide dintr-o reprezentație fără amintiri, paradoxală, totuși, în raport cu valoarea reală, notorie, a creatorilor și cu tradiția știută a acestei trupe ieșene.

După cum se vede, juriul Festivalului a avut dreptate în ambele cazuri.

Valentin Silvestru

Imagine din reprezentația sibiană *Munții* de Maria Bratel.

Un univers în miniatură

grădinița primelor jocuri în grup pînă la facultatea cu cele mai multe etaje de e-cuații. Toți elevii și studenții de anul acesta sînt, simultan, ai școlii și ai televiziunii. Le frecventează, complimentar, pe amîndouă — și această dublă frecvență intelectuală începe a-și da roadele. Se învață mai repede, mai ușor, mai mult. În clase intră o tehnică nouă, a radio-televiziunii. Un domeniu nelimitat pentru pedagogi, pentru artiști și — în primul rînd — pentru scriitori. Să nu se lase așteptați!

● ÎNCĂ O VORBĂ frumoasă în buchetul celor multe pe care le auzim la emisiunile pentru sate. Găsit de reporter pe cîmp, cu hirlețul în mîini, cu fruntea încoronată de perlele căldurii, președintele cooperativei i-a spus:

— Acum e rîndul nostru la treabă. La birou ne vedem pe urmă. Să se lase mai întii soarele spre salcimi!

● UN PROLOG ingenios la deschiderea școlilor pentru cei mici: conferințele cu exemple din teatrul pentru copii. Do-

meniu delicat, subtil, în care Alecu Popovici, directorul Teatrului Ion Creangă se află în elementul lui, iar invitații, cu ochisorii rotunzi, mirați, cu fețele inundate de zîmbete și emoții se simt ca la ei acasă în teatrul lor de povești. O experiență bine începută, care va reține foarte mulți mini-spectatori în fața ecranului. Remarcabilă interpretarea artistică. În frunte, Daniela Anencov, pînă nu de mult o „zină” și o „voce” t.v. care citea și recita cu talent pe ecran din culise, acum, în plus, o fermecătoare apariție pe scenă.

● INTENȚIA redactorilor televiziunii la revistei literar-artistică a fost să restabilească echilibrul, dînd mai multă atenție artei, cam deficitare pînă acum. De aceea, emisiunea a fost instalată într-o frecvență expoziție de pictură și sculptură, unde au citit versuri Constanța Buzea, Nicolae Stoian, Veronica Porumbacu, Vălcu Bărna, Radu Cărneai, Dan Mutașcu și Dan Verona, toți insufleteți de gânduri bune, frumos. Date. Ioan Grigorescu, editorialist, și Ion Jalea, Petre Balogh, Georgeta Năpăruș, Sabin Bălașa, Ion Pacea, Andrei Pleșu au ventilat interesante idei despre arta plastică. Vizitatorii și-au spus și ei gândurile, armonios împletite cu蒙тажул literar-artistic. Din nou, însă, bizareria inexplicabilă a contribuției muzicale, „Grupul”... volk, compus din „Vali și Carmen”, trubaduri în stil neo-medieval, cîntă frumos și puțin. Păcat că sensibilitatea lor este prezentată sub o etichetă atît de ridicolă.

M. Rimniceanu

Gale cinematografice

Zilele filmului bulgar

S-AU făcut multe filme despre felul cum luptă un revoluționar, dar puține despre felul cum el moare. Adică o poveste unde, tot timpul, de la început până la sfârșit, eroul moare. Unul dinarele filme unde ni se zugrăvește o asemenea lungă „murire” pentru un crez, pentru o idee, este admirabila lucrare pe care cineaștii bulgari au prezentat-o zilele trecute, în cadrul „Zilelor filmului bulgar”. Se numește **Ultimele lor cuvinte**. Șase tinere ilegaliste își trăiesc cele din urmă zile, în aceeași celulă, pe ușa căreia scrie: „Condamnate la moarte”. Unele din ele sînt profesoare și influența lor pe lingă elevii și clevele lor fusese mare. „Doctrina”, ca să zicem așa, a conducătorilor pușcării ne readuce înapoi la vremile Ioanei d'Arc. Nu e vorba să se obțină mărturisiri de culpabilitate. Temnicerul știu exact tot ce au făcut și tot ce gîndesc întemnițatele. Ceea ce vor ei este ca ele să abjure. Să declare, public, că s-au înșelat, că nobilul lor crez fusese greșit. Pentru asta, ei vor întrebuița drept metodă preferată, zdrobirea nervilor, teroarea în fața unei morți iminente, dar care, în mod sadic, va fi mereu amintată. Uneori condamnată e spînzurată de-a binelea, cu toate sinistrele ritualuri ale ceremoniei. I se pune ștreangul de est, i se liberează niște ane, dar... este readusă la vînt. Execuția veritabilă va fi, poate, data vli-toare...

Amar contrast între tinerețea, frumusețea, prospețimea, cantitatea enormă de viață a acestor fete — și companionul lor de fiecare clipă: moartea, moartea prelungită, cu spaimile ei, cu gîndurile sale obsedante. Chinuite — da! Descurajate — nici una, niciodată. Una din fete naște. Celelalte o ajută. Anoi, toate vor îngrîii copilul. Nu fac proiecte de viitor, nu construiesc planuri, ci-și vorbește, cu simplitate și filosofie, despre dreptate, demnitate, omenie. Din cînd în cînd răbufnește în ele energia biologică de ființă tină și copilăroasă, dornică de joacă. Alteori le anucă un fel de frenezie, ca în scena din curtea cea mare a închisorii, cînd călăii, ca pedeapsă pentru cine știe ce mică abatere de la regulament, le luaseră toate hainele, cărțile, obiectele cu care veniseră, și le ardeau în formă de autodafé. Asta le face pe fete să se arunce pe deasupra flăcărilor, sărind peste ele ca într-o liturghie de infern. Înainte de a i se pune lațul, condamnată e întrebată, conform protocolului, dacă are vreo ultimă dorință: „Să mai văd odată marea”, spune ea. „Să-mi mai alăptez odată copilul” — spune alta.

ORIGINALITATEA acestui film stă nu numai în temă, dar și în tratarea ei artistică. Cînd un om este închis fără speranțe că va ieși vreodată, sufletul lui capătă o structură curioasă, unde cele patru dimensiuni ale timpului: prezentul, trecutul, viitorul și imaginarul se amestecă, se înlănțuie, se su-

prapun. Un zid opac barase vederea lumii. Atunci, prizonierul va reclădi singur această lume care i se refuză: din amintiri, din faptele cotidiene întimplute în celulă, din proiecte de viitor și mai ales din tablouri inchipuite ale unor lucruri posibile, care nu-s nici trecut, nici viitor, ci posibil pur. Vedem, de pildă, pe ecran, tabloul celor șase fete gătite cu rochii de mare croitorie, plimbîndu-și. mindre, toaleta. Ca să se vadă bine cum, în izolarea lor de restul lumii, prizonierele trec neconștient de la percepție la inchipuire, de la realitatea prezentă la construcția imaginată, autoarea filmului, regizoarea (și scenarista) Binka Jeliakova a recurs la următorul ingenios procedeu. La un moment dat, toate deținutele sînt tunse băiețește. După aceea, în scenele ce urmează, ele apar, cînd cu păr, cînd fără. Mereu. Ca să se sublinieze trecerea de la vîz la gînd, de la faptă actuală la construcție a minții, trecere care e viața însăși, soarta patetică a întemnițatului. Nu este nici „flash-back” (adică aruncare în trecut, în amintire), nici „onirism” (adică exprimare simbolică și incoerentă ca în vis). Este pur și simplu trăirea reală și exactă a prizonierului. Curioasă, patetică frescă sufletească, pe care regizoarea noastră a pictat-o cu măiestrie și cu o fascinantă veracitate.

O altă calitate estetică este absența de vedetism. Nu există aci rol principal. Cele șase fete osindite la moarte au roluri egale. Povestea e scăpată de ieftinul procedeu al „capului de afiș”. Toate eroinele sînt personaje principale, egale în slujba ideii comune pe care ele

aduc vederii noastre. De altfel, paralel cu perindarea de gînduri pe ecran, ni se arată mereu, în gros-plan, scurte momente de portret, așezări particulare ale buzelor, ochilor, frunții, clipă de fizionomie care spune tot. Tot, și mai presus de toate: demnitate, curaj, calm, convingere. Cele șase fete din **Ultimele lor cuvinte**, toate șase artiste emerite, se numesc: Tvetana Maneva, Leda Taseva, Bela Toneva, Aneta Petrovska, Doroteea Tonceva, Iana Gurova.

Celelalte două filme (**Hoțul de piersici** și **Cel mai bun om pe care-l cunosc**) ale galei bulgare au rulat deja la noi. Despre unul din ele, **Hoțul de piersici**, am vorbit într-o cronică entuziastă, la vremea cînd fusese programat.

Zilele filmului coreean

COREEA este o țară care a avut amara cinste de a fi bătut toate recordurile suferinței și asupririi. Filmul care ni s-a prezentat în gala de luni, la Casa filmului, descrie cruzimea erei de colonialism nipon (1910). Se numește: **Soarta unui combatant**. Straniu combatant! Căci e vorba de țărani coreeni înrolați cu sila în armata condusă de japonezi și puși să-și chinuiască pe propriii lor consăteni. Dacă refuză, familiile lor (mamă, bunic, soră, copii) sînt schingiuite și infometate. Dacă fug și-s prinși, sînt executați. Dacă fugarul scapă, nu scapă familia. Viața acestor oameni nu e o dilemă fără ieșire, ci un triplu cerc vicios.

Cadru din filmul bulgar **Ultimele lor cuvinte**

Filmul care ni s-a arătat, și care e de o frumusețe plastică, fotografică, portretistică și muzicală de la care cineaștii europeni ar putea chiar să ia lecții, — acest film, pe tot parcursul său, pictează exasperarea neputincioasă, pentru a izbucni într-o puternică răscoală înecatată însă într-o baie de sînge. Dar pe ecran nu vedem decît explozia, răzburarea, acel nobil „fiat justitia, perreat mundus”.

Infernul fără leac în care timp de două milenii a trăit poporul coreean. Acest coșmar nu mai există în republica nord-coreeană născută în 1948 și care serbează cea de-a 26-a aniversare. A fost o foarte etică și estetică idee de a sărbători acest jubileu printr-o frescă de contrast, prin tabloul dramatic al iadului căruia tinăra republică i-a pus pentru totdeauna capăt. O poveste unde brutalitatea sîngeroasă a faptelor contrastează tot timpul cu delicatetea sufletească a unor oameni sinceri și curați, cu vorbe și gesturi exprimînd sfios, decent și simplu, frămîntările sufletești tare complicate ale așa-zîșilor (și greșit zîșilor) „oameni simpli”.

D. I. Suchianu

Secvența

M Î N A

● O FEMEIE fuge înspăimîntată cu un copil în brațe. Aleargă pînă ajunge la poalele unui munte albastru care începe să se miște, să se desfacă încet în degete, nu e munte, e o uriașă mină omenească, o uriașă mină albastră care dă un bobirnac femeii, aruncînd-o, împreună cu copilul, înapoi. Femeia se scoală și, cu aceeași disperare, își reia fuga, pînă cînd ajunge din nou la poalele muntelui albastru, care nu e munte, e o mină omenească ce se desface iarăși ușor, și îi dă un bobirnac unui om rămas om, să facă din el o „jucărie biologică”, da, s-ar putea, dar nu pentru multă vreme. Pentru că, dragii moșului — zice apăsînt filmul — o mină e totuși numai o mină.

a. b.

3 PIESE

● O „citadelă nesfârșită” realizată mai documentar și cu accent pe contextualitatea istorică în care se încadrează psihologia unei familii provinciale din vara anului 1944 este **La porțile Severinului**, ultima premieră TV. Cîtim în prezentarea tipărită în programul de radio: „Scenariul acestui spectacol a fost scris special pentru Teatrul TV de dramaturg Dan Tărchiță după romanul cu același titlu al prozatorului Ion Grecea, participant activ la evenimentele descrise”. De aici, desigur, acel fior al autenticității, bine valorificat și de regizoarea Letiția Popa. Remarcabilă interpretarea celor patru actrițe: Iri-na Răchițeanu-Șirianu, în primul rînd, Leopoldina Bălănuță într-o scurtă compoziție, grațioasă Ioana Manolescu și, extrem de sugestivă în rol, Mihaela Dumbravă. În rest, mențiuni pentru Vistrian Ro-

man, care, e clar, a pășit cu dreptul în carieră.

● La radio, o excelentă reluare: **Răpirea preafrumoaselor sabine** de Leonid Andreev. Ea atestă (a cita oară) valoarea unui regizor, numele său este Mihail Pascal și virtuțile actorilor noștri de comedie: Coca Andronescu (o insinuantă sabină), Marin Moraru (un sabin de zile mari), Dem. Rădulescu (un „roman de viță veche”). Prezentată de Radu Beligan, piesa lui Leonid Andreev (traducere de Tatiana Nicolescu, adaptare de Ștefan Tita) redeschide problema valorificării moderne a miturilor și legendelor, aici din perspectiva unei sceptice parodii. Este o piesă pe care o vedem jucată cu brio și pe scenă, nu îndrăznim să sugerăm între chenarele acestei preamodeste rubrici săptămînale, unde și de cîine, sugestii se pot fa-

ce o mulțime, totul este ca ele să devină realitate. Ceea ce dorim să se întîmple și în cazul de față.

● Ieri seară, una din cele mai discutate și, deci, cunoscute piese românești actuale, **Acești îngeri triști...** de D. R. Popescu (regia radiofonică Eugen Marcus în colaborare cu Dan Puican, după adaptarea lui Romulus Guga). Acești triști îngeri, în care mulți tineri s-au recunoscut cu frenezie, acești îngeri foarte pămînteni care descoperă tristețea și bucuria cotidiană, le descoperă, le trăiesc și le înving, transformîndu-le în ceea ce se numește de obicei experiență de viață, spre care putem și noi a privi cu ochi neliniștiți sau calm ca spre un lucru ce poate deveni oricînd propria noastră condiție de existență.

Ioana Mălin

Telecinema

● Cu acel sentiment bleherian al „viziunii luminată” fără de care zadarnic intrăm și ieșim din cinema în telecinema și de acolo plecăm, o, nu prea departe, ci pînă aproape, pînă unde zice poetul, dar imediat întorcîndu-ne poetizînd zburdălnic în realitatea mediatică (chiar așa spune femeia care ne îngrijește viața: „mediat! vine mediat” pentru „vine mediat la telefon!”), cu acel dulce pas al calului care ne duce, întinși în căruță, cu cerul deasupra, spre grădina roșatică a unui amurg livid, cu fraze somptuoase și cîntări ale cîntărilor interioare, căci programul scria că va fi un film biografic despre Cehov în două părți — și la așa un anunț jivina bună din noi secretează pavlovian minunatele ei jerbe de locuri comune, cu conștiința trează și liniștită a fandacșiei, am pătruns într-un oraș trist și mohorit ca toamna care îl chinuia, cu străzi bolovănoase, coborînd spre un fluviu sisific, și „mediat” au apărut — mirific, cît ai bate din palme, cum zice basmul — frazele lui atotputernice,

SFINTELE LOCURI COMUNE

că dacă n-ar fi nu s-ar povesti, frazele cu: „care e sensul existenței?” „în ce constă progresul?” „a nu mai subjugă — ce alt sens poate avea progresul?” „trebuie să muncim... să muncim pentru a ne câștiga existența”, „nu omenirea trebuie să-și rezolve opțiunea”, și atîtea alte voci, și atîtea alte votci, toate acestea cînzînd pe firul greierilor și al universului, pe lumina lui intens albă formată din acoperișuri, ferestre și uliți albe, pe un ceas cu cuc, pe o femeie frumoasă și elegantă care apare de după colțul unui perete surprinzînd doi bărbați care psalmodiază leneși, pe canapea, despre caracterul conștient al muncii fizice, căci milioane de oameni — sustîne bărbatul tînăr, frumos și grav — muncesc fără a avea sentimentul muncii, o, fraza aceasta spre care duc toate frazele lui, el nefiind totuși Cehov, ci un fel de tolstoievskian, un tînăr bogat care demisionează din clasa lui socială pentru a munci în rînd cu zagravil și cu exploatații, salutînd umil pe toți umilii și obidiții străzii, vagabond al orașului, făcîndu-se de ris la fieca-

re pas, acceptînd fiecare batjocură, dar muncind cu minile lui, speriat de cîini, înfricoșat de lătrașii lor, dar nu de destinul său, lovit chiar cu pietre de dobitoci, toate acestea — cum scrie la carte — între plane și jocul de biliard, între bile și tacuri, între tăcerea tacului și-uncăstraverea la votcă, între „m-am născut prea devreme” și „mă plectiseș, așa face altceva dar...”, ca să apară deodată ea, ah, ea, tinăra bogată și lucidă, conștientă de drama ei și a mediului ei, femeia care trece de la „trebuie să trăim astfel” la „povestește-mi ceva hazliu”, în timp ce al treilea cîntă la pian: „De-ai ști cum te iubesc, de-ai ști cum te urăsc... iar eroul îi mărturisește rîzînd că „nu știe să povestească”, ceea ce nu-i împiedică să se îndrăgostească, să se iubescă și să fugă la țară, sfîrșitul primei părți, într-o viziună luminată, în adîncul căreia, ameziți de-atîta mimesis, nu putem striga decît „lăsați locurile comune să vină la noi, nu le huliți, nu le luați în deșert, mai avem nevoie de ele, ele sînt sfînte”!

Radu Cosașu

Plastică

Jurnalul galeriilor

EXPOZIȚIA de la galeriile EFORIE, încă un omagiu adus de artiștii noștri celei de a 30-a aniversări a Elberării, constituie o selecție restrinsă numeric, dar cu solidă acoperire valorică. Cei opt artiști grupați în această sală reprezintă certitudinea unor stiluri deplin cristalizate în componentele lor, de la calitățile de conținut până la cele de limbaj, iar numele nu mai reclamă nici un fel de prezentare, fiind definitiv afirmate în ansamblul plasticii contemporane.

Respectând ordinea propusă de catalog — cea alfabetică — redescoperim un *Virgil Almășanu* situat pe linia sa valorică recunoscută, rezultat al capacității de a manipula rafinamente cromatice axate pe griuri nuanțate, dar și al expresivității desenului ajuns la faza virtuozităților de caligrafie. Cele două *Peisaje* conțin o atmosferă specifică și un ton liric dublat de rigoarea compozițională.

Maestrul *Corneliu Baba* rămâne artistul „picturii ca stare de spirit”, mizând pe expresivitatea cromatică și pe o forță a desenului care face din *Portret* și *Arlechin* adevărate documente ale psihologiei modelelor. La fel de sugestiv pe planul asociațiilor metaforice este și *Peisajul* teluric, ușor dramatic, în care asociațiile tonale specifice subliniază calitățile picturale printr-o deosebită sensibilizare a materiei, detașând o personalitate de rară autenticitate, cu mijloace de expresie deplin stăpînite.

Vasile Baboie are o lume coloristică bine precizată, compusă din tonuri grave, asociate în cîmpuri decise delimitate, ceea ce conferă picturii sale o calitate decorativă. De altfel și stilizarea figurilor umane, în fond portrete cu funcție alegorică, se supune acestei dominante, arta sa fiind accesibilă

Henri Catargi : Lacul

mai ales prin sinceritatea și adresa mesajului uman conținut.

„Decanul de vîrstă” al expunerii și al picturii noastre, maestrul *Henri H. Catargi* prezintă trei lucrări al căror univers liric nu anulează rigoarea construcției și pe cea a coloritului. *Natura statică*, gândită ca un raport de ecrane luminoase și de planuri mate, este o piesă de mare densitate cromatică, în timp ce *Lacul* sau *Peisajul* sugerează primatul desenului și al atmosferei de ușoară melancolie, rezul-

tatul utilizării unor rafinate asociații de tonuri albastre.

Sculptorul *Peter Balogh* taie cu vădită plăcere lemnul în jocuri de siluete compuse după false simetrii, apelînd la efectele golului prin care lumina intră în dialog cu materialul atent finisat. Lucrările sale au un caracter intimist — poate și datorită dimensiunilor reduse — și se plasează la zona de interferență a sugestiilor simbolice cu jocul abstract de volume și planuri decorative.

Pictura lui *Brăduș Covaliu* este, ca de obicei, o metaforă a experienței umane, fie că este vorba despre *Compoziția* gândită în planuri mari și conținând elementele unei atmosfere de calm și echilibru, fie că ne referim la *Poetul*, portret patetic și sugestiv, sau la *Surorile*, lucrare subtil compusă și colorată, cu o atmosferă specifică pentru acest artist preocupat de o simbolistică accesibilă.

Ion Gheorghiu, consecvent ideii de *Grădină suspendată*, prezintă o piesă din acest ciclu cu deosebite calități picturale, acordurile cromatice și organizarea cîmpurilor de culoare creînd un spațiu afectiv gândit în raport de calitățile expresive ale mijloacelor utilizate. Refăcînd în spațiu tridimensional tema preferată, artistul expune și o sculptură policromă, amestec de simbol solar și de inflorescență în continuă metamorfoză.

Suprarealismul pe care îl practică *Florin Niculiu* are un puternic substrat livresc, dar urmărește în același timp să construiască o lume de imagini posibile, parcă mineralizată, compusă din elemente până la un punct recognoscibile, așa cum se întîmplă în lucrările *Plaje*, *Fugato* și *Epilog*, cu o atmosferă rarefiată rezultată din utilizarea unor game cromatice rafinate, de predilecție în tonuri reci.

Privită în ansamblu, expoziția are ceea ce se numește „ținută” și caracterul ei general este acela de interior gândit atent în raport de valoarea estetică a elementelor ce îl compun, reușind să reprezinte — în ciuda numărului redus de lucrări — câteva dintre principalele poziții de pe care artiștii noștri interpretează realitatea.

Virgil Mocanu

Muzică

Dominante simfonice

SIMFONISMUL românesc a străbătut, în ultimii ani, un drum de certe reușite. În ultimele trei decenii, creația muzicală românească s-a îmbogățit cu 95 de simfonii.

Remarcabil ni se pare caracterul social-angajant al multora dintre lucrările acestui gen. Marile transformări revoluționare ale României ultimelor decenii au găsit ecouri adînci în conștiința compozitorilor. De la oratoriul *Zorile de aur* de Gh. Dumitrescu, la quartetul *Pe Argeș în sus* de Th. Grigoriu, sau la cantata *Prind visele aripi* a lui T. Olah, literatura muzicală contemporană românească s-a îmbogățit cu zeci de opusuri, demonstrînd arta cu care compozitorii noștri au reușit să transpună în desenul portativelor — cu forță, fantezie, farmec — momente din marea bătălie pentru făurirea unei vieți noi.

Pentru cercetătorii creației muzicale românești, impunătoare este forța cu care întreg frontul componistic românesc continuă marile tradiții ale muzicii naționale. Pentru toți simfonisții de talent ai țării, de la generația maștrilor Ion Dumitrescu și Sigismund Toduță, la cea a tinerilor compozitori afirmați în viața artistică internațională — L. Glodeanu, M. Moldovan, G. D. Georgescu —, arta enesciană este un continuu izvor de învățăminte.

Însușindu-și cele mai noi cuceriri ale limbajului muzical, folosind mijloace componistice esențial moderne, crea-

torii noștri au izbutit sinteze de înaltă încărcătură emoțională, exprimate într-o viziune originală care oferă școlii componistice românești un timbru special în contextul creației artistice contemporane, sinteze care-i fac pe unii dintre cei mai de seamă exegeți ai muzicii zilelor noastre să socoată școala românească drept una dintre cele mai importante zone ale artei contemporane.

Se remarcă, în creația simfonică românească, eflorescența celor mai diferite genuri — de la oratoriu, simfonie, poem simfonic, la concert instrumental, suită și piese pentru diverse ansambluri camerale — lucrări temeinice și de anvergură.

Trebuie să semnalăm, printre cele mai semnificative caracteristici ale simfonismului românesc, importantul număr de talente, am spune explozia de talente, cunoscută de frontul componistic național. P. Bentoiu, W. Berger, D. Bughici, D. Capoianu, Th. Grigoriu, L. Glodeanu, C. D. Georgescu, Miriam Marbă, L. Meșianu, M. Moldovan, St. Niculescu, O. Nemescu, T. Olah, D. Popovici, A. Porfetye, A. Stroe, C. Tăranu, A. Vieru — iată doar cîțiva dintre muzicienii formați și afirmați în ultimele decenii, iată doar cîteva nume ce mărturisesc, alături de cele formate în anii dinaintea războiului, bogatul potențial de talente componistice al țării.

Iosif Sava

Imagine din Lecția

LA relativ scurt timp după trupa de balet americană și după cea australiană, scena Operei Române din București a găzduit ansamblul *Baletului regal danez*, ansamblu a cărui activitate înseamnă, în timp, peste două secole și jumătate.

Programul a început cu *Napoli*, pe muzică de Edv. Helsted, H. S. Pauli și H. C. Lumby: o serbare populară în mediul citadin. Un simplu divertisment.

Prezența maestrului de balet Fleming Flindt (director artistic al ansamblului) s-a făcut remarcată în *Lecția* (după Eugen Ionescu, pe muzică de Georges Delerue), spectacol-demonstrație a ceea ce reprezintă în concepția lui Flindt baletul cu *story*; opțiunea, pe plan structural, este pentru subiectele ce implică un mic număr de personaje (în cazul de față fiind trei), de aici decurgînd apoi o mare concentrare a evenimentelor pe axul ideii principale. Coregraful recurge la folosirea numai a acelor amănunte care sînt într-adevăr esențiale; dar nu e vorba numai de o simplă derulare a fabulației, ci și de un continuu progres al analizei stărilor personajelor, de o aprofundare a trăirilor acestora; este o suită de acumulări ce tensionează spectacolul și care compun de fapt momentul culminant.

BALETUL REGAL DANEZ

Spre deosebire de *Lecția*, în *Dimineața Lindei* (muzica: Per Norgaard) și *Dansuri de vară* (aranjamente muzicale de Sved S. Schultz, după compozitorii barocului italian), coregraful renunță total la elementele de pantomimă și asta fiindcă nu vrea neapărat să povestească ceva. Flindt vrea, pur și simplu, să redea stări — să revină adică la acea esență primordială a artei dansului, care la origine exista în afara epicii. Și, în continuare, nu descrie ci analizează, în loc de fapte și evenimente operînd cu sinteze și esențe ale vieții, ce se acumulează în cadrul unei atmosfere deosebit de dense. În acest sens, *Dimineața Lindei* (avîndu-i interpreți pe Linda Hindberg și Arne Villumsen) este un studiu de personaj, iar *Dansuri de vară* (interpreți: Vivi Flindt, Eva Kloborg, Anita Soby, Arne Bech, Johnny Eliassen) e o transpunere în limbaj metaforic a momentului de trecere de la tinerețe spre maturitate, a celui moment în care se descoperă lumea maturității cu sensurile ei. Ambele poeme coregrafice, concepute în tonalități majore, degajă tonicul sentiment al dragostei de viață, vorbind implicit despre frumusețea Omului.

Radu Bădilă

COOPERAREA CULTURALĂ DIN ZONA BALCANICĂ

Congresul Internațional de Studii Sud-Est Europene, ale cărui lucrări s-au încheiat marți 10 septembrie, printr-o ședință festivă, comună, a tuturor secțiilor de lucru, a însemnat, după aprecierea unanimă a delegațiilor, o remarcabilă contribuție la mai bună cunoaștere a patrimoniului istoric, cultural, artistic al fiecărei țări balcanice și, prin aceasta, la înțelegerea deosebitei valori a patrimoniului comun al zonei balcanice. Comunicările prezentate în secțiile de lucru — istorie, etnografie, drept și instituții, literatură, artă, folclor — de către savanții de prestigiu veniți atât din țările balcanice cât și din multe țări ale lumii — au dovedit încă o dată marea interes pe care problemele complexe ale zonei Balcanilor îi suscită în lumea științifică mondială.

În unanimitate, delegații din acest prestigios Congres Internațional au apreciat, ca pe un eveniment esențial, Mesajul adresat de președintele Nicolae Ceaușescu, și citit în ședința inaugurală, prețios document pentru consacarea spiritului de colaborare științifică și, în același timp, de prietenie creatoare între popoarele din sud-estul european — și din lumea întreagă.

Prezența românească la Congres a fost viu apreciată, iar comunicările delegației române au fost în permanență un punct de discuție rodnică în cadrul fiecărei secții de lucru. S-a relevat, de asemenea, și aportul metodologic adus de comunicările românești, care analizează fenomenele în strânsă relație pe de o parte cu sistemul de valori național în care au luat naștere și, pe de altă parte, în corelație cu sistemul de valori similar al celorlalte țări balcanice, contribuind astfel, prin cercetarea comparată a fenomenelor, la o mai bună și mai exactă situație a lor în contextul istoric și cultural european.

Prin numeroasele puncte de vedere exprimate tot atâtea contribuții originale la studierea problematicii în discuție, lucrările delegațiilor veniți din peste 33 de țări au relevat că, în contextul balcanic de înțelegere în primul rând printr-o experiență culturală și istorică de o deosebită importanță, studiile sud-est europene au menirea de a îndeplini ceea ce prof. Georges Castellan numește „diplomația culturii”, ele deschizând, prin marea lor valoare științifică, noi porți spre înțelegere și cooperare în Balcani.

Înalta apreciere pe care delegații prezenți la Congres au dat-o deosebitei științe științifice a lucrărilor și a discuțiilor desfășurate în secțiile de lucru, atmosfera de înțelegere și strânsă colaborare în domeniul cercetării, ne dau convingerea că acest al III-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene, amplă manifestare de răsunet în lumea științifică contemporană, reprezintă o contribuție eficace la cooperarea culturală în Balcani, la instaurarea unui climat de pace și prietenie între toate țările din zonă.

Am încercat, în interviurile de mai jos, să reproducem o parte din opiniile celorva dintre savanții de mare prestigiu mondial prezenți la Congres.

Prof. Georges Castellan
(Franța)

Cea mai bună și mai trainică legătură între popoare

— CEA mai bună și mai trainică legătură dintre popoare este constituită de cunoașterea lor reciprocă. Cea mai mare parte a neînțelegerilor, a conflictelor se datorază unei elementare lipse de cunoștințe și ideilor a priori, stereotipe, idei false dar, din păcate, cîteodată, durabile. Tocmai împotriva acestui tip de prejudecăți trebuie să lupte o cunoaștere exactă pornită din aprecierea sigură a patrimoniului cultural național al fiecărei țări balcanice. O civilizație a păcii nu poate rezulta decît dintr-o astfel de înțelegere superioară care duce în mod necesar la prietenie și destindere internațională.

Studiul relațiilor internaționale presupune cunoașterea diversității și multiplicității pe care o presupun culturile din zona balcanică, iar România, cu vechea ei tradiție începînd încă din îndepărtata epocă daco-romană, este chemată să joace un rol important într-o civilizație a viitorului pe care o concep ca o unire a tradițiilor trecutului cu eforturile prezentului. În acest context, cred că veritabila și extrem de importantă contribuție a Studiilor Sud-Est Europene este de a favoriza în cadrul unor reuniuni cum a fost aceea de la București, o mai acută și mai pertinentă valorificare, de către fiecare stat în parte și apoi într-o viziune comună, a valorilor proprii fiecărui popor din zona Balcanilor. Unul din obiectivele cele mai nobile ale acestei Asociații este de a deschide noi căi pentru mai bună înțelegere a celorlalți, adică a vecinilor noștri atât de strîns legați între ei tocmai prin tradiția culturală de secole care caracterizează Balcanii.

Prof. dr. Nikolai Todorov
(Bulgaria)

Expresia unei noi etape în dezvoltarea cooperării și înțelegerii reciproce în Balcani

— ISTORIA și patrimoniul cultural al popoarelor balcanice au fost, timp îndelungat, obiectul cercetării științifice pentru discipline ca istoria antichității și arheologia, filologia clasică și bizantinologia. Dar, în ultimul timp, studiile balcanice s-au afirmat ca disciplină de sine stătătoare. Balcanii ocupă un loc deosebit în civilizația omenirii, iar răsunetul pe care îl au asupra relațiilor internaționale toate evenimentele care se produc în această zonă a dus la un interes mereu crescînd asupra acestei părți a Europei.

Ceea ce caracterizează în primul rînd Studiile Sud-Est Europene este complexi-

tatea caracterului lor. Ele sînt condiționate atât de istoria comunității balcanice, cit și de însăși evoluția științei. Strînsă legătură între destinele istorice ale popoarelor balcanice a dat naștere la o serie de probleme al căror studiu ar fi imposibil fără cercetări comparative întreprinse pe planul raporturilor existînd între popoarele balcanice și fenomenele care au stat la baza dezvoltării lor.

Studiile balcanice se dovedesc a fi, în consecință, o știință interdisciplinară pentru cunoașterea trecutului și prezentului popoarelor și țărilor din Peninsula Balcanică, fiind cont de existența unei comunități balcanice, așa cum s-a prezentat ea în cursul istoriei. Ca disciplină științifică de o mare complexitate, Studiile Sud-Est Europene prezintă particularitatea de a nu fi numai rezultatul unui stadiu determinat al dezvoltării științei în țările balcanice. Ele constituie în același timp apariția și expresia unei noi etape în dezvoltarea cooperării și a înțelegerii reciproce în Balcani, aceasta prin simplul fapt că aceste studii nu ar putea să existe și să se dezvolte fără largi contacte între gândirea științifică din țările balcanice vecine. Studiile Sud-Est Europene sînt în ele însele expresia acestei noi stări de lucruri.

Prof. Halil Inalcik
(Turcia)

Mijlocul ideal pentru o cooperare din ce în ce mai largă

— STUDIILE noastre asupra popoarelor din sud-estul Europei s-au modificat recent în sensul unei adînciri a interesului asupra interferenței dintre temele economice, sociale, culturale, aceasta implicînd un nou sistem metodologic care să încorporeze în mod treptat „viziunea sentimentalistă” asupra istoriei și culturii. Popoarele din zona balcanică trăiesc împreună de foarte mult timp, fiind adesea parte componentă a unor mari imperii așa cum au fost Imperiul roman, Imperiul bizantin sau Imperiul otoman, însă aceasta nu le-a anihilat ființa națională, ci, dimpotrivă, le-a creat parcă o și mai puternică autonomie a valorilor culturale proprii, aflate însă într-o permanență interferență, căci niciodată barierele naturale, așa cum ar fi Dunărea, nu au constituit și bariere între schimburile culturale sau economice între poporul român și vecinii săi de origine slavă. În tot timpul istoriei Peninsulei Balcanice au existat mari savanți care să ilustreze această interferență continuă de valori și nu aș aminti aici decît pe marele savant Dimitrie Cantemir, simbol al fuziunii între cultura Occidentului și cea a Orientului european. Și acest fapt ilustrează necesitatea studiilor comparate care au rolul de a pune în evidență trăsăturile comune, pe o multitudine de planuri, ale popoarelor din regiunea noastră. Reuniuni internaționale de mare amploare, cum este cea de la București, sînt mijlocul ideal pentru o cooperare din ce în ce mai largă, deschizîndu-se de fiecare dată noi căi de înțelegere și prietenie, iar personal sînt convinși că viitorul, generațiile tinere de cercetători, vor avea mult de cîștigat din studiile de mare diversitate și cu largă sferă de interes care au fost prezentate în cadrul secțiilor de lucru.

Imagine de la Expoziția de carte deschisă în cadrul Congresului Internațional de Studii Sud-Est Europene

Prof. Mihai Berza
(România)

Studiile Sud-Est-Europene nu pot fi decît o știință de sinteză

— ÎN cadrul zonei sud-est europene — și acest fapt se repetă pentru fiecare mare zonă geografică — și mai ales atunci cînd zona este locuită de mai multe popoare — există o știință cu două nivele. Primul ar fi cel pe care l-am putea desemna ca fiind cel al faptelor locale, particulare mergînd pînă la dimensiunile naționale, al doilea plan fiind cel general pe care îl cuprindem sub numele de Studii Sud-Est Europene. Altfel spus, aceste studii nu pot fi altceva decît o știință de sinteză. Doar un stadiu avansat al valorificării surselor locale poate asigura baza documentară indispensabilă pentru orice analiză a problemelor din punctul de vedere generalizator al Studiilor Sud-Est Europene. Deci succesul acestor Studii Sud-Est Europene depinde în primul rînd de dezvoltarea cercetării științifice pe care o vom denumi „locală”, adică, în cea mai mare parte, activitatea de cercetare care se desfășoară în fiecare țară balcanică. Dar și fenomenul invers este tot atât de valabil, el constînd în influența pe care Studiile Sud-Est Europene o exercită asupra activității de cercetare națională, prin sensul și ideile exprimate în analiza unui fenomen. Se poate afirma deci că activitatea de cercetare pe plan local va fi cu atât mai valoroasă cu cit ea va fi capabilă să cuprindă aceste sensuri și noi sugestii, tratînd un obiect care îi este propriu ca pe o parte a unui mare tot.

Prof. Peter Sugar
(S.U.A.)

O cultură regională de mare interes pentru savanți

— STUDIILE Sud-Est Europene nu pot exista fără științele umaniste. Oare atunci cînd studiem o regiune a lumii — în speță Balcanii — ce studiem noi în realitate? Studiem poporul care locuiește în această regiune, trebuie să-i cunoaștem istoria, limba, literatura, muzica, sistemele politice în decursul secolelor — altfel nu poate exista regiune decît poate într-o strictă accepțiune geografică. Cred că specializarea multidisciplinară a cercetătorilor a devenit acum o necesitate de prim ordin care trebuie îndeplinită de oricine vrea să înțeleagă. În complexitatea lor, problemele balcanice.

M-am specializat în istoria sud-est europeană pentru că sînt convins că aici găsim o situație cu adevărat impresionantă și pasionantă; mai multe popoare care au trăit împreună în ciuda diferențelor dintre ele — a existat, pentru toate, o peri-

oadă bizantină, apoi o perioadă otomană, etc., dar în ciuda tuturor acestor dificultăți a existat în aceste popoare o tenacitate, o dorință extraordinară de a supraviețui în niște condiții aproape de necrezut. Este pasionant, pentru un om de știință, să încerci să descoperi cum au reușit să învingă aceste popoare și cum, în același timp, au reușit să dezvolte și o cultură națională proprie fiecărui popor din zonă și o cultură regională prezentînd trăsături specifice de un mare interes pentru savanții din lumea întreagă. De altfel acesta este și motivul participării atât de largi la un Congres de amploare cum este cel de la București.

Manolis Chatzidakis
(Grecia)

Dezbatere rodnică

— PENTRU mine, unul din scopurile esențiale ale Asociației noastre este de a aplica mai bine și mai eficace principiile științei comparatiste. În cadrul domeniului care mă interesează în mod deosebit — istoria artelor — confruntarea dintre mai mulți savanți veniți din toate punctele globului la Congresul de la București înseamnă o dezbateră rodnică asupra tuturor subiectelor, a celor foarte multe subiecte puse în discuție. Atunci cînd se vorbește despre arta unui popor, a unei regiuni, nu este posibilă doar referirea la acest fenomen, ci este absolut necesară analiza și înțelegerea fenomenului respectiv în raport cu fenomenele artistice generale ale zonei balcanice, domeniile fiind permanent deschise influențelor, într-o continuă evoluție — și prin aceasta, tocmai prin aceasta aș spune, putem cu adevărat defini ceea ce este specific fiecărei arte naționale.

Prof. Milan Vanku
(Iugoslavia)

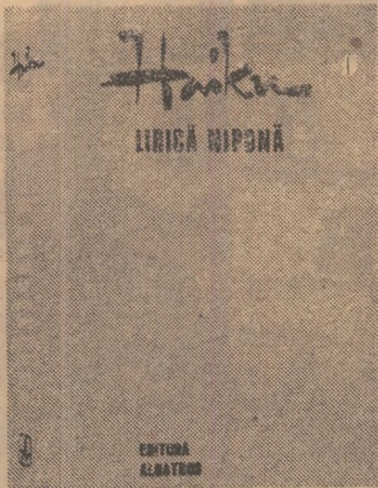
Mari realizări pe plan cultural

— IMPORTANȚA studiilor umanistice în zona Balcanilor a crescut considerabil începînd mai ales cu sfîrșitul celui de-al doilea război mondial și organizarea unor asemenea congrese, reuniuni și simpozioane reprezintă mijloace eficiente de a cunoaște opiniile nu numai ale savanților din această zonă, dar și pe acelea ale numeroșilor oameni de știință veniți de pe toate continentele. Aceasta duce în mod firesc la o răspîndire a tuturor culturilor balcanice pe plan internațional, lucru imboldor pentru niște popoare care au avut de suferit, secole de-a rîndul, dominația străină. Studiile Sud-Est Europene, Congresul de la București, sînt niște mari realizări pe plan cultural și dincolo de cultural trebuie să fim permanent conștienți de rolul pe care asemenea manifestări de amploare internațională îl au în crearea unui climat de destindere și bogată cooperare atît în zona noastră, cit și în întreaga lume.

Pagină realizată de
Cristian Unteanu

Arta haiku-ului

SPIRITUS flat ubi vult — Spiritul suflă unde vrea. Nu este — cred — întru nimic scandalos a începe o scurtă meditație despre haiku printr-o veche formulă latină. Duhul poeziei se lasă unde vrea, și grația pătrunde cuvintele și prin cuvinte, ca un venticello. Adie, în talmăcirea unui haiku, ceva din parfumul originalului, iar tăcerile acelei mici poezii japoneze umflă ușor perdeaua cuvintelor în limba talmăcirii. Harul pogoară candid, când și unde vrea.

El abundă în cele cinci opusculi înmănușate în volumul de lirică japoneză, traduse cu o mină pioasă și delicată, aceea a poetului Dan Constantinescu. Grea întreprindere, mai grea decât multe altele, asemănătoare, de a surprinde evanescența, de a trece o nevăzută povară peste punți riscante, de pe un tărâm pe altul. Cite ziduri închise pentru noi universuri lirice nipon! Și, indeosebi, acela alcătuit nu numai din cuvintele — ce pot fi mai mult ori mai puțin trecute dincolo — ci din sincoc ale cuvintului, din tăceri. O estetică a tăcerii ar găsi în specia japoneză a haiku-ului modelele sale exemplare. Ceea ce poetul face este cel puțin tot atât de important în această poezie ca și ceea ce poetul spune. Laonismul, economia extremă a haiku-ului nu poate fi comparată cu nici o virtute asemănătoare a vreunei specii lirice europene. A te apropia de esența poetică a unui haiku înseamnă, înainte de toate, a te deschide la ceea ce e liniuă numeauă *kaifos*, clipa privilegiată, momentul de iluminare. Că budismul zen are o legătură profundă cu lirica haiku este bine știut. Ceea ce nu înseamnă că aceasta are neapărat vreo semnificație sacră sau cultică.

Masavka Shiki (1867—1902) din ale cărui haiku-uri, Dan Constantinescu alcătuieste al patrulea caiet al florilegiului său, poetul care, la sfârșitul secolului trecut, a dus la o reînviare a acestei arte, după o perioadă de dezafectare a ei, a oferit principiile unei sumare arte poetice a haiku-ului. Cel dintâi dintre aceste principii, și acela la care se reduce cele mai multe dintre ele sună astfel: „fii natural”. Este, într-adevăr, în arta aceasta suprem rafinată și îngrădită în convenții o naturalețime uimitoare, ce se întemeiază pe o legătură ascunsă și manifestă totodată cu natura pe care noi europenii abia o putem înțeli. Cuvintul este placentur cu firea — în cele mai multe din haiku-uri. Nu este, oare, una dintre legile esențiale ale acestei specii, aceea de a cuprinde un element al firii, de a face o aluzie la un anotimp, la un *ki*. Cele mai multe haiku-uri au câte un *kigo*, câte un „cuvânt de anotimp”, un cuvânt-imagie de obicei care trimite la cele ale vremii sau ale anotimpului. A folosi un *kigo* a devenit o convenție aproape inviolabilă, ceea ce însă nu înseamnă că natura la care cuvintul se referă este convențională. Nimic din bucolismul decorativ al altor idile sau pastorale europene. Nimic din decorul de operă al naturii din lirica unor secole mai vechi, ceea ce a dus, prin reacțiune, mai târziu, la eliminarea cu oroare a naturii, dintr-o anume poezie modernă. Același firesc în notarea, mai exact în sugerarea, emoțiilor, T. S. Eliot care — ca și Yeats ori Ezra Pound — a fost sedus de arta japoneză a acestor miniaturi lirice, ar fi numit desigur procedeul aluziv al poetilor japonezi o căutare a corelativului obiectiv al e-

moției. Găsim, într-adevăr, în orice haiku, realii, obiecte desenate, mici schițe, în care floriul emotiv se ascunde și vibrează secret sau, mai exact, iradiază în jur.

Alte convenții sînt de ordinul strict al poeziei, al gramaticii poeziei. Versul de șaptesprezece silabe (ca și *tanka* de treizeci și una) este străvechi în Japonia. Că primele forme ale unui haiku apar în secolul al XIII-lea, că până la Matsuo Bashō (secolul al XVII-lea) o întreagă istorie a speciei li fixează normele prozodice, nu este decât evoluția normală a unei forme literare, în condiții specifice. Ceea ce este însă uimitor pentru noi e faptul că, după atâtea secole, haiku-ul își păstrează, între cadrele extrem de severe ale formei sale conventional-prozodice, firescul pe care îl manifestă la noi doar arta populară (înaltă conventională și profund firească). Fapt interesant pentru că haiku-ul este o artă în același timp populară și de elită. În anii noștri se publică peste cincizeci de reviste lunare în Japonia care conțin exclusiv haiku-uri (pe lângă alte vreo cincizeci dedicate speciei *tanka*). Harold G. Henderson, cercetătorul savant și traducătorul liricii japoneze, consideră că anual sînt publicate în Japonia peste un milion de haiku-uri. Evident poezii sînt, cei mai mulți, simpli amatori. Prodigioasă producție lirică manifestînd spontanitate, oarecum organică, a creației haiku-ului.

Spontanitate pe care cele mai rafinate specimen, operele marilor maeștri — mai vechi sau mai noi — ne-o revelează. Fie că este gentilul, inteptul, mistic-iubitorul Bashō (în secolul al XVII-lea), sau scăpărătorul, inteligentul, versatilul Buson (în secolul următor), sau, după aceștia doi, unul profet, altul artist-meșteșugar, alit de umanul Yssa (sfârșitul secolului al XVIII-lea, începutul celui de al XIX-lea), ori freneticul, revoluționarul Shiki, arta haiku-ului, diversă și schimbătoare, pare, totuși, una, curgînd din unul și același izvor. Și, poate mai mult decât orice, prezenta bănuită, simțită a izvorului este ceea ce ne farmecă la lectura acestor poezii japoneze. Sintem parcă aproape de o generoasă sursă a lirismului însuși. Abundența haiku-urilor nu este un simplu fenomen de cunctum ori de modă trecătoare. Convențiile pier, firea durează. Poezia ca ființă: iată ceva din esența unui haiku. Esență pe care o putem înțelege sau înțeli cei care avem o legătură cu lirica orfică, a celui Orfeu care (în versiunea rilkeiană, talmăcită la noi de același admirabil poet care e Dan Constantinescu) proclamă: „Cîntarea este existență”.

Da, este existență în verbul plin de eliziuni al lui Bashō: „Cea dintâi ploaie de iarnă / și numele meu va fi / «Pribeagul»”. Sau într-o asemenea iluminare subită a ruinei unei istorii defuncte prin triumful unei naturi perene: „Ce jalnic! / Sub coif / tirie un greier”. Sau o asemenea blind-luminoasă lamentație a celui poverello care a fost Yssa: „Lumea-i ca roua — / doar ca roua, / Și totuși...”

Haiku-urile nu se citesc, ci se recitesc. Nu o dată, ci de multe ori. Se uită, se reamintesc și nu se mai uită niciodată. Le-ai știut parcă — unele dintre ele — dintotdeauna. Este o poezie care îți reinnoiește lumea.

Nicolae Balotă

Nicoletta Corteanu Loffredo

DIMENSIUNEA PROFUNDULUI. SEMN ȘI SIMBOL

Edizioni Cymba, Napoli, 1972

● SUBINTITULATĂ Istorie lingvistică, estetică și filosofie prospectivă, cartea pe care o propune Nicoletta Corteanu Loffredo lectorului avizat s-ar integra unei serii de studii consacrate problemelor culturale și existențiale ale timpului nostru. Inițierea acestei ambițioase lucrări cu tratarea problemelor istoriei lingvisticii, ale filosofiei semanticii și ale conexiunilor lor cu estetica este datorată convingerii autoarei că o privire „asupra activității intelectuale umane, în sens larg, este, mai înainte de toate, un discurs asupra idiomului”, asupra capacității individului de a-și exterioriza gândirea prin intermediul limbajului.

Potrivit intenționalității ei, *Dimensiunea profundului...* este structurată în două părți. Prima dintre ele — *Storia lingvistica — Il segno* — se ocupă succint de principalele direcții lingvistice ale secolului XX, tratate în „dimensiunea lor istorică și inovatoare”. Evitînd excesul de erudiție și demonstrațiile inutile, apelînd la scurte incursiuni în istoria filosofiei culturii — de la Platon și Aristotel la marxștii ultimilor ani — Nicoletta Corteanu Loffredo efectuează o operațiune de clarificare asupra fenomenologiei limbajului, operațiune în care teoreticul, generalul, este ajutat, și nu împovărat, de particular. Remarcabilă este în această subdiviziune a lucrării tratarea aprofundată și critică a semiologiei, ca și a celor mai noi teorii și metode ale lingvisticii (cap. *Nouve prospectives linguistiques*).

Infruntînd dificultatea integrării mai multor „elemente eterogene într-o operă organică și lineară”, partea a doua a cărții (*Dimensiunea profundului — simbolul*) confruntă „alternativele semantice ale analizei estotico-lingvistice cu unele concepte speculative contemporane asupra creației literare”. Astfel, Nicoletta Corteanu Loffredo analizează — concentrat și, mai ales, bine informat — problema formei și a conținutului în context literar, relațiile dintre gândire, limbajul artistic și critica stilistică, sensurile discursului interior și ale ambiguității

limbajului, relația semn-simbol, sensul metaforic, natura imaginilor literare și rolul „locurilor comune” în creația artistică. Un capitol special (*Filosofia semantica ed estetica*) se ocupă de analiza stilistică. În sfîrșit, alte două secțiuni ale lucrării sînt consacrate criticii structurale și esteticii existențiale, ca și relației știință-limbaj artistic.

Pe urmele, și în consens cu J. Rousset (v. *Forme et signification*), Nicoletta Corteanu Loffredo consideră că, pentru „critica de mine” este necesară „o estetică polidimensională, obiectivă și sincronică” (numită de autoare *estetica prospectivă*) care presupune „adoptarea unei metode analitice, departe de orice parțialism doctrinal, bazată pe o viziune globală a fenomenului creativ”. Prevederii acestei estetici, cărcia autoarea îi desprinde unele premise, îi este adecvată o metodă de lucru particulară, bazată pe citate, confruntarea lor și comentariul filosofic al textelor celor mai autorizate care ilustrează principalele direcții ale studiilor moderne asupra idiomului.

Modernă prin informație și metodă, cartea Nicolettei Corteanu Loffredo este concepută dintr-un sentiment neoromantic, sau, mai degrabă, caracteristic marelui umanism; pentru autoare, „eseiul de mine va trebui să reunească în lucrarea sa cunoașterea și informația culturală cu obiectivitatea și spațialitatea viziunii sale analitice, în care să descopere premisele genetico-creative și să reveleze lumii bogățiile inepuizabile ale limbajului artistic și ale gândirii umane”, considerînd că „orice mișcare intelectuală lasă în urma sa o ereditate care îmbogățește patrimoniul cultural al momentului evolutiv respectiv, contribuind la formarea matricei în care vor trebui să se dezvolte formații inovatorii ai inițiativelor următoare. Filosofului, criticului, artistului, omului de știință nu trebuie să-i scape nici o cucerire a spiritului.”

Mihai MINCULESCU

Maurice BÉJART

CELĂLALT CÎNTEC AL DANSULUI

Ed. Flammarion, 1974

● O CARTE scrisă de Maurice Béjart asupra dansului este un eveniment care depășește cu mult granițele literaturii. Așa se întîmplă cu cartea intitulată *L'autre chant de la danse*, apărută de curînd în Ed. Flammarion, devenită în scurt timp un best-seller al librăriilor franceze. „Pentru mine — scrie Béjart — în primul rînd este prezent sunetul, iar imaginile decurg din acesta. Nu pot să-mi inchipui sau să-mi amintesc un lucru fără ca mai întîi să aud muzica. Ea este esențială și preexistentă”. O filosofie a dansului, a mișcării, o viziune insolită asupra spațiului și timpului convertite — ca în dansurile hinduse — în gestul care tinde să devină simbolice, să transpună într-o imagine o întreagă trăire umană. Căci, fie că încearcă să reprezinte geometria fremătătoare a unui Boulez sau patetismul Simfoniei a IX-a, o incantație a lui Stockhausen sau grația mozartiană, Béjart compune totul prin prisma trăirii lui interioare, transformînd, reinventînd muzica pentru mai înaltele nevoi ale gestului. Pentru Béjart, dansul, complexitatea gesturilor și alți milioani ideal de a „trece dincolo de universul aparențelor...”

în realitate”. Iar singura realitate pe care o cunoaște cartea lui Béjart este mișcarea, generoasa mișcare a trupului „undînd neînfrînt”, într-o splendidă imagine ce trece, în răsfîrîngere cristalului magic, în adagio, variațiuni, pas de deux... Celălalt cîntec al dansului este, desigur, pentru marele artist care este Maurice Béjart, cîntecul omului învingător, prin dans, asupra propriei gravitații.

Dar, pentru Béjart, „print-un paradox ciudat, mișcarea nu este limbajul univocal în care se pot traduce toate operele artistice, căci, spune el, dincolo de dans am încercat să găsesc esențele ultime ale ființei umane, prin dans am încercat să o înnobez și să o înalt. Pentru istoria mișcării artistice a secolului nostru, Béjart nu înseamnă un mare nume în istoria dansului, așa cum a fost Nijinski. El este un inovator în domeniul „spiritului secret al mișcării” despre care vorbă undeva Antonin Arthaud, este o trădare cendere fericită a mișcării oprită, pentru eternitatea amintirii, în gestul final. Este, pentru generațiile viitoare, patetica floare de oameni cu care se încheie reprezentarea în dans a Simfoniei a IX-a.

Marguerite DURAS

INDIA SONG

Ed. Gallimard, 1973

● ROMANUL *India Song* este destinat, după indicațiile date de autoarea însăși — teatrului, filmului, existînd în același timp ca text autonom, meta-literar.

India Song este o poveste de dragoste întimplată în India anilor '30, într-un oraș suprapopulat de pe Gange. Cartea evocă două zile din această poveste de dragoste, două zile petrecute în așteptarea musonului de vară. Povestirea este narată de voci anonime, surprinse într-o recitare monotonă, îndelungă, a unei istorii care nici nu mai este bine știută, amestecată cu miile de fapte anonime ale Indiei. Este povestea unei iubiri ajunse la paroxismul trăirii umane, în jurul ei țesîndu-se o altă poveste, tragică, aceea a leproi care se infiltrează lent în oraș.

Scriș special pentru un teatru circular, în care spectatorii pot vedea, simultan, cele două scene, cele două planuri ale romanului, textul oferă un exemplu de tratare cinematografică a unei idei românești, căci, spre deosebire de narațiunea clasică, aici nimic nu are un nume (excepțînd numele femeii, Ana Maria Guardi, și al iubitului ei, Michael Richardson, dar care nu sînt, la rîndul lor, decât simboluri ale pasiunii absolute, la fel de anonimă

ca și moartea lor viitoare), vocile care recită sînt, urmînd indicația autoarei, anonime și teatrale. Subiectul în sine nu este decât pretext pentru dezvoltarea scenică, extrem de interesantă și ingenioasă, în care Marguerite Duras își etalează o tehnică deja dovedită prin scenariul filmului *Hiroshima, dragostea mea*. Perfect stăpînit pe mașinăria unui limbaj care, în romanele ce au urmat cărții *Moderate cantabile*, nu încetează să devină din ce în ce mai nuanțat și mai evocator. Cuvintele au aici o anume sonoritate, romanul nefiind destinat în primul rînd lecturii, ci recitării incantatorii, care poate pune în valoare jocul ascuns al replicilor anonime. De altfel, ca și eroii săi care vin, cu toții, din același magic oraș S. Thala, romanele Margueritei Duras se închid într-un cerc — recis, unde doar marea, simbolul romanesc central, este vie și sonoră. În rest, doar înlîntuirea cuvintelor anonime la fel ca și vocile fără modulații care le rostesc. Un univers particular, plin de o grație secretă, ușor teatrală, îndepărtat în timpul amintirii și al ficțiunii poetice.

C. U.

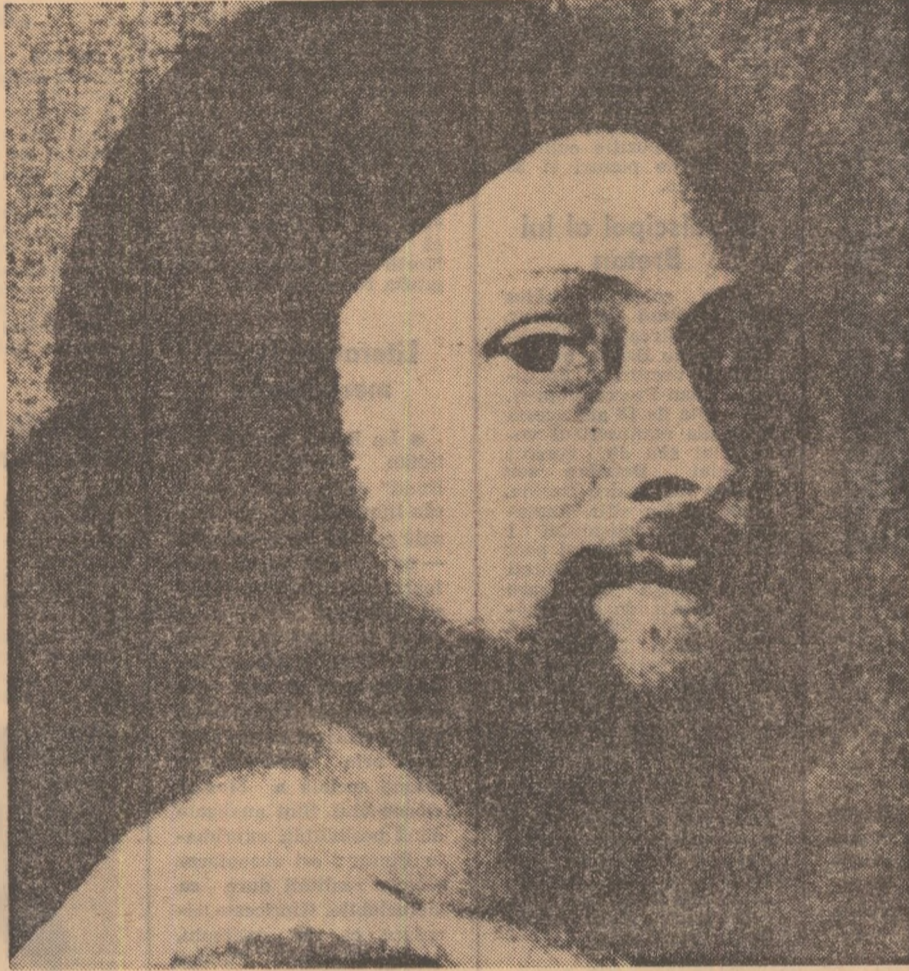
Ludovico Ariosto — 500

NALTA creastă a Renașterii italiene și a civilizației sale în suprastructurile literare este atinsă de Ludovico Ariosto prin cea de a doua mare capodoperă pe care Italia a dăruit-o omenirii, **Orlando Furioso**. Așa cum a putut să afirme Francesco de Sanctis, poate că nici o altă operă literară nu a fost concepută cu atîta angajare, cu atîta seriozitate în lucrarea și cizelarea continuă la ridicarea ei. Ariosto este însuflețit în marele travaliu intelectual de o încredere superioară în misiunea scriitorului pe lume, purtător al unui mare mesaj spiritual. Ariosto a cunoscut timp de mai mult de zece ani imensa bucurie de a munci artistic sub semnul unei înalte moralități. Asemenea izvoare au generat „epopeea Renașterii, templul consacrat singurei divinități respectate încă în Italia, Arta...”

Dacă **Orlando Furioso** își întinde marile sale aripi epice deasupra secolelor, interesînd și contemporaneitatea noastră, se datorează desăvîrșitei fuziunii între fond și formă, umanității surprinse în caracteristicile ei esențiale, și pentru epoca oglindită în versurile magnifice, în care cristalizează principiile care îl singularizează pe om, în întregul univers. Desfășurîndu-și acțiunea complexă în timpuri revoluate, niciodată însă epopeea ariostescă nu ne apare îndepărtată, zborurile în lună sînt umane, nu aparțin *fantascienzei*. Adevărurile clamate de autor în numele poeziei nu sînt niciodată abstracte, ci revelatorii ale condiției umane. Configurația euritmică a poemei este dimensionată antropomorfic totdeauna. Cerculă o vastă respirație etică, adiacentă aspirațiilor umane spre idealuri superioare.

Dar **Orlando Furioso** este străbătut de la primul la ultimul vers de concretitudine vremurilor în care a trăit și a creat autorul, este îmbibat de spiritul fluid al secolului, reconstruiește întreaga climă spirituală a suprastructurilor renaștentiste. Poemul ariostesc este într-adevăr cea mai profundă oglindă din **Cinquecento**, și numai prin lectură intensă, încordată, integrală a versurilor sale se va cunoaște pînă în străfunduri, chiar cele mai arcanе, întreaga spiritualitate a Renașterii.

Satira unor instituții trecute și decăpitate, a unor timpuri revoluate, **Orlando Furioso** își dovedește întreaga modernitate și superioritatea de artă asupra unor alte valoroase opere analoge, cum ar fi **Don Quijote** sau **Gerusalemme liberata**. Eroii ariostești nu au puritatea sacră a unor protagoniști ai **Ierusalimului**, și nici pendularea sublimă dintre rațiune și nebunie a fantastului cavalier anacronic al lui Cervantes. Ei sînt sintonizați, uman, la timpurile în care trăiesc, nici eroi supraumani, nici sfinți, condiționați de trăirea lor care poate fi dramatică. Ei trăiesc și fiorii prelungi ai voluptății generate de simțuri, sînt participanți la riturile și ceremoniile care caracterizau secolul încă fastuos. Ei sînt participanți direcți la aventuri romantice, sau visează la îndeplinirea lor. Sînt fascinați de epoca în care trăiesc, pasionați de bucuria vieții, care poate fi uneori trăirea pură, fără meditație gravă asupra finalității ei, sau aspirația spre actele gratuite ale aventurii. Nu însemnează însă că prin plămuirea ființei lor, care pînă la urmă devine de sine stătătoare, desprin-

zîndu-se de creator, nu exprimă, uneori direct, concepția ideologică a acestuia. Spiritul creatorului lor este echivalent integral al spiritului Renașterii, aflat pe arcul cel mai încordat al epocii, în deplina sa maturitate. Există la personajele capodoperei, însuflețite de divină artă a lui Ariosto, jocul uriaș al fanteziei cu realitatea înconjurătoare, afirmarea vieții, ca și a adevărului integral. Se dă o nobilă lecție de umanism în versurile poemului, în deplina afirmare a intelectului, învingător în lupta începută încă din Evul Mediu, împotriva Scolasticii și a metafizicii. Libertatea intelectuală a omului este una dintre cele mai extraordinare cuceriri ale vremurilor noi, și ei i se întonează permanent elogii, în întreaga cîntare a poemului ariostesc. Harpiile dogmatismului și întreaga cazuistică, generatoare de hățișuri metafizice inextricabile, au fost alungate spre zonele hiperboreene, spre un nord întunecat. Stelele au coborît lingă oameni spre a-i consola cu lumina intermitentă, pentru a-i învăța despre armonia universului și despre infinitul materiei, fără început, fără sfîrșit. Dispar **necromanșii**, astrologii șarlatani, ca în comediile lui Ariosto, apar astronomii care descoperă configurația și relieful îndepărtatelor astre către care vor călători eroii lui Ariosto, anticipînd itinerariile astronautilor. Iar întregul univers este pătruns, de la firul de iarbă și pînă la stea, de vibrația iubirii, lege primă, lege atotdominatoare în univers.

În același timp există în versurile din **Orlando Furioso** expresia sintetică a experiențelor de viață ale autorului, precum și oglindirea contaminărilor lecturilor intense pe care el le-a făcut cu scopul de a edifica marea sa construcție epică. Spiritul multiform al epocii a găsit mediul în care să germi-

neze. Energia activă a lui Ariosto a contribuit la înflorirea acestor germeni în humusul fertil al facultății sale creatoare. Lumea artei sale nu este convențională. Dincolo de aparențele de nume și de figuri aparținînd materiei di **Francia** cu protagoniști paladinii lui Charlesmagne, pulsează energiile încordate ale contemporanilor săi, elanul vital, încrederea în om și în destinul lui viitor, cu toate vicisitudinile epocii de involuție. Inima lui Ariosto bate în pieptul cuirasat al fiecăruia dintre paladini, care nu mai sînt ai veacului de mijloc, veac de fier și militar, ci ai vremurilor sale în care rațiunea umană

străluminează oricare acțiune, ca și fiecare vers din poem.

Conștiința superior etică a poetului ferrarez este conștiința eroilor săi, mai mult realiști, mai puțin fabuloși. De aceea unor cititori moderni epopeea lui Ludovico Ariosto poate să apară ca o interesantă „operă deschisă”. Este o carte fără sfîrșit, inepuizabilă, nu sînt indicate finaluri, nici concluzii. Aventura niciodată nu se va sfîrși, cît timp va exista umanitatea înscrisă în universul galactic. Eroii lui Ariosto trec dincolo de paginile scrise, îndreptați în zbor către alte timpuri, către alte zone.

Cu mai mult de un secol înainte de apariția poemei lui Ariosto, atîția studioși, în orice cîmp al gîndirii și artei umane, în timpurile deci de început ale Renașterii, nu încetaseră să exploreze tot ceea ce produsea mai valoros umanitatea în mersul ei progresiv, pentru a repune omul în centrul lumii și al preocupărilor. Ei încetaseră să descopere resorturile mobile, marile cauze raționale ale comportamentului uman în istorie, jocul atît de intens și grav al sentimentelor. Frumusețea dominatoare se revărsa asupra naturii și asupra oamenilor care erau portretizați de genii ale artelor plastice în inefabilul suris al Giocondei sau în alba durere a grupului marmoreean **Pietà** din San Pietro. Sondările profunde în sufletul uman purtaseră la suprafață asemenea nemuritoare frumusețe. Ea avea să fie aură și peste toate versurile lui Ludovico Ariosto din **Orlando Furioso**.

În poema epică prin care Renașterea culmina, arta acordă și mîngîierea. Exigența aceasta lenitivă nu înseamnă scufundare în apele negre ale fluvului Lete care acordă uitare și interzice drumurile prin memorie. Starea consolatoare, dimpotrivă, este echivalentă cu sorbiturile din apa clară a fîntînii Juvenței. Apa ei vie este filtrul magic care îngemănează iubirea dintre Tristan și Isolda, care decantează seninătatea în lume. Se pătrunde, senzorial, într-o lume de armonii, dar ale cărei dimensiuni rămîn totdeauna umane. Se poate înnebuni din dragoste și gigantismul puterilor lui Orlando care dezrădăcește, ca marile furtuni, arbori, nu este decît o dilatare perceptibilă pînă la cele mai fine nuanțe a unui sentiment atît de uman. Sentimentul acesta este al vieții integrale, el fiind și elementul central al echilibrului totdeauna prezent în situațiile atît de complexe ale acțiunilor și eroilor, elementul central al problematicii tematice compoziționale. Motivul vieții mereu mobile, mereu dinamice, în fluiditate continuă, în curgere dialectică. Umanitatea eroilor ariostești se revendică de la simplitatea cordială, psihologia lor nu este complicată, nu este nevoie să fie psihanalizată. Castelele lor nu sînt Castele Kafkiene și labirintele lor sînt ale unor grădini rinascimentale ordonate de cele mai clare geometrii. Psihologia lor „neabisală” nu-i condamnă însă la monotonie. Umanitatea simplă poate vibra cu acorduri polisimfonice sub semnul marilor sentimente ale vieții.

Intr-adevăr, **Orlando Furioso** nu ar fi putut fi conceput și scris în afara epocii Renașterii, în afara limitelor sale de civilizație, a intensei activități umane și a căutării frumuseții în orice unghi, în orice manifestare.

Orlando furioso, ediția princeps

Alexandru Balaci

Montherlant și elogiul lui Claude Lévi-Strauss

● Cite discursuri ale academicienilor francezi vor mai supraviețui până la sfârșitul secolului? — se întreabă cronicarul revistei „Les Nouvelles littéraires”, comentând elogiul făcut lui Montherlant de Claude Lévi-Strauss, urmașul său la Academia Franceză. Iată un elogiu remarcabil printr-o onestitate intelectuală care, pentru ca să fie fără cusur, a refuzat aproximațiile lirice.

Astfel alternanța care-i îngăduia lui Montherlant să se regăsească pretutindeni în același timp, îi va fi fost până la sfârșit fidelă. Succesorul său îi e opus. Chiar și întâlnirea soliloacă și cultivată a acestor două spirite confirmă distanța care îi separă. Elogiul lui Claude Lévi-Strauss are toate aparentele unei descoperiri tulburătoare — încheie „Les Nouvelles littéraires”.

Festivalul ziarului „l'Humanité”

● Unul dintre cele mai importante evenimente ale vieții artistice pariziene la începutul lunii septembrie este desigur marele festival muzical organizat de ziarul „l'Humanité”. Se va prezenta o cantată de Mikis Teodorakis intitulată **Cintecul general**, compusă pe baza unei poezii de Pablo Neruda. Vor participa grupurile de percuție de la Strasbourg și Maria Fran-

touri. Se așteaptă cu un deosebit interes prezentarea **Requiemului** de Berlioz, interpretat de o uriașă orchestră de o sută patruzeci de interpreți sovietici, maghiari și francezi, dirijor fiind maestrul Andras Korodi. Organizatorii — se relevă într-un interviu publicat de „Paris-Match” — au muncit timp de săptămîni la amenajarea marilor platforme

Derain cunoscut și necunoscut

● Sub titlul **Derain conu et inconnu** la muzeul Toulouse-Lautrec din Albi se celebrează în prezent aniversarea a 20 de ani de la moartea pictorului. Muzeul național de artă modernă, Muzeul de artă modernă al orașului Paris, familia artistului și diverși colecționari au colaborat la această expoziție cuprinzând 50 de picturi și 23 de desene.

Un discipol al lui Breton

● În colecția **Poètes d'aujourd'hui** a apărut, sub îngrijirea lui Jean-Christophe Bailly, un volum de versuri al poetului Jean-Pierre Duprey. La vârsta de 18 ani acesta a trimis manuscrisul volumului său de versuri intitulat **Derrière son double** lui André Breton. După ce l-a citit, fondatorul supracrealismului i l-a înapoiat tinărului poet cu mențiunea: „sintetici cu siguranță un mare poet dublat de un altcineva care mă intrigă”. După aceea Duprey părăsește poezia pentru a se consacra picturii și sculpturii, nu înainte de a scrie piesa **La forêt sacrilège**. Poetul a murit în 1968, când avea 28 de ani. În 1965, a apărut **La fin et la manière** volum regrupind o mare parte a poemelor sale inedite. Această nouă ediție cuprinzând și alte inedite contribuie la o mai bună cunoaștere a unei opere foarte personale.

destinate celor patru grupuri orchestrale. În sfârșit, se va mai prezenta și evocarea scrisă de Francis Lemarque și Georges Coulognes, încercare de a reda viața populară între anii 1789 și 1944. Un festival așteptat cu un legitim interes nu numai de criticii de artă, dar și de marea mulțime de spectatori care și-a dat întâlnire la sărbătoarea Partidului Comunist Francez.

Un nou roman al lui Thornton Wilder

● La 77 de ani, Thornton Wilder publică un nou roman, considerat de numeroși critici ca fiind cel mai bun din câte a scris până acum. **Teofil North** este biografia colorată și spirituală a unui om tânăr și talentat, care concepe viața ca pe o aventură a bucuriei. Până la realizarea celor „7 ambiții ale existenței” sale (nu dintre cele mai mărunte: Teofil vrea să devină misionar-antropolog, mare detectiv, actor celebru, magician, amant al secolului, picaro și — în fine — om liber), eroul își încearcă posibilitățile îndeplinind diverse munci mărunte pentru care nu capătă — dar nici nu așteaptă — bani. Ceea ce contează e cunoașterea vieții, în multiplele ei variante. Către sfârșit, începe să se contureze mereu mai clar cea din urmă vocație a eroului: aceea de scriitor. Și devine mai evident faptul că biografia lui Teofil North e de fapt autobiografia romancierului.

Literatura Italiei meridionale

● La Berna, marele cotidian elvețian „Der Bund” dedică suplimentul său literar Italiei meridionale care — scrie jurnalul — continuă să fie un pilon foarte important al întregii literaturi italiene, o sursă ereditară care începe cu Verga și Pirandello. Alți scriitori italieni din nord, precum Carlo Levi, s-au maturizat în ambianța și prin contactul cu drama socială a Mezzogiorno-ului. Sunt analizate două posibilități exprimate literar: ori acceptarea acestor realități dure ca ineluctabile, istorice necesare, ca, de exemplu, pentru Giuseppe Tomasi di Lampedusa în romanul **Ghepardul**, sau ca realități transformabile, asanabile prin acțiunea oamenilor. (Cazul operei lui Danilo Dolci). Ziarul elvețian analizează, în continuare, cărțile unui scriitor mai tânăr din Sicilia, Saverio Strati, traduse în franceză, engleză și germană, dar aproape necunoscute italienilor. Romanul **Noi Iazzaroni** s-a bucurat de un mare succes elvețian.

„Rosebud”

● Robert Mitchum și mereu tinărul Raf Vallone se întâlnesc, ca personaje ale unei noi pelicule, **Rosebud**, filmată în Corsica, sub conducerea unuia dintre veteranii filmului american, Otto Preminger. Rosebud este numele unui yacht pe care cițiva răpitori și-au ascuns victimele: cinci fețe de milionari. Povestea neobișnuitului rapt a făcut mai înainte subiectul unei cărți scrise în colaborare de francezul Paul Bonnacerrere și de Joan Hemingway, nepoata celebrului romancier.

„Kaan”

● Din ianuarie 1973, limba somali a fost recunoscută ca limbă de stat a Somaliei. De curind, secțiunea literară a Academiei de științe din această țară a început să editeze în limba somali o revistă social-politică și literară, „Kaan” („Revoluția”). Primul număr cuprinde lucrări ale poezilor și prozatorilor care scriu în această limbă, contribuind astfel la crearea unei noi literaturi.

Garcia Márquez, ziarist necunoscut

● Marele scriitor columbian a debutat — puțin știu — cu mulți ani în urmă în paginile suplimentului literar al ziarului „El Espectador” din Bogota cu câteva povestiri, definind un spirit tăios și profund. Dar înainte de aceasta a desfășurat o intensă activitate

ziaristică fiind corespondent al ziarului la Roma și Paris, iar un timp atașat pe lângă agenția Prensa Latina. A fost un ziarist — cum îi place să se definească — „fericit și necunoscut”, până în 1960. În această calitate a intervievat personalități marcante ale epocii (Mc Millan, Gabriela Mistral, Toscanini, Brigitte Bardot, Nixon etc.).

Congresul Giorgio Vasari

● „Vasari istoriograf și artist” e tema congresului internațional deschis zilele acestea la Arezzo, la al patrulea centenar al morții lui Giorgio Vasari, organizat din inițiativa Academiei Petrarca și a Institutului național de studii despre Renaștere din Florența. La congres participă cercetători din peste cincizeci de țări, care vor dezbate diferitele aspecte ale personalității lui Vasari, scriitor, pictor și arhitect. Prima ediție a monumentalei sale opere **Le vite de' più eccellenti architetti, pittori e scultori italiani da Cimabue insino a' tempi nostri** a apărut în 1542.

Revirimentul literaturii științifico-fantastice

● Luna aceasta, librăriile italiene și franceze au cunoscut un adevărat aflax de cărți de science-fiction, fenomen interpretat de criticii literari ca o revenire la sursele primare ale narațiunii. Căci, într-adevăr, volumele ne propun o acțiune simplă, aproape lineară, bazată pe conflictul elementar între personajul A și personajul B, caracterizată și bine conturată în cursul narațiunii, adică exact contrariul „romanului poetic”, lipsit complet de narațiune, prea adesea devenit o simplă înșiruire de cuvinte fără sens. În Franța, de exemplu, un deosebit succes de public cunosc nuvelele și schițele unui scriitor aproape uitat de tinăra generație: Guy de Maupassant. **Povestile fantastice** ale acestuia se disting tocmai prin deosebita forță de evocare a narațiunii, prin concizia și precizia unui stil sec, aproape anatomic, ceea ce caracterizează în parte și celelalte cărți apărute în Ed. Marabout, așa cum ar fi **Breșă în spațiu** de P.K. Dick sau **Omul elastic** de Jacques Spitz. Același fenomen se produce și în Italia, unde ultimele apariții sînt romanele **Il pianeta femmina** de Edwin C. Tubb, apărută în Ed. Dall'Oglio, „povestind sentimentul uitării de sine provocat de navigarea îndelungată în imensitatea inimii Galaxiei” și **Sopravvivenza**, un roman de Zach Hughes, o dramă a iubirii imposibile pe o planetă pierdută, la limita distanțelor imaginabile de mintea umană.

Am citit despre...

Pericolul perimării

VALOAREA de anticipație mi se pare a fi o calitate minoră a literaturii științifico-fantastice, abuzul de referință științifică — un balast. Științifico-fantasticului îi stă mai bine cu accentul pe fantastic. Parcurgînd antologia lui I. Asimov **Unde mergem pleind de aici?**, ești frapat de repeziunea cu care îmbătrînește, în zilele noastre, anticipația științifică. Nu numai povestea unei expediții pe Marte scrisă în 1934 (**O odisee marțiană** de Stanley G. Weinbaum) sau cea din 1935 despre evoluția și moartea sistemului solar (**Noaptea de Don A. Stuart**) sînt depășite; datînd din 1966 — cu doi ani înainte de descoperirea pulsarilor — **Steaua neutronică** de Larry Niven ignoră cuceririle cele mai noi ale astrofizicii. Cîlnea este că scrierile care se referă la trecutul cel mai îndepărtat se învechesc și ele: **S-a dus ziua de Lester de Rey** (1939) se bazează pe presupuneri infirmate între timp de antropologie despre omul din Neanderthal și omul Cro-Magnon. Asimov consemnează aceste și alte rămăneri în urmă, dar pînă și unele din exlicațiile lui (prima ediție a antologiei a apărut în 1969) s-au perimat: comentariul la **Peștera nopții** de James F. Gunn începe cu aserțiunea între timp, din nefericire, infirmată de o tragedie, că nici un astronaut și nici un cosmonaut n-au murit în

spațiu. De altfel, chiar la zi, chiar în ceasul în care este scrisă, o bună povestire științifico-fantastică are la bază o deformare intenționată a adevărului științific: nesocotirea legilor termodinamicii (**Saltul cel mare** de Walter A. Tevis), a legilor biologiei (**Tensiune superficială** de James Blish), a legilor fizicii nucleare (**Pătă de foie gras** de I. Asimov). Autorul se străduiește să-și ascundă trucele, camuflînd distorsiunea sub un noian de informații științifice de indiscutabilă acuratețe. Cu cit sînt mai multe, cu cit sînt mai specioase, cu atît lectura devine mai greoaie și de un interes mai restrîns. Scriînd, de pildă, **Pătă de foie gras**, Isaac Asimov a ales o expresie populară cit se poate de antiștiințifică („gîsca cu ouă de aur”) ca idee a unei povestiri științifico-fantastice, dar a resimțit nevoia „de a înconjura ipoteza de lucru imposibilă cu o sumedenie de argumente chimice și biochimice pe deplin autentice și cu o descriere precisă a activității de cercetare științifică”. „Intrucit am un doctorat în chimie și am predat mulți ani biochimia la o facultate de medicină — adaugă el — nu mi-a fost greu să fac acest lucru”. Păcat! Ceea ce ar fi putut să fie o farsă sau o fantezie nostimă, s-a prefăcut într-un text imbecil și pretențios, cu o armură prea grea pentru trupul subțiratic al poveștii. Cea mai fermecătoare povestire din volum, **O odisee marțiană** de

Stanley G. Weinbaum (devenit brusc celebru, în 1934, la apariția ei, autorul a murit de cancer doi ani mai tîrziu, la vârsta de 36 de ani), are ca pretext o expediție pe Marte — pe care o plasează în secolul XX, la zece ani după prima debarcare pe Lună și la mai puțin de două decenii după prima explozie atomică — expediție soldată prin descoperirea unui cristal marțian putînd constitui leacul cancerului. Pînă aici — parametri obișnuți pentru science-fiction, dar remarcabili dacă ținem seama că a fost scrisă cu aproape jumătate de secol în urmă. Dincolo de ei începe însă nebunia, o lume infinit uluitoare, cum numai o fantezie genială poate zămislî. Exploratorii pămînteni întîlnesc pe Marte ființe cu organizări biologice și mintale de o diversitate stupefiantă: monștri care te atrag transformîndu-se în amăgitoare materializări ale dorințelor tale, dar și făpturi piramidale de siliciu, acefale, practice eterne, alte ființe, asemănătoare la înfățișare cu un struț, care înțeleg fără dificultate gîndirea umană, în timp ce modul lor de a gîndi este inaccesibil oamenilor, apoi creaturi gregare cu mișcări parcă mecanice, care muncesc metodic și se sinucid la fel de metodic, după o logică inaccesibilă pămîntenilor. În 1969, cînd Asociația scriitorilor de science-fiction a făcut clasamentul celor mai bune povestiri științifico-fantastice din toate timpurile, locul al doilea a fost ocupat de **O odisee marțiană**.

Cu cit jocul fanteziei e mai liber, cu cit înaintează mai îndrăzneț spre fantastic, spre lumea minunilor, spre tărîmurile visului unde orice este cu putință, cu cit țîn mai puțin seama de legile naturii, cu atît se apropie mai mult scriitorii de science-fiction de marea literatură. E o situație paradoxală, pe care cea de a doua antologie amintită la această rubrică, **Cealaltă față a ceasului**, o exemplifică perfect.

Felicia Antip

Centenarul nașterii lui Albert Thibaudet

„Revue des sciences humaines“ comemorează o sută de ani de la nașterea criticului Albert Thibaudet, mort în 1936. Fostul profesor de la Universitatea din Geneva, a cărui activitate s-a desfășurat în ultimii ani la „Nouvelle Revue Française“, a fost un spirit prodigios, de o vastă erudiție, autor, printre altele, al celebrilor cărți *La poésie de Stéphane Mallarmé*, *Gustave Flaubert*,

sa vie, ses romans, son style, Intérieurs, Physiologie de la critique, Le liseur de romans și al trilogiei *Trente ans de vie française*. Jean Onimus amintește că, înainte de a deveni critic, Albert Thibaudet a fost autorul poemului simbolic și mitologic *La Cygne Rouge*. Metaforele lui nu sînt niciodată flori de retorică, ci explicații autentice, fiindcă Thibaudet crede în existența unor afinități reale, a unor corespondențe între toate manifestările vieții unui om. El nu primește nimic din respect, nu refuză nimic din dispreț. Omagiul adus lui Thibaudet este însoțit de câteva texte antologice apărute la rubrica *Reflexion sur la Littérature de la N.R.F.*

Artistul și amprenta sa

„Artistul și amprenta sa“ este tema unei expoziții organizate recent la centrul de artă de la Sainte-Suzanne, în Mayenne (Franța). O temă extrem de interesantă, bogată în implicații și plină de posibile dezvoltări evocate de Aude Fonquernie, animatoarea centrului, și de criticul de artă Jean Selz. Obiecte și numeroase documente sînt expuse aici ca introducerea la operele celor aproape cincizeci de artiști contemporani prezenți în expoziție.

Cei mai buni

● Sindicatul criticii dramatice și muzicale din Franța a decernat premiile sale pe 1973-1974 astfel: Cel mai bun spectacol dramatic — *Harold et Maude*; cea mai bună piesă franceză — *Dreyfus* de Jean-Claude Grumberg; cel mai bun actor — Bernard Fresson, în piesa *Butley*; cea mai bună actriță — Maia Simon, în piesa *Cet animal étrange*; cel mai bun regizor — Patrice Chereau, pentru regia la spectacolele *La Dispute* și *Toller*, și, în sfîrșit, cel mai bun spectacol liric — *Electra* de Richard Strauss, la Opera din Paris.

Premiul „Heinrich Mann“

● Academia germană de arte (R.D.G.) a acordat premiile „Heinrich Mann“ pe anul 1974. Laureatii din acest an sînt scriitorul Gerhard Wolf pentru studiile dedicate lui Bobrowski și Hölderlin, „apropiate de genul romanului“ (după părerea Heigai Schulz, laureată a acestui premiu pe anul trecut) — și criticul literar Kurt Bartt, autorul unei biografii a lui Heinrich Mann.

Noul cinema american ?

● La „Casa congreselor“ din Montreux a avut loc recent o „expoziție“ a celei de a șaptea arte, organizată de mișcarea „Noul cinema american“, care timp de trei săptămîni a propus spectatorilor europeni o panoramă foarte detaliată despre așa-numitul „underground“. Dar „expoziția“ de la Montreux a coincis cu publicarea la New York a volumului *Visionary Film* de P. Adams Sitney, care face o analiză severă și documentată, un adevărat rechizitoriu celor mai multe filme prezentate de „noul cinema american“ la Montreux.

J. B. Priestley, la 80 de ani

● La Centrul „Shakespeare“ de la Stratford-on-Avon, a fost deschisă o expoziție dedicată lui J. B. Priestley (care implinește, la 13 septembrie, vîrsta de 80 de ani). Sînt prezentate numeroase documente legate de viața și activitatea cunoscutului romancier, dramaturg și eseist englez: primele ediții ale cărților sale (în original și în traduceri), manuscrise, caiete de însemnări, fotografii, obiecte de uz personal (...printre care tabachera cu muzică descrisă în *Viraj periculos*).

John Boyton Priestley (născut la Bradford, Yorkshire) a debutat în 1922, făcîndu-se cunoscut mai întîi prin escurile publicate — multe dintre ele — în „Saturday Review“ și „Weekend Review“. Din această perioadă, trebuie menționată lucrarea *The Life of George Meredith*. Prin romanele care l-au făcut popular (*The Good Companions* — 1929, *The Angel Pavement* — 1930 etc) se situează în centrul unor dezbateri morale și sociale actuale. Aceeași notă de acuitate socială caracterizează piesele sale (*Dangerous Corner*, *An Inspector Calls*, cunoscută la noi sub titlul *Inspectorul de poliție*), lucrări ce afirmă o strălucită știință a limbajului scenic.

Gianna Manzini

● Aproape octogenară (n. 1896, la Pistoia), Gianna Manzini — informează presa italiană — a murit în locuința sa din Roma la 31 august. Cunoscută cititorului italian (și european) datorită numeroaselor ei romane — începînd cu *Tempo inamorate* (1928), *Incontro con falco* și *Gli indifferenti* (1929), pînă la *La sparviera* (1956) sau *Ritratto in piedi* (1971) scriitoarea și-a format concepțiile estetice în jurul revistei „Solaria“ condusă de De Robertis, cu inerențele reflexive din proza unui Tozzi sau Cecchi, dar și din cea a Virginiei Woolf. Totuși, scriitoarea italiană a atins

FRANZOSI lepead... teia estetică necesară desprinderii de model și de modă, astfel încît *Bosco-vivo* (1932), *Un filo di brezza* (1936), *Rive romenti* (1940), *Venti racconti* (1941) și mai ales romanele din ultima perioadă, deja citate, îi configurează un loc aparte în peisajul românesc italian contemporan.

Correspondența lui Aleksandr Fadeev

● O culegere de aproape 600 de scrisori ale lui Aleksandr Fadeev, cuprinzînd perioada 1916—1956, a fost publicată la editura moscovită „Sovetskii pisatel“. Printre altele, culegerea cuprinde scrisori adresate lui Maxim Gorki, Alexei Tolstoi, Mihail Șolohov, Nikolai Ostrovski, Mihail Prișvin. Correspondența lui Fadeev aduce numeroase date interesante despre viața literară sovietică (mai ales pe la sfîrșitul anilor '20 și din perioada anilor '30) și despre viața autorului însuși.

Premiul Fémina- Vacaresco 1974

● Anul acesta Premiul Fémina-Vacaresco (care se atribuie unei lucrări de artă, istorie sau critică) a fost decernat lui Norbert Bensaid pentru cartea sa *La Consultation* (Mercure de France). *La Consultation* a cîștigat premiul încă din primul tur de scrutin cu 9 voturi contra unu, acordat lui Georges Poisson pentru monografia *Monsieur de Saint-Simon*.

Marcel Achard

● Celebru dramaturg, autorul atît de popularei *Jean de la Lune*, membru al Academiei Franceze, a încetat din viață, la Paris, miercurea trecută. Născut la Sainte-Foy-lès-Lyon (Rhones), la 5 iulie 1899 — deci implinise de curînd 75 de ani — Marcel Achard a cunoscut, curînd după primul război mondial, o rapidă ascensiune pe scenele teatrelor pariziene ca și pe platurile de filmare. Scenariile și piesele

sale — dintre care cităm: *Voulez-vous jouer avec moi?*, *Aupres de ma blonde*, *Nous irons a Valparaiso*, *Malborough s'en va-t-en guerre*, — au atras ca interpreti, datorită calităților dramatice și prefiguratoare de succes, nume tot atît de sonore ca și al autorului lor: Juvet, Pierre Fresnay, Michel Simon, Valentine Tessier, Marie Bell, Madeleine Renaud, Raimu, Edith Piaf, Pierre Blanchard, Pierre Mondy, Louis Seigner, Annie Girardot...

Premiul „Paul Valéry“

● Creat în urmă cu doi ani, Premiul „Paul Valéry“ este destinat să încoronaze o lucrare reflexivă care deschide culturii o perspectivă nouă. Pe anul 1974, premiul a fost decernat lui Georges Dumézil pentru cartea sa în trei volume *Mythe et épopée*, apărută în Editura Gallimard. Printre concurenți a figurat și Jean Starobinski cu *Les emblemes de la raison*, ultima sa lucrare, editată de Flammarion. Georges Dumézil este profesor onorific la College de France; cartea premiată e un studiu comparat asupra miturilor indo-europene de la începutul pînă la civilizația romană (un volum este dedicat primelor secole de istorie romană).

Gala filmului mexican

Imagine din *Simon Blanco*, spectacol inaugural al Săptămîinii filmului mexican

MĂRTI seara, la cinematograful „Capitol“, a avut loc gala inaugurală a „săptămîinii filmului mexican“: cuvîntul de deschidere, un interesant panoramic asupra culturii mexicane, cu specială privire asupra realizărilor celei de a șaptea arte, a fost rostit de poetul Va-

sile Nicolescu; au fost prezentate apoi publicului bucureștean documenta-

suită de noi și interesante creații ale cineaștilor mexicani. În program figurează, alături de filmul proiectat în prima seară, alte șase titluri: *Maria, Ai greșit, iniță, În căutarea unui zid, Ce culoare are vîntul, Viața inutilă a lui Pito Perez, Trandafirul alb*.

5 minute cu Paul Foster

DUPĂ o lungă călătorie prin Europa, dramaturgul american Paul Foster a fost pentru cîteva zile oaspetele țării noastre, al Bucureștilor.

— Elisabeta I a luat, în stagiunea care s-a încheiat, la Londra premiul pentru cel mai bun spectacol cu o piesă străină. Ați văzut acum, Paul Foster, prima ei montare „continentală“. Cum vi s-a părut ?

— Călătoria mea în Europa este legată direct de această piesă: decernarea premiului de la Londra, Paris, semnarea contractului cu Teatrul Odéon pentru decembrie 1975, Copenhaga unde Teatrul Regal o va reprezenta în ianuarie 1975, Essen, în montarea tot a lui Liviu Ciulei, la Stattheater. Mărturisesc că aveam emoții venind în România — în lumea de „specialitate“ teatrul românesc se bucură de prestigiu; din păcate, așa este legea turneeelor, nu poate fi văzut de foarte mulți spectatori. Aveam emoții, nu știam ce s-a întîmplat cu piesa mea. Surpriza mea a fost plăcută și foarte mare. Nu numai că spiritul contemporan al piesei fusese înțeles în esență, dar interpretarea regizorală și actoricească potențaseră anumite sensuri. Liviu Ciulei a găsit soluții excepționale la care eu nu mă gîndisem. Subtilitatea interpretării românești a întrecut orice așteptare. Trupa Teatrului Bulandra poate juca orice fel de spectacol, după părerea mea, într-un mod strălucit. Clody Bertola — Elisabeta dovedește o alchimie savantă a îmbinării talentului cu știința scenică. Ar trebui să vorbesc de

toți actorii, de toate scenele, tablourile, momentele, spectatorii români le cunosc. Aș menționa scena dintre Ecaterina de Medicis — Nostradamus, pentru jocul subtilităților etalat de Gina Patrichi, apoi monologul antitezelor, într-o creștere strălucită spre culme, spus de Florian Pittiș, pe Toma Caragiu, ce mai, pe toți actorii. Sper ca datorită lui Liviu Ciulei și spectacolul de la Essen să fie aplaudat așa cum a fost cel de la București. Vreau să mai amintesc bătălia navală, admirabilă ca tensiune dramatică. Pe Broadway actorii erau costumați în nave și se luptau. Rezolvarea bucureșteană este mult mai bună.

— Ați mai văzut spectacole în acest atît de scurt răs timp ?

— Da. *Puterea și Adevărul*, această piesă contemporană românească, fiind frapat de tensiunea dramatică a acțiunii. Din păcate mi-au scăpat o seamă de nuanțe de actor, dar, repet, subtilitatea jocului actoricesc m-a captivat. Apoi am urmărit spectacolul Teatrului Tăndărică *Sinziana și Pepelea*. Alt gen de teatru care a dus semnele teatrului românesc peste hotare. Admirabil. Cuvintele sînt prea puține pentru a descrie încîntarea micilor și marilor spectatori. Îi urmăream cît erau de captivați.

Din păcate, stau prea puțin, mai am cîteva ore și plec. Sper, doresc foarte mult, să revin vara viitoare, să văd cît mai mult.

REP.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● În ultimul număr din *Revue de littérature comparée* (avril-juin 1974, pp. 337-338), sub semnătura directorului acestei cunoscute reviste, M. Bataillon, a apărut un comentariu despre *Cahiers roumains de études littéraires* (nr. 1/1973) în care se spune:

„Iată o nouă revistă, excelent redactată în limba franceză, care trebuie să rețină atenția comparatiștilor. Această primă fasciculă, care ia drept temă L'écrivain et la société contemporaine, relevă două din rațiunile apariției sale. Cîteva articole tratează subiecte românești [Mircea Zăciu, Nicolae Bălotă...]. Tot din unghiul românesc [...], Edgar Papu abordează La fonction civique de la critique littéraire. Se vede imediat utilitatea unor astfel de articole pentru comparatiștii care citează în franțuzește, dar nu și

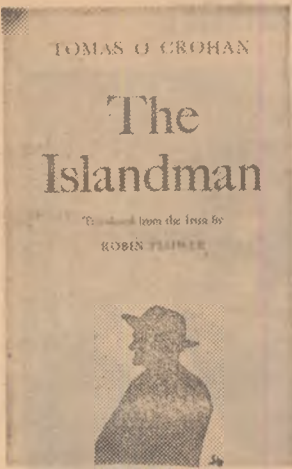
în românește. Aceștia nu vor aprecia mai puțin, la rubrica Chronique des traductions, recenzii despre o culegere de studii estetice („Metafora, simbolul și filosofia operei“) ale regretatului Tudor Vianu, traduse în limba germană.

Marea atenție pe care confrății noștri români o acordă lucrărilor străine ar putea stimula un tratament reciproc din partea noastră; le-am fi recunoscători dacă ne-ar ajuta s-o facem.

Pe de altă parte, întreg acest Caiet, de la articolele de fond pînă la dările de seamă, demonstrează preocuparea de a aplica temei sale metodele literaturii generale și comparate [Adrian Marino, Romul Munteanu, Traian Herșeni, Petru Popescu...]. Domină punctul de vedere al sociologiei literaturii“. După ce indică

toate cărțile recenzate, autorul continuă: „Desigur, această dominantă ține de cadrul fixat primului număr. Ni se anunță ca teme ale numerelor viitoare: Poètes modernes, poétique moderne, La littérature, l'humanisme et l'avenir, La littérature roumaine actuelle. Dubla preocupare de a face înțelesă literatura română și de a trece în revistă problemele de teorie literară promet acestor noi Caiete o largă audiență. Noi le dorim un deplin succes“.

● Numărul 2 al acestor *Cahiers* este recenzat și în *Coloquio, Letras* (nr. 20, Julho de 1974, pp. 99—100), cea mai importantă revistă literară portugheză. Se analizează, cu citate, articolele lui Paul Miclău și Mihail Nasta, se menționează articolul lui Adrian Marino.

Autobiografii irlandeze

LITERATURA Irlandei este scrisă în irlandeză, limbă națională, descendentă directă din limbile celtice, cât și în engleză, limbă de împrumut. Oricum s-ar exprima, scriitorii irlandezi și producțiile lor păstrează o notă specifică. Gustul pentru inovație și originalitate, îndrăzneala și talentul lor sunt cunoscute și consacrate prin trei premii Nobel pentru literatură, dar, pe lângă marile figuri de renume mondial, există și alți autori irlandezi care se bucură de apreciere din partea publicului mai restrins de limbă irlandeză, cât și cel foarte numeros de limbă engleză.

Autobiografiile scrise în irlandeză în secolul XX au trăsături novatoare.

Spre deosebire de autobiografiile de pe Continent care, începând cu *Confesiunile Sf. Augustin*, continuând cu ale Renășterii și ale romantismului și cele foarte numeroase din epoca noastră sunt opera unor personalități ale vieții culturale, politice sau științifice, cele mai multe autobiografii irlandeze din secolul nostru sunt scrise de oameni modeste, fara pregătire universitară, dar talentați și însușiți de idei și sentimente deosebite, care pot interesa un public larg. S-ar părea, și în Irlanda este comună ideea, ca oricine are ceva de spus, cu sinceritate, cu argumente convingătoare și talent, este îndreptățit să o facă: un pescar, un fermier, o femeie de la țară, un muncitor necalificat.

O preocupare generală a scriitorilor irlandezi este păstrarea etnicității, reflectată într-un folclor original, și îmbogățirea acesteia printr-o limbă proprie, evoluată, responsabilă cerințelor timpului.

Din literatura autobiografică a secolului XX, trei lucrări aparute la mică distanță una de alta sunt scrise de trei locuitori ai insulei Great Blasket, de un pescar, un fermier și de către soția unui pescar: *Pescarul* (*The Islandman*) de Tomás Ó Crohan (1929), *Copilaria mea* (*Twenty Years A-Growing*) de Maurice O'Sullivan (1933) și *Peig* de Peg Sayers (1936). Toate trei operele s-au bucurat de mare succes la apariția lor în limba irlandeză, dar aprecierea cea mai mare le-a adus-o traducerea în engleză și numeroasele ediții de mare tiraj care au urmat an de an.

VOLUMUL lui Tomás Ó Crohan este povestirea unei vieți (scrise între 65 și 70 de ani) cu dramele ei, cu lupta grea împotriva primejdii, cu micile întâmplări amuzante, notate cu un ochi critic de om inteligent, care compară mereu prezentul cu trecutul.

„In zori, gol până la brâu, cu grebla în mână intram în mare, cu ogeam alge pe care le urcam până sus pe faleza la locul nostru, unde le împrăștiam. Nu știam ce ceai sau zărar pe vremea aceea, ci numai de lapte, piine și pește. Eram cind pe deal, cind la țărnușul mării, cind ieșeam în larg pentru a vîna foci sau a prinde pește și toate trebuia să le fac la timpul lor”, mărturisește el cu simplitate.

Era nu numai viața unui om, ci a întregului sat din a doua jumătate a secolului trecut. Natura nu era darnică și lupta cu elementele era grea.

Cind apar primele cărți tipărite în irlandeză, Tomás le citește seara consătenilor săi și observă cum fondul de literatură orală declină în fața literii scrise: „Cu toate că ei înșiși cunoșteau multe povestiri, pierdură gustul de a și le mai spune unul altuia, cind le comparară cu stilul în care erau înfățișate în cărți”.

„Am scris în amănunt tot ce am făcut cu dorința să rămînă o amintire a tot ce a fost și m-am străduit să arăt felul oamenilor din jurul meu, ca să dăinuiască ceva și după noi, căci o viață ca a noastră nu va mai fi niciodată”, mărturisește el, prevăzînd exodul tineretului din insulă și dispariția satului său.

Volumul de amintiri al lui Maurice O'Sullivan este scris de un tânăr sub 30 de ani și reflectă anii în insulă de la începutul secolului nostru, completînd într-un fel pe cea a bătrînului Ó Crohan. Povestirea, împărțită pe capitole, ca și cea a lui Ó Crohan, se desfășoară mai cronologic, mai linear decît a bătrînului pescar, care era bogată în asociații de idei, în reveniri asupra trecutului, în comparații, observații critice interesante și deseori amuzante. Farmecul acestei cărți i-l dau paginile despre viața băiatului în contact cu natura sălbatică, cu animalele, cu marea.

CARTEA lui Peg Sayers, și ea talentată povestitoare, este emoționantă prin mărturisirea vieții și sentimentelor femeii care muncește din greu alături de soțul ei, apoi în văduvie, crescîndu-și copiii, învățîndu-i carte, lucrîndu-și petecul de pămînt, cărînd coșul de turbă din deal, ca să se încălzească iarna, și tremurînd de grijă în zilele de furtună pînă cind reveneau lotcile în port.

Toate trei cărțile sînt interesante pentru că redau obiceiurile și datinile vechi și ocaziile sînt numeroase: la căsătorie, la 1 noiembrie — sărbătoare a tineretului — la Crăciun, între Crăciun și Anul Nou. În copilăria lui Ó Crohan nu se obișnuia băutura la priveghiu. Mai tîrziu butoiușul de bere și sticla de whisky devin nelipsite, ceea ce și el și Maurice O'Sullivan privesc cu dezaprobare.

Profesorul Cyril O'Céirín consideră totuși că cele trei autobiografii de mai sus, cum și altele contemporane, au fost declanșate de celebra autobiografie a lui Peter O'Leary, *Povestea vieții mele* (*My Story*) (1915).

FRUDIT, personalitate marcantă în viața și formarea culturii moderne a Irlandei, Peter O'Leary a jucat un rol netăgăduit în toate domeniile. La vîrsta de 70 ani, își amintește, ca un bătrîn sfătos, de anii cumpletei foamete din 1848, cind, copil fiind, asistă la tragediile din jurul său. Mai tîrziu, activitatea sa de profesor îl face ca, pe lângă engleza obligatorie în predare, să-și învețe seara, în mod voluntar, elevii limba irlandeză a sudului pe care o cunoștea bine. Viața sa se împletește cu cea a țării sale și devine document prețios de istorie socială. Activitatea sa este prodigioasă: Peter O'Leary culege literatură orală, scrie romane istorice și primele drame, transcrie legende medievale, publică studii de limbă, traduce, scrie pentru ziare și produce opere remarcabile laice și religioase. Prin faptul că a folosit limba vorbită a poporului, fără arhaisme sau pedanterie, că s-a inspirat din viața țărănimii irlandeze, ridicînd-o ca temă de literatură, t-Athair Peadar, cum este numit cu afecțiune, a marcat viața culturală a Irlandei. Membru activ al Ligii Gaelice intermedietate în 1893 și al festivalului anual *The Oireachtas* pentru a conserva limba și a o reinvia acolo unde încetase a mai fi folosită, el lucrează activ pentru introducerea limbii irlandeze în învățămînt ca subiect obligatoriu.

Nemulțumirile țărănilor irlandezi revoltați de nenumerate ori împotriva arendașilor și a moșierilor, a muncii obligatorii, a legilor de îngrădire a pămîntului, îl fac să ia parte la conflicte acute și în care îl găsim de partea celor asupriți, ridicîndu-se cu mult curaj chiar împotriva autorităților sale ierarhice. Toate aceste evenimente din viața Irlandei sînt reflectate în volumul său autobiografic *Povestea vieții mele* (*My Story*).

Cincizeci de ani mai tîrziu ideea promovării limbii irlandeze străbate ca filon principal *Jurnalul unui exilat* (*An Irish Navvy, Diary of an Exile*) de Donal Mac-Amhlaigh, publicat în irlandeză și în mai multe ediții engleze (1964). Autorul lucrează ca săpător necalificat pe șantierele din Anglia, țară străină lui, în care se consideră un exilat. Diferențele și divergențele între caracterul irlandez și cel englez, adesea prezentate cu umor, sînt numai cîteva din temele de interes ale volumului. În viața sa de emigrant limba țării sale natale joacă rolul unei credințe captivante și susținătoare. „Toată limba asta ar putea fi trecută altei generații, dar se iriesește”, scrie el cu durere. Valoarea cărții rezidă în pasiunea cu care acest irlandez talentat, autodidact, cu un înalt grad de conștiință națională pledează pentru reinvierea și folosirea limbii sale. Este un efort inteligent, demn de toată admirația, care reflectă viața unui om și, dincolo de el, a unui popor cu o tradiție de două ori milenară.

Astfel cele cinci autobiografii menționate, pe care le-am ales ca fiind reprezentative pentru secolul XX, redau ceva din viața frămîntată a Irlandei, făcîndu-ne să înțelegem de ce popoarele mici cu un trecut de lupte și suferințe au, pe drept cuvînt, „o istorie” și au „ceva” de spus.

Dr. Virginia Cartianu

O duminică leneșă

DUMINICĂ eram în Bulgaria, la Sofia, unde plopii se spălau pe ochi cu aramă, încercînd să scape de amintirea porumbelor ce le-au îngreunat creanga o vară, și toată după-amiaza am stat cu urechea aplecată la radio. Muzică prelinsă pe frunză de nuc și prin ciorchine de strugure și vocile crainicilor, ploaie de grindină, de-ți venea să zici că pe stadioanele din România se joacă cel mai electrizant fotbal din lume. La întoarcerea acasă, zările mi-au dezvăluit alt adevăr: a fost o duminică leneșă, apăsată de-o caldură cumplită, vopsită cu bidineaua ciuntă. Singurul meci frumos a fost, se zice, cel de la Timișoara. Studenții de pe Bega, cărora nu le acordam în august, decît șansa unui suspin, i-au tocat pe colegii lor din București cu frunză de lemn ciînesc și cu dințe de vrăjitoare. Sportul studentesc n-are noroc, i se m-piedică roata între stele, dar mai înainte de asta eu cred că a-părarea ei nu mai știe să fie la fel de colțoasă ca anul trecut. Punctul de explozie al acestei etape s-a produs, totuși, la Galați, în momentul cind Dan Coe, uriașul venit din Giulești, a înscris, cu un șut năpraznic, primul gol al formației sale. Departe de Dunăre am auzit valurile fluviului bubuind și-am văzut crapul de aur, la care visam în copilărie, lunecînd, cu cercel de diamant la ureche, prin castele de apă cu cruci de treflă și turle de cuțit de lîngă vadul Țiglinei. Și, în gînd, am purtat un pieptene de sidef prin perciunii lui Dan Coe și m-am gîndit că Rapidul a judecat cu cap de lemn în ziua cind l-a alungat peste gîrla de fier care curge pe sub Podul Grant spre toate hotarele.

Aud că Dinamo, care a cîștigat toate meciurile de pînă acum, a fost cit pe-aici să-și frîngă genuchii, pe teren propriu, în fața prunariilor. Dacă și-ar fi rupt buza într-o mierlă cu gușa de lună n-ar fi fost păcat. Zic asta pentru că Argeșul i-a dat cîte i-au trebuit ori de cîte ori Dinamo a avut nevoie. Dobrin (circulă un zvon că s-ar fi ciocnit cu Deselnicu) s-a întors la Pitești numai pentru două zile, a îmbrățișat o sticlă de Ștefănești și i-a pus pe lăutari să-i cînte **M-a făcut mama oltean**. Deocamdată nu e decît un biet navetist și lucrul asta nu ne folosește nici nouă, nici lui.

Fănuș Neagu

P. S. — În imperiul unde se joacă numai dimineața, pentru ca oasele rupte să poată inmuguri din nou pînă seara, arbitrii rup solzii cui vor ei. La meciul Dinamo Slatina—Voința București, cavalerul fluierului miroșea a smeură ținută în buțol de Odobești.

F. N.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU